

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
PRÁVNICKÁ FAKULTA

RIGORÓZNÍ PRÁCE

Právní úprava obnovitelných zdrojů energie v Evropské unii

Legal regulation of Renewable Energy Sources in the European Union

Konzultant: Prof. JUDr. Milan Damohorský, DrSc.

Zpracovatel: Mgr. Petr Flášar

Listopad 2010

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracoval samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

Poděkování

Rád bych tímto poděkoval Prof. JUDr. Milanu Damohorskému, DrSc. za podnětné rady a připomínky při vypracování této rigorózní práce.

Obsah

Předmluva.....	1
Úvod	2
1. HISTORICKÝ VÝVOJ PRÁVNÍ ÚPRAVY VYUŽÍVÁNÍ OBNOVITELNÝCH ZDROJŮ ENERGIE V EVROPSKÉ UNII	5
2. PRÁVNÍ ÚPRAVA OBNOVITELNÝCH ZDROJŮ ENERGIE V EVROPSKÉ UNII	11
2.1 Směrnice ustanovující podporu pro obnovitelné zdroje.....	11
2.1.1 Indikativní cíle pro obnovitelné zdroje energie	11
2.1.2 Další povinnosti vyplývající ze Směrnice	13
2.1.3 Hodnocení implementace a aplikace Směrnice	14
2.1.4 Řízení pro porušení Směrnice	16
2.2 Nová energetická politika evropské unie v oblasti obnovitelných zdrojů energie pro 21. století.....	18
2.2.1 Klimaticko-energetický balíček	21
2.3 Nová směrnice o podpoře obnovitelných zdrojů energie.....	22
2.3.1 Právně závazné cíle pro podíl obnovitelných zdrojů energie na celkové spotřebě energie	25
2.3.2 Zpráva o pokroku při podporování a využívání energie z obnovitelných zdrojů energie	27
2.3.3 Národní akční plán	27
2.3.4 Záruky původu.....	29
2.3.5 Společné projekty členských států.....	30
2.3.6 Administrativní a správní postupy	30
2.3.7 Rozvoj infrastruktury elektrizačních sítí.....	31
2.4 Srovnání právní úpravy obnovitelných zdrojů energie v Evropské unii a Spojených státech amerických.....	33
2.4.1 Současný model podpory pro obnovitelné zdroje energie.....	33
2.4.2 Návrh zákona podporující obnovitelné zdroje energie	35
Shrnutí	37
3. PRÁVNÍ ÚPRAVA BIOMASY V EVROPSKÉ UNII	39
3.1 Historie právní úpravy biomasy v Evropské unii.....	40
3.2 Akční plán pro biomasu	41
3.3 Právní úprava využívání lesní biomasy	42
3.4 Právní úprava biopaliv v Evropské unii	43
3.4.1 Historie právní úpravy biopaliv v Evropské unii.....	44
3.4.2 Právní rámec pro podporu užívání biopaliv nebo jiných obnovitelných pohonných hmot v dopravě	44
3.4.3 Vývoj právní úpravy biopaliv po přijetí směrnice	46
3.4.4 Právní úprava režimu podpory pro biopaliva.....	48
3.5 Právní úprava využívání bioplynu v Evropské unii	49
3.6 Kritéria udržitelnosti pro biomasu, biopaliva a jiné biokapaliny.....	50
3.6.1 Požadavky na udržitelné využívání tuhé biomasy a bioplynu při výrobě elektřiny, vytápění a chlazení.	52
3.6.2 Právní regulace Evropské unie pro režim udržitelnosti biopaliv	53
4. OBNOVITELNÉ ZDROJE ENERGIE VE VZTAHU K JINÝM POLITIKÁM EU	57
4.1 Ochrana životního prostředí	57
4.2 Energetická bezpečnost Evropské unie	58

4.3 Vnitřní trh s elektřinou a zemním plynem.....	59
4.4 Využívání obnovitelných zdrojů energie v oblasti vytápění a chlazení	62
4.5 Kombinovaná výroba elektřiny a tepla	64
4.6 Energetická náročnost budov	65
4.7 Integrace obnovitelných zdrojů energie do elektrizační sítě a rozvoj inteligentních sítí	67
4.8 Projekt DESERTEC.....	69
5. MEZINÁRODNÍ ORGANIZACE PŮSOBÍCÍ V OBLASTI OBNOVITELNÝCH ZDROJŮ ENERGIE.....	72
5.1 Asociace REN 21	72
5.2 Mezinárodní agentura pro obnovitelné zdroje (IRENA).....	72
5.3 Světová Rada pro obnovitelnou energii (WCRE)	73
5.4 Evropská rada pro obnovitelné energie (EREC)	73
5.5 Evropská asociace pro větrnou energii (EWEA).....	74
5.6 Eurosolar.....	75
5.7 Evropská asociace výzkumných středisek v oblasti obnovitelných zdrojů energie (EUREC)	75
5.8 Evropské fórum pro obnovitelné zdroje energie (EUFORES)	75
6. PRÁVNÍ ÚPRAVA OBNOVITELNÝCH ZDROJŮ VE VYBRANÝCH ČLENSKÝCH STÁTECH EVROPSKÉ UNIE	77
6.1 Právní úprava obnovitelných zdrojů energie v České republice	77
6.1.1 Koncepční nástroje České republiky v oblasti energetiky	77
6.1.2 Vývoj právní úpravy obnovitelných zdrojů energie v České republice	79
6.1.3 Zákon o podpoře výroby elektřiny z obnovitelných zdrojů energie	80
6.1.4 Vývoj právní úpravy po přijetí zákona	81
6.1.5 Připravovaný zákon o podporovaných zdrojích energie	84
6.1.6 Právní úprava biomasy v České republice	86
6.1.7 Elektrizační infrastruktura a připojování obnovitelných zdrojů energie	87
6.2 Právní úprava obnovitelných zdrojů energie na Slovensku	89
6.2.1 Historie právní úpravy v oblasti obnovitelných zdrojů energie	90
6.2.2 Právní úprava podpory obnovitelných zdrojů energie a vysoce účinné kombinované výroby	91
6.2.3 Právní úprava využití biomasy na Slovensku.....	95
6.3 Právní úprava obnovitelných zdrojů energie v Německu	98
6.3.1 Vývoj právní úpravy obnovitelných zdrojů energie v Německu	99
6.3.2 Zákon o obnovitelných zdrojích energie.....	100
6.3.3 Právní úprava regulující oblasti související s obnovitelnými zdroji energie.....	102
6.3.4 Právní úprava biomasy v Německu	104
6.4 Srovnání právní úpravy obnovitelných zdrojů energie v České republice, Slovenské republice a v Německu.....	105
Závěr.....	109
Seznam použité literatury	117
Seznam příloh	123
Abstrakt	142
Summary.....	144

Předmluva

Při psaní mé diplomové práce jsem se věnoval energetickému právu v Evropské unii. Při výběru tématu pro psaní rigorózní práce jsem uznal za vhodné zaměřit se na užší oblast a vybral jsem si téma právní úpravu obnovitelných zdrojů energie v Evropské unii. Tato rigorózní práce má primárně za cíl obsáhnout legislativní úpravu obnovitelných zdrojů energie na úrovni Evropské unie. Tomuto tématu se také intenzivně věnuji v rámci mého doktorského studia. V mé práci jsem se snažil detailněji zaměřit i na koncepční a strategické cíle Evropské unie, které se významně promítají i do legislativní úpravy komunitárního práva. Významnou část mé práce jsem věnoval nové směrnici o obnovitelných zdrojích energie, která byla vydána koncem roku 2009, a kterou mají všechny členské státy povinnost implementovat do konce roku 2010. Podrobněji jsem dále analyzoval právní úpravu obnovitelných zdrojů energie v několika vybraných členských státech Evropské unie, které mají určitým způsobem specifické postavení. Detailněji jsem se v práci věnoval Německu, které je jednou z vedoucích zemí na světě v oblasti rozvoje obnovitelných zdrojů energie a jehož legislativní akty byly a stále jsou vzorem pro řadu členských států Evropské unie. Zajímavá je i právní úprava v této oblasti na Slovensku, kde byl přijat zákon o podpoře obnovitelných zdrojů energie velmi pozdě (až v roce 2009). Analyzuji též českou právní úpravu v oblasti obnovitelných zdrojů energie. Návrh nového zákona o podporovaných zdrojích energie je v této době v legislativním procesu a měl by zásadním způsobem změnit oblast podpory obnovitelných zdrojů energie v České republice. České právní úpravě bych se chtěl podrobněji věnovat v mé disertační práci. Při zpracování práce jsem postupoval zejména metodou analytickou, komparační, logickou a historickou. Cílem práce je nejen podat výklad toho, jak je v právu Evropské unie a ve vybraných členských státech upraveno využívání obnovitelných zdrojů energie, ale také kriticky zhodnotit dostatečnost takové právní úpravy a nastínit některé úvahy de lege ferenda.

Práce je psaná (není-li výslovně uvedeno jinak) k právnímu stavu platnému k 1. říjnu 2010, na očekávané budoucí změny právní úpravy bude případně odkázáno.

Úvod

Za obnovitelné zdroje energie (někdy jsou také označovány jako alternativní zdroje energie) se označují vybrané, na zemi přístupné formy energie, které lidstvo čerpá hlavně ve formě slunečního záření, větrné energie, vodní energie, geotermální energie a biomasy. Historicky byly obnovitelné zdroje energie využívány již ve starověku. Vodní energie se nejprve využívala k dopravě (splavování lodí a vorů po proudu řek), později byla využívána k pohonu mlýnů, pil a následně i malých vodních elektráren. Biomasy jako zdroj energie lidstvo využívá již od okamžiku, kdy se člověk naučil rozdělovat a udržovat oheň. Síla větru byla již dříve využívána například k pohánění větrných mlýnů. V minulém století se zvyšující tlak na využívání obnovitelných zdrojů energie reflektoval zejména ve snaze o zlepšení ochrany životního prostředí. S postupně se měnícími společenskými a průmyslovými podmínkami bylo dále třeba stále větších objemů energie, rostl obchod a s ním i tlak na efektivnost výroby energie. Z těchto důvodů byly tyto původní obnovitelné zdroje energie vytlačeny levnějšími a koncentrovanými zdroji energie (uhlí, ropa či jádro). V současné době však dochází k výrazné změně podmínek, které ovlivňují skladbu energetických zdrojů a ve spojení s technologickým pokrokem dochází k velkému rozvoji obnovitelných zdrojů energie. Nové technologie přinášejí možnost účinnější přeměny při výrobě energie (např. větrné turbíny nebo fotovoltaické články). V současné době je stále většina energie vyráběna původem z neobnovitelných zdrojů, jejichž zásoby se poměrně rychle zmenšují a jejichž rozložení na planetě je dosti nerovnoměrné. Je tak nutné nalézat nové energetické zdroje, jakými bude možné uspokojit potřeby lidstva ještě efektivněji. Je nezbytné brát v potaz, že výroba energie se negativně odráží ve stavu životního prostředí a společným cílem musí být tento dopad lidské činnosti co nejvíce omezit.

Rozvoj v oblasti energie z obnovitelných zdrojů energie je významným faktorem v boji proti změnám klimatu a důležitým nástrojem k zajištění bezpečnosti a spolehlivosti zabezpečení dodávek energie v členských státech Evropské unie.

Obnovitelné zdroje energie patří mezi tzv. neregulovatelné zdroje energie. Množství vyrobené energie tak neurčuje spotřeba, ale přísun primární energie, který je však nestálý a kolísavý. Problematická je absolutní (u slunce a větru) či dlouhodobá (biomasa, voda) neskladovatelnost energie a závislost na přírodních podmínkách, ať už z důvodu srážek,

úrody či lokalizace (větrné a osvitové mapy). Větrná a sluneční energie je nestálá a nepředvídatelná. Klimatické faktory mohou v jednotlivých letech způsobit velké rozdíly v dostupnosti biomasy a vodní energie. Z těchto důvodů existuje určitá hranice podílu obnovitelných zdrojů energie, které jsou současné systémy zásobování energií schopny zpracovat. Obnovitelné zdroje energie tak potřebují tradiční zdroje energie jako zálohu a může tak vzniknout záložní nadměrná kapacita tradičních zdrojů, která povede k vysokým nákladům. Rozvoj obnovitelných zdrojů energie tak vyžaduje rozsáhlé investice do elektrizačních sítí, které budou muset být vybaveny např. nezbytnými nástroji pro předpověď počasí. Bude tak nutné brát v úvahu i vliv vyššího podílu obnovitelných zdrojů energie na celkové náklady energetického systému.

Využívání obnovitelných zdrojů energie má potenciál ke snižování klimatických změn a napomáhá tím udržitelnému rozvoji. Představuje tak klíčový prvek budoucí udržitelné energetiky. Obnovitelné zdroje energie by měly postupně nahrazovat fosilní paliva (uhlí, plyn a ropa), která představují zhruba 80 % světové spotřeby energie. Světová spotřeba fosilních paliv rostla v průběhu devadesátých let 20. století společně s celkovou spotřebou energie. Očekává se, že v období do roku 2020 bude nárůst používání fosilních paliv ještě rychlejší než nárůst celkové spotřeby. Fosilní paliva mají mnoho výhod. Jejich těžba je poměrně levná, snadno se používají a jsou široce dostupná. Infrastruktura pro jejich dodávku je k dispozici. Odvětví, která se zabývají dodávkou fosilních paliv, disponují kvalitní organizací a nabízejí dodávku do většiny zemí světa. Fosilní paliva mají ale dvě hlavní nevýhody. Tou první je, že při jejich spalování vznikají znečišťující látky a skleníkové plyny, jejichž emise způsobují změnu klimatu a přispívají k devastaci krajiny.¹ Druhou nevýhodou je fakt, že země bez dostatečných zásob fosilních paliv (zejména ropy) čelí rostoucímu riziku ve smyslu zabezpečení dodávek energie. Závislost na dovozu a jeho rostoucí objem může vést k obavám z rizika problémů nebo přerušení dodávky. Zabezpečení dodávek by ale nemělo být jen otázkou snížení závislosti na dovozu a podpory domácí produkce. Zabezpečení dodávek vyžaduje velké množství iniciativy různých politik – iniciativa je jen jedna zaměřených mimo jiné na diverzifikaci zdrojů a technologií, přičemž je třeba brát v úvahu geopolitický kontext a jeho důsledky. Většina zemí EU je

¹ Damohorský, M. a kol.: Právo životního prostředí, 2. vydání, C.H. Beck, Praha, 2007.

stále závislá na fosilních palivech, které kromě negativního vlivu na životní prostředí představují vyčerpatelný zdroj energie. Lidstvo je čerpá velmi nerozváženě a zásoby se poměrně rychle ztenčují. Politika obnovitelných zdrojů energie je základním kamenem celkové politiky Evropské unie pro snižování emisí CO₂.

Obnovitelné zdroje v současné době představují jeden ze základních kamenů ambiciózní energetické politiky v Evropské unii. Komplexní a efektivní právní úprava obnovitelných zdrojů energie, která je jedním ze základních cílů energetické politiky Evropské unie, je v tomto ohledu vzorem a inspirací pro ostatní státy světa. Na podporu obnovitelných zdrojů energie však není možné nahlížet izolovaně, ale je nutné analyzovat i dopady ekonomické, sociální, stejně jako jejich význačný vliv na životní prostředí. Je nutné také brát v úvahu rozličné klimatické a ekonomické podmínky jednotlivých členských států a s tím související otázky při integračních tendencích a aplikaci evropské legislativy v této oblasti.

1. HISTORICKÝ VÝVOJ PRÁVNÍ ÚPRAVY VYUŽÍVÁNÍ OBNOVITELNÝCH ZDROJŮ ENERGIE V EU

Od počátku evropské integrace zamítaly vlády členských států významnější snahy o sjednocení energetické politiky. Energetika byla, a doteď je, považována za strategicky důležitý sektor národního hospodářství a národní suverenity. EU tak v počátcích své integrace nevypracovala kvalitní právní základnu pro podporu opatření, směřující k většímu sjednocení energetické politiky. Smlouva o založení Evropského společenství tak neobsahuje kapitolu týkající se energetického práva. Smlouva pouze zmocňovala k opatření v energetice zaměřených ke splnění svých cílů. Výjimka se týkala uhelného hospodářství a jaderné energetiky.

V roce 1975 byl realizován Program výzkumu a vývoje úspor energie a alternativních energetických zdrojů, v rámci kterého se začaly analyzovat možnosti využívání obnovitelných zdrojů energie.² Od roku 1980 pak začalo Evropské společenství výrazněji uskutečňovat svoji energetickou politiku. Zaměřovalo se primárně na omezování spotřeby ropy, zvyšování účinnosti při využívání pevných paliv a jaderné energie a využívání obnovitelných zdrojů energie. Toto úsilí v roce 1986 vyústilo k rezoluci Rady stanovující obecné cíle energetické politiky do roku 1995.³ Opěrným bodem této rezoluce bylo dosáhnout 20% zlepšení energetické výkonnosti hospodářství a současně nezvyšovat spotřebu ropy nad míru nezbytně nutnou. Mezi další cíle patřilo zvýšení objemu obnovitelných energetických zdrojů.

V roce 1995 byla vydána Bílá kniha EU o energetické politice, která přinesla nové výzvy pro EU na poli energetiky.⁴ Mezi hlavní cíle zahrnula konkurenceschopnost, spolehlivost dodávek energie a ochranu životního prostředí. Současně stanovila nástroje k dosažení těchto cílů, a to liberalizaci trhu, transparentnost cen a energetickou účinnost. Jako nejdůležitější cíl Bílá kniha vyzdvihla integraci trhu, které mělo být dosaženo sbližováním příslušných legislativních norem jednotlivých zemí.

² Usnesení Rady č. 1976/77 ze dne 9. prosince 1975 stanovující krátkodobý cíl pro energetické úspory.

³ Usnesení Rady č. 86/C 240/01 ze dne 15. září 1986, kterým Rada stanovila nové cíle energetické politiky Společenství na rok 1995 a konvergenci politik členských států.

⁴ White Paper: An Energy Policy for the European Union, COM(95) 682).

V roce 1996 vydala Evropská komise Zelenou knihu o obnovitelných zdrojích energie, ve které doporučila indikativní cíl pro obnovitelné zdroje energie 12 % pro rok 2010. Tento cíl byl schválen Radou, která ve svém usnesení z roku 1997 prohlásila, že se jedná o cíl velmi ambiciózní a mohl by být užitečným vodítkem pro zvýšení úsilí jak na úrovni EU, tak na úrovni jednotlivých členských států. Evropský parlament navrhl dokonce cíl 15 % podílu obnovitelných zdrojů energie do roku 2010 a rovněž vyzval Evropskou komisi, aby předložila konkrétní opatření, včetně stanovení cílů pro jednotlivé členské státy.

V mnoha odvětvích hospodářství se závazné cíle používají k tomu, aby zajistily čitelnost a stabilitu pro průmysl, což jim umožňuje plánovat a investovat s vyšší mírou jistoty. Stanovení cílů na evropské úrovni tento stabilizační dopad ještě zesiluje, jelikož politika EU má obecně delší časové horizonty a vyhýbá se tak destabilizačním účinkům krátkodobých politických změn v jednotlivých členských státech. Aby cíle byly efektivní, musejí však být jasně definované, dostatečně určité a povinné. Cíl 12% podílu pro obnovitelné zdroje energie byl dobře určeným politickým cílem, avšak ukázalo se, že pro rozvoj odvětví obnovitelných zdrojů energie byl nedostatečný.

Myšlenka stanovení indikativního cíle pro obnovitelné zdroje energie státy EU byla dále zachována v bílé knize Evropské komise z roku 1997⁵. Nebyly však učiněny žádné pokusy o rozdělení cíle mezi členské státy a indikativnímu cíli nebyl dán ani právní rámec v rámci právních předpisů Společenství. Indikativní cíl se tak stal politickým nástrojem a podnětem pro další činnost. Bílá kniha pouze konstatovala, že stanovení cílů v jednotlivých členských státech by mohlo podnítit úsilí o větší využívání dostupného potenciálu obnovitelných zdrojů energie. Každý členský stát tak měl navrhnout na základě zhodnocení svého energetického potenciálu a mixu vlastní strategii a v rámci ní navrhnout svůj příspěvek ke stanovenému pro rok 2010. Bílá kniha se nicméně stala zásadním podkladem pro návrh, který stanovil indikativní minimální cíle pro podíl obnovitelných zdrojů energie z výroby elektřiny pro každý členský stát. V bílé knize byla rovněž oznámena strategie a akční plán týkající se obnovitelné energie a zároveň byla zdůrazněna nezbytnost rozvíjet všechny

⁵ COM(97)599, Energy for the future: renewable sources of energy; White Paper for a Community Strategy and Action Plan.

zdroje obnovitelné energie, vytvořit stabilní politické rámce a zlepšit režimy plánování a přístup obnovitelné energie do distribuční soustavy pro elektřinu.

Evropské společenství tak uznalo svojí potřebu podporovat obnovitelné zdroje energie jako prioritní opatření, a to primárně z toho důvodu, že jejich využívání přispívá k ochraně životního prostředí a k udržitelnému rozvoji. Dalšími impulsy bylo umožnění vytvořit lokální zaměstnanost a pozitivní dopad na sociální soudržnost a přispění k bezpečnosti dodávek energie. V roce 1998 vydala Rada Usnesení o obnovitelných zdrojích energie, kde uvedla obnovitelné zdroje energie jako významnou prioritu Evropského společenství, a to primárně z důvodu bezpečnosti a diverzifikace zásobování elektřinou.⁶ Evropský parlament se pak vyjádřil podobně ve svém usnesení o Bílé knize.⁷ Evropský parlament zdůraznil ve svém usnesení ze dne 30. března 2000 o obnovitelných zdrojích energie a o vnitřním trhu s elektřinou,⁸ že pro dosažení výsledků a cílů Společenství jsou podstatné závazné a náročné cíle v oblasti obnovitelných zdrojů na vnitrostátní úrovni. K podpoře nových a obnovitelných zdrojů energie do ekonomik členských států je nutno trvalého úsilí. Evropská komise zdůraznila, že obnovitelné zdroje energie mohou dosáhnout dostatečné úrovně konkurenceschopnosti, pokud obdrží podporu na poměrně dlouhou dobu. EU si vytkla ambiciózní cíl spotřeby 12% v roce 2010 z obnovitelných zdrojů energie, a z toho důvodu je nutné především mobilizovat podporu na jejich vývoj a používání. Spoléhat se pouze na vodní elektrárny není dostatečné a je nutné dát prostor i ostatním obnovitelným zdrojům energie, včetně technologie vodíku.

Rostoucí využívání elektřiny vyrobené z obnovitelných zdrojů energie představovalo také důležitou část souboru opatření potřebných ke splnění Kjótského protokolu k Rámcové úmluvě Organizace spojených národů o změně klimatu a souboru politik potřebných ke splnění jiných závazků.

Zelená kniha o zabezpečení dodávek energie z roku 2000⁹ konstatovala, že řešení rostoucí závislosti EU na dovozu energie pouze z několika oblastí světa patří k prioritám energetické politiky EU. Ve výhledu na dalších dvacet až třicet let Zelená kniha

⁶ Úřední věstník Evropské unie C 198, 24. 6. 1998, s. 1.

⁷ Úřední věstník Evropské unie C 210, 6. 7. 1998, s. 215.

⁸ Úřední věstník Evropské unie C 378, 29. 12. 2000, s. 89.

⁹ Zelená kniha k evropské strategii zabezpečení dodávek energie, KOM (2000) 769.

upozornila na strukturální slabiny a geopolitické, sociální a environmentální nedostatky zásobování energií v EU, zejména vzhledem k evropským závazkům uvedeným v Kjótském protokolu.

Kromě stanovení cílů a strategií na úrovni členských států se iniciativa EU zaměřovala i na třetí země, a to jak při poskytování technologií využívající obnovitelné zdroje energie, tak napomáhání účinnému využívání těchto zdrojů energie.¹⁰ Tato forma spolupráce by se kromě obnovitelných zdrojů energie měla týkat také využívání čistého uhlí a zvyšování jaderné účinnosti. Zejména africké země jsou v současné době velmi těžce závislé na biomase (primárně pro topení) a není pochyb o tom, že je její využívání neefektivní a nepřilíš šetrné k životnímu prostředí. Evropská komise zdůraznila, že biomasa může být považována za obnovitelný zdroj energie pouze tehdy, pokud je nahrazována minimálně stejným tempem, jakým je spotřebována. V Asii na druhé straně převládá využívání uhlí.¹¹ Přesto, že potenciál obnovitelných zdrojů energie je bezesporu obrovský, stejně tak jako jejich přínosy z hlediska životního prostředí a zabezpečení dodávek jsou zřejmé v krátkodobém horizontu, bude pro rozvojové země obtížné je významněji prosadit. Hlavní bariérou zůstává nutnost konkrétních politických opatření a s tím související vysoké náklady.

Využití obnovitelných zdrojů energie v rozvojových zemích je paradoxně často mnohem vyšší než v EU, ale především díky palivovému dříví na vaření a topení (tradiční biomasa) nebo velkým hydro-elektrárnám. U obou druhů využití existují rizika z hlediska udržitelného rozvoje. Nadměrný sběr biomasy je hrozbou ničení lesů v mnoha polosuchých oblastech. Velké hydro-elektrárny přinášejí značný úbytek vody a převládá jejich negativní vliv na životní prostředí.

Dle názoru Evropské komise je tak třeba vyvinout značné úsilí a pomoci zavádět v rozvojových zemích udržitelným způsobem obnovitelné zdroje energie, a to přiměřeně s lokální energetickou politikou a fungujícími finančními nástroji, které musí zajistit, aby byly obnovitelné zdroje energie dostupné, decentralizované a konkurenceschopné.

¹⁰ Sdělení Komise COM/2002/0408 o spolupráci s rozvojovými zeměmi v oblasti energie.

¹¹ Občan členské země EU spotřebuje asi pětkrát více a občan USA spotřebuje téměř dvanáctkrát více fosilních zdrojů energie než průměrný občan Asie, Afriky a Středního východu. Pokud nejbohatší země nesníží svou spotřebu fosilních paliv, je jen malá šance, že ke snížení přesvědčí ty méně bohaté.

V roce 2006 položila Evropská komise základy nové energetické politiky v Zelené knize Evropská strategie pro udržitelnou, konkurenceschopnou a bezpečnou energii.¹² Věnuje se šesti prioritním oblastem a obsahuje konkrétní návrhy realizace projektů. Za prioritní oblasti bylo stanoveno dokončení vnitřního energetického trhu, zajištění solidarity mezi členskými státy, udržitelná a rozmanitá skladba zdrojů energie, opatření k potlačení globálního oteplování, společná vnější energetická politika a Strategický energetický plán. Na základě této Zelené knihy byly vypracovány právní předpisy vytvářející progresivnější a propracovanější energetickou politiku.

Shrnutí

Evropská unie si v oblasti politiky podpory obnovitelných zdrojů energie stanovila velké množství nezávazných cílů, jako je například cíl 12% podílu obnovitelných zdrojů z roku 1997. Postupem času se však ukázalo, že dosažení těchto cílů bude možné, jen pokud budou nastaveny závazné a vynutitelné normy. Evropská unie proto vypracovala řadu právních předpisů pro jednotlivá odvětví, jako jsou například směrnice o biopalivech nebo směrnice o podpoře elektřiny z obnovitelných zdrojů energie, které uvedly soubor opatření, jež mají dosažení stanovených cílů umožnit. Podpora obnovitelných zdrojů energie hraje důležitou roli v obou oblastech.

EU si nemůže dovolit neuspět ve své propracované a dlouholeté politice podpory obnovitelných zdrojů energie. Z vývoje v odvětví těchto zdrojů energie je zřejmé, že EU zavádí stále podrobnější, přísnější a závaznější opatření v této oblasti. Postupem doby se ukázalo, že aplikaci progresivních opatření týkajících se obnovitelných zdrojů energie je na úrovni členských států někdy velmi těžké prosadit a EU tak musí ty nejdůležitější a nejpotřebnější opatření ustanovit do forem směrnic a nařízení, které jsou závazné a svým specifickým způsobem vynutitelné.

Dá se očekávat, že propracovanější legislativní opatření EU na poli obnovitelných zdrojů energie budou dále následovat. S rozvojem nových technologií a výměnou zkušeností mezi členskými státy bude mít EU možnost dále prohlubovat svojí legislativní úpravu a vytvářet

¹² Zelená kniha o Evropské strategii pro udržitelnou, konkurenceschopnou a bezpečnou energii, SEK(2006) 317.

tlak na větší a efektivnější využívání obnovitelných zdrojů energie. Současně se stává inspirací pro ostatní státy světa, které by se mohly legislativou EU nejen inspirovat, ale také při řešení energetických a klimatických problémů více kooperovat.

2. PRÁVNÍ ÚPRAVA OBNOVITELNÝCH ZDROJŮ ENERGIE V EVROPSKÉ UNII

2.1 Směrnice ustanovující podporu pro obnovitelné zdroje

Koncepční nástroje a iniciativy zmíněné v předchozí kapitole vedly dne 27. září 2001 k návrhu a následnému přijetí směrnice 2001/77/EC o podpoře výroby elektřiny z obnovitelných zdrojů energie na vnitřním trhu EU (dále jen „směrnice 2001/77/EC“). Již před přijetím směrnice členské státy provozovaly na vnitrostátní úrovni různé systémy podpory obnovitelných zdrojů energie (např. zelené osvědčení, investiční pomoc, osvobození od daně nebo snížení daně). Jedním z cílů této směrnice tak bylo zlepšit fungování těchto systémů, a to hlavně z toho důvodu, aby byla zachována důvěra investorů, a byl tím tak posílen rozvoj obnovitelných zdrojů energie. Směrnice dále nastavila indikativní cíle pro obnovitelné zdroje energie, upravila zjednodušení správních postupů pro nové výrobce elektřiny z těchto zdrojů, nastavila spravedlivé podmínky pro výrobce usilující o napojení do rozvodné soustavy a zavedla mezi členskými státy vzájemně uznávané záruky původu elektřiny vyrobené z těchto zdrojů. Původní členské státy evropské patnáctky měly za povinnost implementovat směrnici do října roku 2003. Deset nových členských států, které k EU přistoupily dne 1. května 2004, se k tomuto závazku přidalo na základě Smluv o přistoupení a souvisejících přístupových aktů.¹³

2.1.1 Indikativní cíle pro obnovitelné zdroje energie

Hlavním cílem směrnice 2001/77/ES je zajistit zvýšení podílu obnovitelných zdrojů energie na výrobě elektřiny. Směrnice tak nastavila státní směrné cíle spotřeby elektřiny z těchto zdrojů. Směrnice obsahuje povinnost zajistit, aby byl v rámci EU splněn globální indikativní cíl 12% podílu z obnovitelných zdrojů energie na celkové spotřebě primárních energetických zdrojů v roce 2010. Druhým zásadním cílem je využívat do roku 2010 až 22,1 % elektrické energie vyrobené z obnovitelných zdrojů energie z celkové spotřeby elektřiny v EU a s tím související indikativní cíle pro jednotlivé členské státy. Všechny členské státy tak přijaly státní cíle ve smyslu podílu elektřiny vyrobené z obnovitelných

¹³ Úřední věstník Evropské unie č. L 236 dne 23. 9. 2003.

zdrojů energie. Tyto cíle kromě malých odchylek odpovídají referenčním hodnotám uvedeným v příloze I této směrnice.

Pokud by členské státy přijaly opatření nezbytná pro dosažení svých státních cílů, měl se podíl elektřiny z obnovitelných zdrojů energie na výrobě elektřiny do roku 2010 v zemích EU přiblížit 22 %, jak tato směrnice předpokládala.¹⁴ K tomuto pokroku měly primárně přispět právě vnitrostátní cíle pro podíl obnovitelných zdrojů energie na spotřebě elektřiny pro jednotlivé členské státy.

Na základě směrnice měly členské státy povinnost přijmout a zveřejnit zprávu, ve které stanoví státní směrné cíle, týkající se budoucí spotřeby elektřiny vyrobené z obnovitelných zdrojů energie na dalších deset let. Zpráva dále měla obsahovat přehled opatření, která členské státy na vnitrostátní úrovni přijaly, popř. která byla plánovaná k přijetí k dosažení státních směrných cílů. Při stanovení těchto cílů do roku 2010 měly členské státy zajistit, aby byly cíle slučitelné se všemi státními závazky přijatými v rámci závazků týkajících se ochrany klimatu, které EU přijala podle Kjótského protokolu k Rámcové úmluvě Organizace spojených národů o změně klimatu.¹⁵

Členské státy měly dále pravidelně zveřejňovat zprávu, která zhodnotí pokrok při dosahování plnění státních směrných cílů a zohlednit přitom i klimatické faktory. Na základě zpráv členských států měla Evropská komise posoudit, do jaké míry učinily státy EU pokrok k dosažení svých státních směrných cílů a dále, zda jsou státní směrné cíle v souladu s globálním směrným cílem ve výši 12%. Evropská komise měla dále možnost navrhnout vhodnou formou státní cíle včetně případných závazných cílů za předpokladu, že dojde k závěru, že státní směrné cíle jsou neopodstatněné a nejsou v souladu s globálním směrným cílem.

¹⁴ Podle posledního vývoje energetické politiky členských zemí se však předpokládá, že do roku 2010 dosáhnou členské státy skutečného podílu okolo 19%. Za hlavní důvod se dá považovat, že mnoho členských států nepřijalo aktivní politiku v souladu s přijatými cíli.

¹⁵ Rozhodnutí Rady 94/69/ES ze dne 15. prosince 1993 o uzavření Rámcové úmluvy Organizace spojených národů o změně klimatu.

2.1.2 Další povinnosti vyplývající ze Směrnice

Směrnice požadovala precizně definovat jednotlivé druhy obnovitelných zdrojů energie a vymezit, na které druhy se podpora bude vztahovat. Všechny členské státy měly vytvořit pro výrobu elektřiny z obnovitelných zdrojů energie podpůrná schémata, která měla pomoci dosáhnout vytčených národních cílů a zároveň být v souladu s principy fungování vnitřního trhu s elektřinou.¹⁶ Členské státy měly dále za úkol zjednodušit správní předpisy při povolování zařízení na výrobu elektřiny z obnovitelných zdrojů energie a stanovit pravidla pro rozdělení nákladů na připojení těchto zdrojů energie do sítě.

Směrnice dále uložila členským státům, aby zavedly záruku původu pro elektřinu z obnovitelných zdrojů energie s některými požadavky na jejich formu a využívání. Tato směrnice nevyžaduje od členských států, aby uznávaly nákup záruky původu od jiných členských států nebo odpovídající nákup elektřiny jako příspěvek ke splnění svého kvótního závazku. Aby se však usnadnilo obchodování s elektřinou, a aby se zvýšila transparentnost při výběru spotřebitele mezi elektřinou vyrobenou z tradičních zdrojů energie a elektřinou vyrobenou z obnovitelných zdrojů, ukázala se jako nezbytná záruka původu této elektřiny. Programy záruky původu samy neznamenal nárok na využití vnitrostátních systémů podpory, vytvořených v jednotlivých členských státech. Bylo však důležité, aby byly těmito zárukami původu pokryty všechny formy elektřiny vyrobené z obnovitelných zdrojů energie.

Dle úvodních ustanovení směrnice měly být náklady na připojení nových výrobců elektřiny z obnovitelných zdrojů energie objektivní, průhledné a nediskriminační a měl se také vzít v úvahu prospěch, který výrobní využívající tyto zdroje energie přináší distribuční soustavě.

Směrnice stanovila pro členské státy povinnost aktivně snižovat administrativní zátěž pro výstavbu nových elektráren na výrobu elektřiny z obnovitelných zdrojů energie. Členské státy měly povinnost vyhodnotit stávající právní a správní rámec s ohledem na povolovací řízení pro výrobní využívající obnovitelné zdroje energie. Měly se primárně zaměřit na snížení regulativních a neregulativních překážek při zvyšování výroby elektřiny

¹⁶ Základní nástroje k fungování vnitřního trhu s elektřinou stanovila směrnice 96/92/EC o společných pravidlech pro vnitřní trh s elektřinou.

z obnovitelných zdrojů energie, na zjednodušení a urychlení správních postupů. U jednotlivých forem obnovitelných zdrojů energie měly být objektivně a nediskriminačně zohledněny jejich zvláštnosti a specifika.

Spíše obecně směrnice formulovala požadavky, týkající se připojení k distribučním a přenosovým soustavám s pokusem odstranit jakoukoliv případnou diskriminaci, kterou by mohly mít obnovitelné zdroje energie při přístupu k distribučním a přenosovým soustavám.

2.1.3 Hodnocení implementace a aplikace Směrnice

Navzdory opatřením uvedené směrnice a sledování a poradenství ze strany Evropské komise některé členské státy nepřijaly přiměřená opatření k důsledné implementaci a aplikaci směrnice. Za hlavní důvod se dá považovat fakt, že směrnice nezakotvuje pro členské státy mnoho konkrétních a právně závazných povinností.

Na základě článku 8 odst. 4 směrnice měla Evropská komise povinnost posoudit, do jaké míry pokročily členské státy při dosažení svých národních cílů a jakým způsobem plní požadavek na 22,1 % podíl elektřiny vyrobené z obnovitelných zdrojů energie. Oficiální zpráva, kterou byla Evropská komise povinna vypracovat, hodnotila pokrok dosažený členskými státy EU při plnění státních cílů pro zvyšování podílu elektřiny z obnovitelných zdrojů energie na celkové spotřebě energie do roku 2010. Zpráva Evropské komise dále posuzovala šance členských států na dosažení cíle 12% podílu obnovitelných zdrojů energie na celkové spotřebě energie v členských zemích v roce 2010 (tedy včetně vytápění, elektřiny a dopravy).¹⁷

Zpráva Evropské komise z roku 2006 konstatovala, že v porovnání s rokem 2004 bylo vyrobeno o 50 % více elektřiny z obnovitelných zdrojů energie (mimo elektřiny z vodních elektráren). Pokrok členských států při využívání těchto zdrojů energie se však stále nedal považovat za dostatečný. S ohledem na aktuálně realizované politiky Evropská komise předpokládala, že podíl 22,1 % nebude s největší pravděpodobností do roku 2010 dosažen.¹⁸

¹⁷ Sdělení Komise Radě a Evropskému parlamentu - Zpráva o dosavadním pokroku v oblasti elektřiny z obnovitelných zdrojů, KOM(2006) 849.

¹⁸ Evropská komise poukázala na fakt, že v sektoru elektrické energie jsou stále největším obnovitelným zdrojem energie velké a malé vodní elektrárny. V roce 2005 přispívaly k celkové spotřebě elektřiny 10 %.

Zpráva Evropské komise dále uvádí, že členské státy ve většině případů formálně provedly ustanovení směrnice a změnily tak vnitrostátní legislativu tak, aby byla v souladu se směrnicí. V několika členských státech však nebyla dostatečně změněna sekundární legislativa, což v konečném důsledku znamenalo, že cílů směrnice nemohlo být dosaženo. Míra správného provedení a implementace směrnice se mezi jednotlivými členskými státy velmi lišila.

Zpráva Evropské komise opět zdůraznila nutnost náležitě integrace obnovitelných zdrojů energie do vnitřního trhu s elektřinou. Vnitřní trh je nezbytný z hlediska možnosti investování do obnovitelných zdrojů energie, zajištění jejich dodávek do rozvodné soustavy a přilákání nových investorů. Přeshraniční obchodování také umožňuje prodávat elektřinu z oblasti nadbytku do širší zákaznické základny, případně získávat elektřinu prostřednictvím dovozu z větší vzdálenosti. Obnovitelné zdroje energie mají dále potenciál přispět k ochraně proti výkyvům trhu s elektřinou.

Evropská komise dále považuje z dlouhodobého hlediska za nezbytné optimalizovat odlišné státní systémy podpory pro obnovitelné zdroje energie, což by mělo postupně vést k postupnému snižování podpory a přizpůsobování se společnému vnitřnímu trhu s energiemi.¹⁹

Další zpráva Evropské komise o pokroku v oblasti obnovitelných zdrojů energie z roku 2009²⁰ popisuje pokrok dosažený v této oblasti a současně vysvětluje, jakým způsobem nový rámec v nadcházejících letech přispěje ke zvýšení růstu obnovitelných zdrojů energie. Na základě dostupných statistických údajů Evropské komise vychází z toho, že podíl 22,1 % nebude do roku 2010 dosaženo, nebude-li vynaloženo významnější úsilí.²¹

Zpráva Komise dále informovala, že spotřeba elektrické energie v rámci EU roste přibližně o 2 % a že s výjimkou Německa a Španělska země dosahující v tomto směru dobrých výsledků v oblasti obnovitelných zdrojů energie stále představují jen relativně malou část celkového trhu.

¹⁹ Mezi členské státy EU, které dosáhly v tomto období největšího pokroku v oblasti obnovitelných zdrojů energie, patřily Německo, Dánsko, Finsko, Irsko, Španělsko, Švédsko a Nizozemsko, které by své vnitrostátní cíle měly splnit nebo dokonce překročit. Velké naděje EU vkládala do větrné energie, která by mohla do roku 2020 pokrývat až 12 % elektřiny v EU, a to z velké části z mořských větrných elektráren.

²⁰ Sdělení Komise Radě a Evropskému parlamentu - Zpráva o pokroku v oblasti obnovitelné energie, KOM(2009) 192.

²¹ V roce 2009 již stanovených cílů dosáhly Maďarsko a Německo a šesti členským státům se podařilo své podíly obnovitelných zdrojů energie zvýšit o více než 2 procentní body, čímž podíl obnovitelné energie v EU za poslední dva roky stoupl o téměř 1,5 procentního bodu (z 14,4 % na 15,7 %).

Na základě zprávy Evropské komise byl největší růst v oblasti pevné biomasy a větrné energie. Ze statistik rozdělení technologií podle jednotlivých států bylo opět zřejmé, že za větší část pokroku v této oblasti vděčí EU několika členským státům, zatímco ostatní členské státy dosahují jen omezeného pokroku, nebo dokonce nedosahují žádného pokroku. Za velké omezení v oblasti obnovitelných zdrojů energie nelze dle názoru Evropské komise považovat pouze vysoké investiční náklady, ale je také nutné zlepšit informovanost spotřebitelů (např. pomocí systému záruk původu), postoupit v reformách správních postupů a usnadnit přístup elektřiny vyrobené z obnovitelných zdrojů energie do distribuční soustavy. Systém záruk dle zprávy Evropské komise stále nebyl v mnoha členských státech proveden a docházelo tím k narušení trhu spotřebitelů pro elektřinu z obnovitelných zdrojů energie. Stejně tak pokrok v oblasti správních reforem nebyl dostatečný. Administrativní postupy byly stále komplikované a žádosti o povolení na výstavbu, rozvoj či ekologické povolení jsou velmi administrativně náročné a zdlouhavé. S tím souvisí i stále nedostatečné opatření pro realizaci vnitřního trhu s energiemi.

2.1.4 Řízení pro porušení Směrnice

Evropská komise byla od roku 2004 nucena zahájit jedenašedesát řízení proti členským státům za nedodržení ustanovení směrnice 2001/77/ES.²² Důkazní břemeno bylo v těchto případech uloženo Evropské komisi, která měla těžký úkol prokázat, že členský stát neměl po posouzení všech relevantních okolností šanci splnit indikativní cíl pro rok 2010.²³ Stále nedostatečný pokrok a narůstající počet řízení pro porušení právních předpisů byl důkazem toho, že právní rámec nebyl dostatečně funkční. I to se dalo považovat za jeden z důvodů pro vypracování nové směrnice o obnovitelných zdrojích energie. Z analýzy Evropské komise tak vyplývala nutnost silnějšího a efektivnějšího právního rámce, který by měla znamenat směrnice 2001/77/ES.

Řízení pro neplnění směrnice 2001/77/ES byla zahajována jednak na základě stížností obdržných Evropskou komisí nebo z iniciativy samotné Evropské komise na základě

²² Sdělení Komise Radě a Evropskému parlamentu - Zpráva o pokroku v oblasti obnovitelné energie, KOM(2009) 192.

²³ Největší počet řízení 13 byl zahájen proti Itálii, kterou následuje Španělsko s 6 řízeními, Rakousko se 4 a Česká republika, Francie, Lotyšsko a Polsko se 3 řízeními.

zpráv předložených jednotlivými členskými státy. Řízení mohla být také zahájena na základě jiných informací, týkajících se rozvoje výroby elektřiny z obnovitelných zdrojů energie, které si zjistily jednotlivé útvary Evropské komise.

Mezi hlavní důvody pro zahájení těchto řízení patřil nesoulad správních předpisů a nedostatečná sekundární legislativa (článek 9), nedostatečné stanovení cílů a příslušných opatření ke zvýšení podílů elektřiny z obnovitelných zdrojů energie (článek 3), nesprávná implementace systému záruk (článek 9), složitá, neprůhledná, případně diskriminační povolená řízení pro vydávání licencí na budování a provozování zařízení na výrobu elektřiny z obnovitelných zdrojů energie (Článek 6) a neprůhledné a diskriminační podmínky v přístupu k distribučním a přenosovým soustavám (ve vztahu k napojování, rozšiřování a posilování).

Shrnutí

Směrnice 2001/77/ES poprvé stanovila na úrovni EU indikativní cíle pro podíl obnovitelných zdrojů energie na celkové spotřebě energie pro jednotlivé členské státy. Jejím hlavním cílem bylo nasměrovat vnitrostátní politiky členských států k většímu využívání obnovitelných zdrojů energie. Ukázalo se však, že mezi členskými státy jsou velké rozdíly v přístupu k těmto zdrojům energie. Stejně tak klimatické a ekonomické podmínky členských států jsou natolik odlišné, že vývoj v oblasti obnovitelných zdrojů energie probíhal velmi nerovnoměrně. Indikativní cíle stanovené směrnicí nebyly pro řadu členských států dostatečně motivující, aby zařadily tyto zdroje energie jako nedílnou součást svých energetických strategií.

Vnitrostátní legislativní opatření se dařilo některým členským státům prosazovat velmi pomalu (např. zákon o podpoře obnovitelných zdrojů na Slovensku byl přijat až v roce 2009). Z toho vyplýval i poměrně vysoký počet řízení pro nesplnění ustanovení směrnice. I přesto však tato řízení nepředstavovala pro členské státy zásadní důvod pro změnu jejich energetické politiky.

Jednou ze slabých míst směrnice byla absence konkrétních nástrojů k dosažení indikativních cílů a ponechání volby těchto nástrojů na rozhodnutí členských států. I přesto, že směrnice stanovila řadu informačních povinností členských států vůči Evropské komisi,

ukázaly se jako nedostatečné. I proto se EU v dalším vývoji politiky obnovitelných zdrojů energie zaměřila na užší spolupráci a vytvoření více konkrétních nástrojů, které by měly zaručit, že rozvoj těchto zdrojů energie v jednotlivých členských státech bude probíhat v souladu s cíly EU.

2.2 Nová energetická politika evropské unie v oblasti obnovitelných zdrojů energie pro 21. století

V období po přijetí směrnice 2001/77/ES se značně změnila pozice EU v oblasti energetiky. Ačkoliv opatření, vyplývající ze směrnice, byla svým způsobem průkopnická, ukázala se jako nepříliš adekvátní pro potřeby evropské klimaticko-energetické politiky pro 21. století. Stalo se zřejmým, že se EU stává velmi silně závislá na dovozech ropy a zemního plynu z politicky nestabilních oblastí a za neustále se zvyšujících cen.

V roce 2005 se shodla Evropská rada na jednání v Hampton Court, že je třeba, aby EU naformulovala novou evropskou energetickou politiku, která by měla stát hlavně na třech pilířích, a to udržitelnosti, zabezpečení dodávek energie (energetické bezpečnosti) a konkurenceschopnosti. Evropská rada následně začátkem roku 2006 vyzvala Evropskou komisi, aby se ujala vedení v oblasti obnovitelných zdrojů energie, a požádala ji o vypracování analýzy, jak dále dlouhodobě prosazovat obnovitelné zdroje energie. Evropský parlament dokonce navrhoval nastavit cíl na 25 % podílu obnovitelných zdrojů energie do roku 2020.²⁴ Evropská komise na základě zmíněných iniciativ vypracovala pracovní plán,²⁵ který měl vytyčit dlouhodobou vizi pro obnovitelné zdroje energie v EU. Pracovní plán sledoval důvody nedostatečného pokroku v oblasti obnovitelných zdrojů energie v posledních letech. Hlavní bariéry spatřovala Evropská komise ve složitosti a decentralizaci aplikací využívající obnovitelné zdroje energie, stejně tak jako v nejasných a dlouhých povolovacích postupech pro plánování a stavby. Stále také nebyl zaručen průhledný a nediskriminační přístup k elektrizačním sítím. Tyto impulsy vedly také

²⁴ Usnesení Evropského parlamentu ze dne 14. prosince 2006 o Zelené knize Evropská strategie pro udržitelnou, konkurenceschopnou a bezpečnou energii, P6_TA(2006)0603.

²⁵ Sdělení komise Radě a Evropskému parlamentu - Pracovní plán pro obnovitelné zdroje energie – Obnovitelné zdroje energie v 21. století: cesta k udržitelnější budoucnosti, KOM/2006/0848.

k vytvoření nové energetické politiky, která byla předložena v rámci Sdělení Evropské komise jako Energetická politika pro Evropu z roku 2007.²⁶

Pokrok v EU postupoval poměrně nerovnoměrně a často se vnitrostátní politika neosvědčila jako vyhovující a nabízející stabilitu pro investory. Absence právně závazných cílů pro obnovitelné zdroje energie na úrovni EU se ukázaly jako nepřekonatelný problém.

Problematický byl také slabý právní rámec pro využívání biopaliv a chybějící právní úprava pro odvětví vytápění a chlazení. Pro budoucí rozvoj obnovitelných zdrojů energie bylo nutné odstranění nepřiměřených překážek integrace těchto zdrojů energie do energetického systému EU a odstranění přetrvávajících administrativních překážek. Pouze v odvětví elektřiny bylo na základě Směrnice 2001/77/ES dosaženo mírného pokroku a stanovené cíle bezesporu podpořily rozvoj obnovitelných zdrojů energie. Rozdíly v režimech pro elektřinu, biopaliva a vytápění a chlazení tak přinesly odlišná tempa růstu v těchto odvětvích, což se dle názoru Evropské komise nedá považovat za žádoucí.

Jedním z klíčových bodů pracovního plánu byl návrh na povinný a právně závazný cíl 20% podílu obnovitelných zdrojů energie na spotřebě energie v EU do roku 2020. Evropská komise dospěla k závěru, že celkový cíl 20% podílu těchto zdrojů na energetické skladbě EU je možný a potřebný. Pracovní plán dále vysvětluje nezbytnost plošného zavádění obnovitelných zdrojů energie v energetických politikách a na trzích EU, a v té souvislosti navrhuje nový legislativní rámec pro rozšíření využívání těchto zdrojů v EU. Tato iniciativa měla být provázána s vyšší stabilitou pro podnikatelské subjekty, která by mohla vést k vyšším investicím do odvětví v této oblasti. Přílohou pracovního plánu je i posouzení dopadů, které uvádí podrobnosti o různých nákladech, proveditelnosti a citlivosti a porovnává scénáře včetně různých skladeb obnovitelných zdrojů energie.²⁷

Evropská komise poté vypracovala Strategický cíl pro energetickou politiku Evropy²⁸, který obsahoval soubor opatření, která by měla dosáhnout výše uvedených cílů. Jednalo se

²⁶ Sdělení komise Evropské radě a Evropskému parlamentu energetická politika pro Evropu, KOM(2007) 1.

²⁷ SEK(2006) 1719.

²⁸ Sdělení komise Evropské Radě a Evropskému parlamentu - Energetická politika pro Evropu, KOM/2007/1.

o velmi ambiciózní cíl evropské energetické politiky. Při změně dlouhodobého rozvoje obnovitelných zdrojů energie se mělo vycházet ze stávajících legislativních a koncepčních nástrojů, a to hlavně ze směrnice 2001/77/ES. Důležitým úkolem pro rozvoj obnovitelných zdrojů energie mělo být nalezení rovnováhy mezi zvyšováním počtu instalací výroben a postupným snižováním nákladů na technologie, které využívají tyto zdroje energie.²⁹

Členské státy měly mít dostatečně široký prostor k nastavení takového druhu podpory, který nejlépe odpovídá jejich konkrétním možnostem a prioritám. Způsob, kterým členské státy svých cílů dosáhnou, měl být stanoven ve vnitrostátních akčních plánech, které budou oznamovány Evropské komisi. Tyto plány měly zahrnovat odvětvové cíle a opatření v souladu s dosažením schválených celkových vnitrostátních cílů. Členské byly povinny při skutečném provádění svých vnitrostátních plánů stanovovat vlastní specifické cíle pro elektřinu, biopaliva, vytápění a chlazení, které bude Evropská komise pravidelně ověřovat tak, aby se zajistilo plnění celkového cíle.

Zásadním opatřením, které by mělo vést ke splnění výše uvedených cílů, bylo zvýšení podílu obnovitelných zdrojů energie v energetickém mixu z původních 8 % na 20 %. Významným krokem směrem k dohodě o "nové směrnici" bylo zasedání Evropské rady v březnu 2007. Rada formálně schválila tzv. "20-20-20" návrh Evropské komise,³⁰ včetně konkrétního a právně závazného cíle pro obnovitelné zdroje energie pro každý členský stát. Rada tak vyzvala Komisi, aby předložila svůj návrh nové, komplexní směrnice o využívání obnovitelných zdrojů. Rada dále souhlasila s návrhem Evropské komise, že 10% všech pohonných hmot v každém členském státě musí pocházet do roku 2020 z obnovitelných zdrojů energie. Návrh tak měl obsahovat právně závazné cíle, určující celkový podíl obnovitelných zdrojů energie a podíl biopaliv v dopravním sektoru ve všech členských státech.

²⁹ Využívání obnovitelných zdrojů energie je stále bezesporu znatelně dražší než využívání uhlovodíkových technologií, ovšem je třeba brát v úvahu i sekundární náklady související s bojem proti změně klimatu.

³⁰ Iniciativa označovaná jako „20-20-20“ znamená cíl EU dosáhnout v roce 2020 dosáhnout snížení spotřeby energie o 20%, snížení emisí skleníkových plynů o 20% a zvýšení podílu obnovitelných zdrojů energie na 20% celkové výroby energie v EU v porovnání s rokem 1990.

2.2.1 Klimaticko-energetický balíček

Pro řešení výše zmíněných problémů navrhla Evropská komise balíček opatření, týkající se obchodování s emisemi, obnovitelných zdrojů energie, energetické účinnosti na vnitřním trhu s energií a energetické bezpečnosti, tzv. Klimaticko-energetický balíček.

Evropská komise navrhla balíček opatření dne 23. ledna 2008 a představoval ambiciózní legislativní projekt v oblasti energetiky, na kterém EU usilovně pracovala několik let, a který je výsledkem kompromisů napříč členskými státy. Balíček tvoří šest legislativních opatření, která by měla primárně vést ke snižování emisí skleníkových plynů, přispívajících ke změnám klimatu a omezení závislosti na fosilních palivech. Kromě předmětné směrnice, zavádějící cíle pro obnovitelné zdroje energie v roce 2020, zahrnuje energeticko-klimatický balíček i nařízení, kterým se aktualizují vnitrostátní cíle snižování emisí skleníkových plynů, a směrnici zaměřenou na zlepšování a rozšiřování evropského systému obchodování s emisemi (EU ETS).³¹ Dle názoru Evropské komise existuje jasná souvislost mezi cíli, stanovenými pro snižování emisí skleníkových plynů, systémem obchodování s emisemi a cíli stanovenými pro obnovitelné zdroje energie. EU ETS má potenciál usnadnit nárůst podílu energií z obnovitelných zdrojů energie. Konečná verze legislativy, obsažené v klimaticko-energetickém balíčku, byla schválena Radou ministrů 6. dubna 2009 a potvrdila tak znění, na němž se členské země dohodly v prosinci 2008.

Shrnutí

Nová energetická politika EU jednoznačně označila jako jednu z priorit začít co nejdříve výrazně prosazovat opatření k ochraně životního prostředí (hlavně snižování skleníkových plynů) a snižovat závislost EU na dovozech energie z třetích zemí. K tomu měla přispět právě nová, svým způsobem revoluční opatření v oblasti obnovitelných zdrojů energie a energetické účinnosti. Iniciativu "20-20-20", která se zpočátku zdála jako nereálná a příliš ambiciózní, se nakonec podařilo ze strategických dokumentů přepracovat do závazných a vnitřních cílů pro členské státy EU.

³¹ Energy and climate change - Elements of the final compromise, Generální ředitelství Rady EU, 17215/08.

Klimaticko-energetický balíček přinesl zásadní legislativní opatření, která se velmi dotýkají energetické politiky jednotlivých států a ovlivňují jejich hospodářství. I přes neochotu mnoha států tato ustanovení akceptovat, a to hlavně z obavy o snížení ekonomického růstu, si je třeba uvědomit, že tato opatření jsou naprosto esenciální pro vývoj energetické politiky a snižování negativních dopadů energetiky na životní prostředí. Zavádění legislativních opatření klimaticko-energetického balíčku budou znamenat značné administrativní náklady a mnohé státy budou mít velké problémy jeho normy splnit. I přesto, že s největší pravděpodobností nebudou všechna opatření důsledně naplněna, vliv balíčku na energetickou politiku členských států je velmi zásadní. Státy EU musejí při zavádění jakýchkoliv nových opatření jeho ustanovení respektovat a přibližovat se ke stanoveným cílům.

Dalo se očekávat, že propracovanější legislativní opatření EU na poli obnovitelných zdrojů energie budou dále následovat. S rozvojem nových technologií a výměnou zkušeností mezi členskými státy měla EU možnost dále prohlubovat svoji legislativní úpravu a vytvářet tlak na větší a efektivnější využívání obnovitelných zdrojů energie. Současně se politika EU v oblasti těchto zdrojů stává podnětem pro ostatní státy světa, které by se mohly v legislativě EU inspirovat a současně při řešení energetických a klimatických problémů více kooperovat.

2.3 Nová směrnice o podpoře obnovitelných zdrojů energie

Složité a komplikované vyjednávání o definitivní podobě nové směrnice o podpoře obnovitelných zdrojů energie vyvrcholila začátkem roku 2009. V průběhu legislativních prací byla směrnice mírně upravena oproti původnímu znění, které bylo představeno v rámci klimaticko-energetického balíčku. Dne 5. 6. 2009 byla směrnice konečně uveřejněna v Úředním věstníku Evropské unie č. L 140 jako Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/28/ES ze dne 23. dubna 2009 o podpoře využívání energie z obnovitelných zdrojů a o změně a následném zrušení směrnic 2001/77/ES a 2003/30/ES. Tato směrnice vstoupila v platnost dne 25. 6. 2009.

Právní základ směrnice je čl. 175 odst. 1 Smlouvy o ES ve spojení s ustanovením článkem 95 Smlouvy o ES. Článek 175 odst. 1, týkající se životního prostředí, opravňuje Evropské

společenství k opatřením, která směřují k uchování, ochraně a zlepšování kvality životního prostředí, chrání lidské zdraví a uvážlivým a racionálním způsobem využívají přírodní zdroje. Článek 95 odst. 3 Smlouvy o ES ustanovuje povinnost pro členské státy udržovat vysokou míru ochrany životního prostředí při vytváření vnitřního trhu s energiemi. Článek 175 odst. 2 Smlouvy se vztahuje na „opatření významně ovlivňující volbu členského státu mezi různými energetickými zdroji a základní skladbu jeho zásobování energií.“ V současné době však všechny členské státy obnovitelné zdroje energie v různé míře využívají a směrnice proto významně neovlivňuje volbu, kterou členské státy ve prospěch jednotlivých zdrojů energie učiní. Stejně tak neovlivní souhrnnou skladbu energetického mixu. Z těchto důvodů se článek 175 odst. 2 Smlouvy o ES neaplikoval.

V politickém jednání napříč členskými státy se diskutovala aplikace zásady subsidiarity na tuto směrnici, resp. do jaké míry je možné dosáhnout cílů tohoto návrhu na úrovni členských států. Zásadu subsidiarity je totiž možné použít pouze v případě, nespadá-li návrh do výlučné pravomoci Společenství. V tomto případě se vycházelo ze zkušeností nabytých při podpoře obnovitelných zdrojů energie v posledních letech. Je očividné, že skutečného pokroku v rozvoji těchto zdrojů energie v členských státech mohlo být dosaženo teprve tehdy, pokud EU ustanovila první nástroje obsahující závazné cíle, které mají být do určitého data dosaženy. V případě udělení iniciativy členským státům by byl daný cíl ohrožen a současně by bylo nemožné provádět spravedlivé rozdělení konečného cíle 20% mezi členskými státy. Členské státy si však stále udržují rozsáhlé pravomoci při rozvoji sektoru obnovitelných zdrojů energie a mají možnost využívat způsoby, které uznají za vhodné a budou nejlépe aplikovatelné pro místní ekonomické a klimatické podmínky.

K náležité harmonii dané směrnice s komunitárním právem je dále nezbytný soulad se zásadou proporcionality. Problematika obnovitelných zdrojů energie a důvody jejich podpory se týkají Evropského společenství jako celku a příslušná opatření je tak nezbytné přijímat na úrovni komunitárního práva. Směrnice definuje cíle, ponechává členským

státům dostatek volného prostoru při provádění směrnice a umožňuje jim aplikovat taková opatření, která nejlépe uspokojují specifické vnitrostátní podmínky.³²

Směrnice 2009/28/ES se podrobně věnuje prostředkům, které mají směřovat k podpoře rozvoje obnovitelných zdrojů energie. Patří mezi ně administrativní postupy, plánování, výstavba, informace a školení. Přezkum politiky rozvoje obnovitelných zdrojů energie napříč členskými státy z posledních let ukázal, že administrativní překážky a nedostatek transparentních pravidel zpomalují využívání a rozvoj v oblasti těchto zdrojů. Měly by být stanoveny jednoznačné administrativní postupy s pevně stanovenými lhůtami. Pravidla by měla být nastavena tak, aby zohlednila účinnost zařízení využívající obnovitelné zdroje energie jak z hlediska ceny, tak životního prostředí.

Směrnice 2009/28/ES si zakládá na rozvoji uvědomění, vzdělanosti a co nejširší dostupnosti osvědčení k instalaci zařízení využívající obnovitelné zdroje energie. Klade důraz na vzájemnou spolupráci členských států při vydávání osvědčení a harmonizaci zásad založených na evropských technologických normách. V tomto směru vychází ze směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/36/ES ze dne 6. července 2005 o uznávání odborných kvalifikací, která bude dále upravovat záležitosti, které nová směrnice neobsahuje.

Nelze také pochybovat o nutnosti dokončit vnitřní trh s energiemi, bez kterého se cíle této směrnice nemohou plně uskutečnit. Mezi členskými státy stále existují velké rozdíly v dosaženém stupni integrace. Propojení členských států přináší efektivnější integraci elektřiny z obnovitelných zdrojů energie. Přináší snižování nákladů, podporuje účinnou hospodářskou soutěž a stimuluje investice do rozvoje jak rozvodných sítí, tak budování nových zařízení na produkci obnovitelných zdrojů.

Členské státy mají povinnost implementovat směrnici 2009/28/ES do 5. prosince 2010. Ustanovení směrnice 2001/77/ES a směrnice 2003/30/ES, která se překrývají s ustanoveními této směrnice 2009/28/ES, by měla být zrušena 5. prosince 2010. Pouze ustanovení, zabývající se cíli a zprávami za rok 2010, by měla zůstat v platnosti do konce roku 2011.

³² Důvodová zpráva směrnice Evropského parlamentu a Rady o podpoře užívání energie z obnovitelných zdrojů, 2008/0016 (COD).

Podle článku 2 písm. a) směrnice se obnovitelnými zdroji energie rozumí: *energie větrná, solární, geotermální, energie vln, energie přílivová, vodní, energie z biomasy, ze skládkového plynu, z plynů čistících odpadových vod a z bioplynů.*

2.3.1 Právně závazné cíle pro podíl obnovitelných zdrojů energie na celkové spotřebě energie

Rozdělení závazného cíle mezi 27 členských států EU ve formě samostatného a právně závazného minimálního cíle pro obnovitelné zdroje energie se stalo klíčovým ustanovením celé směrnice. Způsob rozdělení podílu obnovitelných zdrojů (20%) mezi členské státy se stal předmětem komplikované diskuse napříč členskými státy EU.

Jako nejvhodnější systém byl zvolen způsob tzv. paušálního zvyšování upraveného podle HDP, který vyjadřuje jednoduché a hlavně spravedlivé zvýšení u všech států EU. Do odvětví energií z obnovitelných zdrojů energie se zařadila nejen elektřina (byla podporována již na základě směrnice 2001/77/ES), ale také vytápění a chlazení a doprava. Zavádí tak komplexní nástroj pro právní regulaci v této oblasti, což umožňuje přistupovat jednotně a efektivně při řešení problémů a ušetřit administrativní náklady. Rozvoj obnovitelných zdrojů energie v oblasti vytápění a chlazení lze v poslední době považovat za stagnující, právní rámec upravující tyto oblasti stále nebyl dostatečný. Směrnice dává členskému státu svobodnou volbu při výběru, v jakém rozsahu bude investovat do obnovitelných zdrojů energie v těchto oblastech.

Výjimku představuje pouze oblast dopravy, ve které je povinný podíl pro obnovitelné zdroje nejméně 10 %. Důvodem je nejen intenzivní nárůst emisí skleníkových plynů v této oblasti, ale také snížení závislosti na ropě a jiných fosilních palivech, což je v souladu se současnou politikou zabezpečování dodávek energie. Daný cíl pro podíl obnovitelných zdrojů energie v dopravě byl stanoven pro všechny členské státy stejně, aby mezi nimi byla zajištěna shoda s rozdílnostmi a dostupnostmi pohonných hmot. Přestože mezi státy panují velké rozdíly v přístupu k obnovitelným zdrojům energie, může toto ustanovení posílit obchod mezi členskými státy a rozvoj transevropských sítí.

Směrnice obsahuje v článku 3 závazné národní cíle a opatření pro využívání energie z obnovitelných zdrojů energie. EU si vytyčila cíl 20 % podílu na celkové spotřebě energie,

včetně závazných cílů 20 % pro všechny členské státy do roku 2020 ve shodě s cílem EU. Dle směrnice: „Nový legislativní rámec týkající se podpory a využívání obnovitelných zdrojů energie v Evropské unii nabídne podnikatelské veřejnosti dlouhodobou stabilitu, nezbytnou pro racionální rozhodování o investicích do sektoru obnovitelných zdrojů, a tím zavede Evropskou unii na cestu vedoucí k čistší, bezpečnější a konkurenceschopnější energetické budoucnosti.“

V případě, že je splnění daného cíle pro členský stát zabráněno vyšší mocí, členský stát má neprodleně povinnost informovat Evropskou komisi. Pokud Evropská komise potvrdí průkaznost vyšší moci, rozhodne zároveň o změně podílu pro obnovitelné zdroje energie pro rok 2020 (článek 5, odst. 2).

Na základě směrnice mají členské státy povinnost předložit vlastní hodnocení, zda budou potřebovat účastnit se jako prodávající nebo kupující mechanismu spolupráce mezi členskými státy. Směrnice tak dává členským zemím možnost, aby jim v případě, že své národní cíle v roce 2020 nesplní, jiné státy „účetně“ převedly své přebytky. EU tím tak zaujala stanovisko, že důležitá je především splnění celkového cíle 20 % obnovitelných zdrojů energie na celkové spotřebě energie do roku 2020. Jak je uvedeno v článku 4 odst. 3., má každý členský stát povinnost šest měsíců před uplynutím lhůty pro vypracování národního akčního plánu pro energii z obnovitelných zdrojů energie zveřejnit a předložit Evropské komisi dokument s předběžnými odhady, v němž primárně uvede odhadovanou přebytečnou výrobu energie z obnovitelných zdrojů energie ve srovnání a jejich odhadovanou poptávku, která má být pokryta z jiných zdrojů než z domácí výroby do roku 2020. Jedná se tak o určité vlastní zhodnocení potenciálu obnovitelných zdrojů energie na území jednotlivých členských států v rámci jejich příprav k vydání národních akčních plánů. Nutno podotknout, že tyto zprávy mají povahu politických dokumentů a nejsou tak přímo závazné či vynutitelné.

Na základě zpráv předložených Evropské komisi³³ většina evropských zemí předpokládá, že podíl obnovitelných zdrojů energie na celkové spotřebě energie splní přesně podle přidělených závazných cílů (např. Česká republika nebo Francie). Několik zemí, mezi nimiž figuruje Švédsko, Dánsko, Německo nebo Španělsko, oznámilo, že střednědobé cíle

³³ [Http://ec.europa.eu/energy/renewables/transparency_platform/forecast_documents_en.htm](http://ec.europa.eu/energy/renewables/transparency_platform/forecast_documents_en.htm).

zřejmě překročí a nabídlo své přebytky ostatním. Některé země přesto vyjádřily pochybnosti, zda se jim jejich sliby podaří naplnit (např. Belgie nebo Nizozemsko).

2.3.2 Zpráva o pokroku při podporování a využívání energie z obnovitelných zdrojů energie

Všechny země EU by měly do 30. června 2011 předložit Evropské komisi zprávu o pokroku při podporování a využívání energie z obnovitelných zdrojů. V článku 22 směrnice stanoví, jaké náležitosti by zpráva měla obsahovat. Členské státy by měly hlavně informovat o celkových podílech obnovitelných zdrojů energie za předcházející kalendářní roky a předložit seznam opatření, která jsou přijata nebo plánována na vnitrostátní úrovni k podpoře růstu energie z obnovitelných zdrojů energie. Součástí zprávy by mělo být také podrobné definování režimů podpory a jiných opatření k podpoře obnovitelných zdrojů energie. V rámci režimu podpory by měly být zohledněny ty způsoby využívání energie z těchto zdrojů, které jsou sice nákladnější, ale přinášejí ve vztahu k jiným obnovitelným zdrojům energie dodatečné výhody. Zpráva by měla dále referovat o pokroku ve zlepšení správních postupů, odstraňování překážek při rozvoji energie z obnovitelných zdrojů energie a opatřeních, která byla přijata k zajištění přenosu a distribuce elektřiny vyrobené z těchto zdrojů energie.

Členské státy by měly informovat i o řadě opatření v souvislosti s udržitelným rozvojem biomasy. Měly by předložit vývoj dostupnosti a užití zdrojů biomasy pro energetické účely, změny cen komodit a využívání půdy v rámci členského státu, spojené se zvýšeným využitím biomasy a jiných forem energie z obnovitelných zdrojů, odhadovaný dopad výroby biopaliv a biokapalin na biologickou rozmanitost, vodní zdroje a kvalitu vody a půdy v členském státě a odhadovanou čistou úsporu emisí skleníkových plynů díky využívání energie z obnovitelných zdrojů energie.

2.3.3 Národní akční plán

Požadavky, týkající se národního akčního plánu pro obnovitelné zdroje energie, jsou obsažené v článku 4 směrnice 2009/28/ES. Dají se považovat za další nástroj k zajištění

růstu v oblasti obnovitelných zdrojů energie, který by měl mít přiměřené tempo a být rovnoměrně rozdělený mezi členské státy. Povinnost vypracovat a předložit národní akční plán a prokázat tak dostatečný politický rámec pro podporu obnovitelných zdrojů energie tak představuje další prvek ve zvyšování vymahatelnosti cílů obsažených ve směrnici. Článek 4 odst. 1 směrnice vyžaduje, aby členské státy vypracovaly národní akční plán do června 2010. V národním akčním plánu by měly být primárně zohledněny národní cíle členských států pro podíly energie z obnovitelných zdrojů energie v dopravě a při výrobě elektřiny, vytápění a chlazení v roce 2020. Měla by v něm být také uvedena opatření, která jsou nutná k dosažení těchto cílů. Národní akční plán má dále zohlednit spolupráci mezi místními, regionálními a ústředními správními orgány, plánované statistické převody či společné projekty. V oblasti biomasy má být zohledněna vnitrostátní politika jednotlivých států pro rozvoj stávajících zdrojů biomasy a mobilizace nových zdrojů biomasy pro různá využití.

Obsahové náležitosti národního akčního plánu jsou podrobněji popsány v příloze VI. směrnice. Cíle jsou definovány jako podíl spotřeby energie a je tedy zřejmé, že EU se snaží opatření provázat se zlepšováním energetické účinnosti, která tak může pomoci zvýšit procentuální podíl energie z obnovitelných zdrojů energie a současně snížit náklady na splnění závazných cílů. Absolutní objem energie z těchto zdrojů nutný ke splnění nastavených cílů bude záviset na jejich celkové spotřebě energie v roce 2020, z toho důvodu je pro národní akční plán důležité obsahovat reálný odhad celkové spotřeby energie do tohoto data. Na základě článku 4 odst. 4 by měl členský stát, kterému podíl obnovitelných zdrojů energie klesne pod hranici stanovenou v orientačním plánu, předložit Evropské komisi následující rok pozměněný národní akční plán, ve kterém by měl stanovit příslušná opatření, která povedou k stanovenému orientačnímu plánu. Evropská komise může dále dle článku 4 odst. 5 v reakci na národní akční plán nebo pozměněný národní akční plán vydat doporučení. Vzor národního akčního plánu stanovilo Rozhodnutí Evropské komise č. 2009/548/ES ze dne 30. 6. 2009.

2.3.4 Záruky původu

Většina růstu v oblasti obnovitelných zdrojů energie byla vytvořena pomocí systému rozdílných národních podpor na základě domácích zdrojů. A to i přesto, že režimy podpory se v každém státě velmi liší.³⁴ Jedním z cílů EU je snižovat náklady na rozvoj obnovitelných zdrojů energie a vytvořit rámec pro harmonizaci vnitrostátních režimů podpory. Tato opatření zahrnují režim, který by měl směřovat k tomu, aby se obnovitelné zdroje energie staly "obchodem" a aby využívaly národní konkurenční výhodu. Následný obchod mezi členskými státy by mohl znamenat snížení vnitrostátních režimů podpor a sloučení národních podpůrných programů. Rostoucí obchod by měl mít za následek vstup členských států na mezinárodní trhy a zvýšit potřebu, aby se vnitrostátní režimy podpory zmenšily a národní podpůrné programy byly postupně sloučeny. Již směrnice 2001/77/ES zavedla systém záruky původu, která opravňuje každého výrobce elektřiny z obnovitelných zdrojů energie, který má platnou certifikaci, aby mohl být uznán v jiném členském státě za výrobce elektřiny z těchto zdrojů energie. Trh se tak rozděluje na elektřinu z obnovitelných zdrojů energie a ostatní „konvenční“ elektřinu. Na základě čl. 3 odst. 6 směrnice 2003/54/ES o společných pravidlech pro vnitřní trh s elektřinou pak mají všichni dodavatelé povinnost informovat konečného spotřebitele o podílu nebo množství energie z obnovitelných zdrojů energie na skladbě zdrojů energie.

Na základě článku 15 směrnice 2009/77/ES mají členské státy povinnost zajistit, aby na základě žádosti výrobce elektřiny z obnovitelných zdrojů energie byla vydána záruka původu. Fakultativně mohou členské státy stanovit záruky původu i pro výrobce energie pro vytápění a chlazení. Vydání, převod a zrušení záruk původu mají členské státy povinnost kontrolovat. V záruce původu musí být uveden např. druh zdroje energie, zda se vztahuje na elektřinu nebo vytápění a chlazení a základní údaje o typu a kapacitě zařízení, ve kterém byla energie vyrobena nebo datum a země vydání. Členské státy pak mají povinnost uznávat v souladu s touto směrnicí záruky původu z jiných členských států.

³⁴ I přes zřejmý vliv klimatických podmínek na pozitivní rozvoj obnovitelných zdrojů energie je zřejmé, že důležitější je nastavení efektivní nástrojů režimů podpory. Pro ilustraci Německo využívá více energie ze solární energie než Řecko a stejně tak Německo má větší podíl větrné energie než Velká Británie.

Členské státy si mohou do stanového závazného cíle pro podíl obnovitelných zdrojů energie započítat i elektřinu vyráběnou z těchto zdrojů mimo evropský hospodářský prostor. Započítat by se však měla pouze elektřina, která je vyráběna v zařízeních, která jsou v provozu po vstupu směrnice 2009/28/ES v platnost. Dovozy by dále měly být zařazeny do systému záruk původu, aby je bylo možné bezpečně sledovat. Systém záruk původu tak posiluje tlak na zlepšení vzájemného propojení mezi členskými státy, což má potenciál pomoci rozvoji obnovitelných zdrojů energie. Může se tím docílit jak lepší integrace legislativy, tak podpoření hospodářské soutěže, která ve svém důsledku přináší nižší ceny a investice do rozvoje rozvodných sítí. Směrnice 2009/28/ES zároveň zajišťuje efektivnost vydávání záruky původu tím, že stanoví pro vydávání, převádění a rušení elektronickou cestu.

2.3.5 Společné projekty členských států

Dle článku 7 odst. 1 mohou členské státy spolupracovat na společných projektech týkajících se výroby elektřiny z obnovitelných zdrojů energie (nebo energie pro vytápění nebo chlazení z těchto zdrojů), a to i ve spolupráci se soukromými provozovateli. Na základě článku 7 odst. 2 mají pak členské státy povinnost oznámit Evropské komisi množství elektřiny z obnovitelných zdrojů energie, která byla vyrobena v rámci společného projektu na svém území, ale pouze za předpokladu, že bylo dané zařízení uvedeno do provozu po 25. červnu 2009.

Členské státy mohou dále spolupracovat na společných projektech v souvislosti s výrobou elektřiny z obnovitelných zdrojů energie také se třetími zeměmi. I do této spolupráce mohou být zapojeni soukromí provozovatelé (článek 9). Elektřina vyrobená z obnovitelných zdrojů energie ve třetí zemi se však zohlední pro účely splnění celkových národních cílů pouze za určitých podmínek.

2.3.6 Administrativní a správní postupy

Z důvodu rychlejšího zavádění obnovitelných zdrojů energie a s ohledem na zvyšování jejich kvality, pokud jde o udržitelnost a přínos pro životní prostředí, by členské státy měly přijmout dostatečná opatření týkající se uplatňování správních postupů, plánovacích

nástrojů a právních předpisů týkajících se udělování povolení zařízením využívající obnovitelné zdroje energie. Měly by se dále zaměřit na snižování znečištění a kontrolu průmyslových zařízení, boj se znečištěním ovzduší a prevenci nebo minimalizaci vypouštění nebezpečných látek do životního prostředí a přihlédnout k příspěvku obnovitelných zdrojů energie při plnění cílů v oblasti životního prostředí a změny klimatu, zejména ve srovnání se zařízeními vyrábějícími energii z neobnovitelných zdrojů.

Článek 13 a 14 směrnice 2009/28/ES stanoví požadavky na odstranění administrativních bariér, které zpomalují rozvoj projektů využívajících obnovitelných zdrojů energie. Dle článku 13 by správní předpisy vztahující se na schvalování, vydávání osvědčení a povolování jednotlivých druhů obnovitelných zdrojů energie, stejně jako na související infrastruktury přenosových a distribučních sítí měly být pouze přiměřené a nezbytné. Pravomoci příslušných správních orgánů v oblasti schvalování, vydávání osvědčení a povolování, včetně územního plánování by měly být přesně koordinovány a transparentně stanoveny.

Na základě článku 14 mají členské státy povinnost zajistit, aby informace o jednotlivých formách podpory obnovitelných zdrojů energie byly všem subjektům na trhu dostatečně přístupné. Pravidla pro schvalování, vydávání osvědčení a povolení by měla být objektivní, přiměřená a transparentní. Měla by dále zohledňovat specifické aspekty jednotlivých technologií pro energii z obnovitelných zdrojů energie.

2.3.7 Rozvoj infrastruktury elektrizačních sítí

Stále není dostatečně řešena problematika připojování obnovitelných zdrojů energie, a to primárně technické problémy s připojováním těchto zdrojů energie související. Pro udržitelný rozvoj obnovitelných zdrojů energie je nutné vytvořit určitý právní rámec, který bude podporovat výstavbu elektrických vedení a bude tak kompenzovat nedostatečnou podporu výstavby energetické infrastruktury v porovnání s podporou výroby energie (a to hlavně obnovitelných zdrojů energie). Investice do rozvoje elektrických vedení budou nutné nejen z důvodu nárůstu nestabilní energie z obnovitelných zdrojů energie, ale i lepšímu propojení členských států EU. Na základě článku 16 odst. 1 směrnice 2009/28/ES by měly členské státy učinit potřebné kroky k rozvoji přenosové a distribuční

infrastruktury, inteligentních sítí (tzv. smartgrids) a skladovacích kapacit tak, aby byl možný bezpečný provoz elektrické soustavy. Rozvoj elektrizační soustavy by měl být zaměřen i na propojování mezi členskými státy a mezi členskými státy a třetími zeměmi. Členské státy by tak měly učinit potřebné kroky k urychlení schvalovacích procesů pro rozvoj elektrizační infrastruktury a zlepšit koordinaci se správními a plánovacími postupy. Členské státy mají dle článku 16 odst. 2 zajistit, aby provozovatelé přenosových a distribučních soustav zaručili přenos a distribuci elektřiny vyrobené z obnovitelných zdrojů energie a to v souladu s požadavky na zachování spolehlivosti a bezpečnosti distribuční soustavy. Členské státy by rovněž měly zajistit přednostní přístup elektřiny vyrobené z obnovitelných zdrojů energie k distribuční soustavě. Při spouštění zařízení na výrobu elektřiny z obnovitelných zdrojů energie mají provozovatelé přenosových soustav dávat přednost zařízením využívajícím obnovitelných zdrojů energie za předpokladu, že to bezpečné provozování elektrické soustavy umožňuje.

Shrnutí

Směrnice 2009/28/ES znamenala svým způsobem revoluční krok v podpoře vyššího využití obnovitelných zdrojů energie. Stala se klíčovou součástí nové energetické politiky, která byla několik let intenzivně připravována v EU. Směrnice prosazuje novou politiku zvyšování podílu obnovitelných zdrojů energie na energetickém mixu v EU, která by se měla stát vedoucí iniciativou pro zvýšení nezávislosti EU v oblasti energie a boje proti klimatickým změnám. Nastavení závazných národních cílů pro jednotlivé členské státy by mělo pomoci poskytnout jistotu investorům a stejně tak podpořit trvalý rozvoj technologií. Ke splnění závazných cílů bude nutné, aby jak EU, tak členské státy investovaly značné finanční prostředky do výzkumu a vývoje v oblasti technologií pro energie z obnovitelných zdrojů energie. Od členských států se dále očekává, že v prosazování vnitrostátních opatření budou spolupracovat s místními a regionálními orgány a šířit informovanost o možnostech vyššího využití obnovitelných zdrojů energie, což by jim mohlo pomoci ke splnění závazných cílů.

Po nedůsledné implementaci a aplikaci směrnice 2001/28/ES je možné využít komplexní systém administrativních nástrojů a notifikací, které by měly zaručit, že rozvoj vyššího

využití obnovitelných zdrojů energie ve všech členských státech bude probíhat přesně podle plánovaných závazných cílů. Mezi těmito opatřeními vyniká zejména národní akční plán, který velmi podrobně mapuje vnitrostátní opatření k podpoře obnovitelných zdrojů energie a je v jednotlivých členských státech závazný. I přesto, že je většina členských států optimistická vzhledem ke splnění svých závazných cílů podílu obnovitelných zdrojů energie do roku 2020, směrnice dává členským státům možnost využití řady alternativních nástrojů, které mohou pomoci tohoto cíle dosáhnout. Patří mezi ně primárně možnost společných projektů mezi členskými státy nebo podpora vzájemného obchodování elektřiny z obnovitelných zdrojů energie v rámci vnitřního trhu s energiemi mezi členskými státy.

2.4 Srovnání právní úpravy obnovitelných zdrojů energie v Evropské unii a Spojených státech amerických

Spojené státy americké (USA) mají v sektoru energetiky dlouhodobě problém s pokrytím vzrůstající spotřeby energie.³⁵ Již energetická krize v roce 1970 znamenala impuls pro mnoho států USA rozvíjet a využívat technologie výroby elektřiny z obnovitelných zdrojů energie. Prvotní podnět znamenala motivace k snížení závislosti na dovozu fosilních paliv. Od začátku osmdesátých let se postupně zvyšoval zájem o obnovitelné zdroje energie i z důvodu zvyšujícího zájmu o ochranu životního prostředí.³⁶

V Evropské unii je snaha o zajištění dostatečné energetické bezpečnosti jednou z priorit energetické politiky. Je však zřejmé, že hlavním impulsem pro zavádění opatření k podpoře obnovitelných zdrojů energie v Evropské unii byla ochrana životního prostředí.

2.4.1 Současný model podpory pro obnovitelné zdroje energie

USA dosud nemají na federální úrovni vypracovanou žádnou významnější politiku, směřující ke zvýšení energetické účinnosti a využívání obnovitelných zdrojů energie. V rámci federální politiky je podpora obnovitelných zdrojů energie stimulována především

³⁵ V průměru se spotřeba energie každý rok zvyšuje asi o 2 %, což je stále pokrýváno zejména ropou a zemním plynem.

³⁶ V roce 2009 se v USA na pokrytí celkové potřeby energie (včetně dopravy) podílely fosilní zdroje (84 %), jaderná energie (8 %) a obnovitelné zdroje energie (10,4 %), a to zejména energií z biomasy a vodních elektráren.

finančními pobídkami, regulačními opatřeními a různými výzkumnými a vývojovými programy. Nástroje pro podporu výroby z obnovitelných zdrojů energie jsou tedy zejména tvořeny politikami jednotlivých států. Na úrovni politik jednotlivých států existují značné rozdíly jak při zavádění federální politiky, tak při tvorbě vlastních nařízení. Tento stav lze přirovnat k situaci v Evropské unii, kdy měly členské státy odlišné režimy politiky podpory pro obnovitelné zdroje energie, a to primárně vzhledem k odlišným klimatickým podmínkám a rozdílnému stupni průmyslového vývoje. Legislativní opatření (např. národní akční plány, závazné cíle nebo záruky původu), které Evropská unie přijala v poslední době, však výrazně sblíží politiky podpory obnovitelných zdrojů energie v jednotlivých členských zemích.

Asi polovina jednotlivých států USA přijala tzv. Renewable Portfolio Standard (RPS) - nařízení definující minimální množství energie vyrobené z obnovitelných zdrojů energie v jednotlivých státech, které je v současnosti pokládáno za prvotní politiku, která bude motivovat rozvoj. Pevně stanovený cíl rozvoje obnovitelných zdrojů energie na úrovni celého federálního státu dosud neexistuje. Mechanismus RPS obecně ukládá povinnost pro dodavatele elektrické energie dodávat určité množství své elektrické energie z obnovitelných zdrojů energie. Výrobny produkující obnovitelné zdroje energie získávají osvědčení pro každou jednotku výroby, kterou produkují a následně jí prodávají za specifických obchodních podmínek. Na rozdíl od systému výkupních cen, který zaručuje výkup všech obnovitelných zdrojů energie bez ohledu na náklady, RPS programy směřují k větší cenové konkurenci mezi jednotlivými obnovitelnými zdroji energie. Tento podpůrný mechanismus má za cíl nastavit soutěžní a efektivní prostředí, které zaručí, že výroba obnovitelných zdrojů energie za nejnižších možných nákladů a zvýší konkurenceschopnost těchto zdrojů energie s levnějšími fosilními energetickými zdroji. Tento model v současné době využívá asi 30 států USA. Podobný model se využívá v řadě členských států Evropské unie (např. ve Velké Británii, Itálii a Belgii).

V současné době jsou v některých státech USA využívány grantové programy, které jsou dostupné komerčnímu, průmyslovému, komunálnímu i vzdělávacímu sektoru. Některé státy využívají pro podporu obnovitelných zdrojů energie úlevy na daních z příjmů nebo úpravu majtkové daně. Dalším podpůrným opatřením je pak daňová úleva z výroby energie

z obnovitelných zdrojů energie, která představuje podobné opatření jako povinný výkup za pevně stanovené ceny, který se využívá v mnoha členských státech EU. Ojediněle se v některých členských státech zpětně vyplácí náklady vynaložené na instalace do obnovitelných zdrojů energie. Tyto programy jsou nabízeny na státní, lokální a komunální úrovni.³⁷

Na prezidentském summitu 21. června 2006 ve Vídni se EU a USA poprvé shodly na vývoji strategické spolupráce v oblasti energetiky. Obě partnerské strany koordinují své energetické programy na základě tzv. Energy Star Agreement.³⁸

Dohoda, která byla uzavřena na ministerské úrovni během Energetické rady EU-USA, urychlí spolupráci v oblasti energetické politiky a technologického výzkumu. V listopadu roku 2009 došlo k prvnímu setkání tzv. Energetické rady, jejíž počínání by mělo znamenat významný krok k posílení spolupráce v energetické oblasti. Energetická rada má za úkol stanovit nový rámec pro bilaterální dialog o energetické bezpečnosti a souvisejících politikách, jehož cílem je posun směrem k většímu využívání obnovitelných zdrojů energie.

2.4.2 Návrh zákona podporující obnovitelné zdroje energie

Americký prezident Barack Obama vyzval při svém inauguračním projevu ke zvýšení podpory pro obnovitelné zdroje energie, a to primárně z důvodu energetické bezpečnosti a boje proti klimatickým změnám. Prezident vyhlásil plán tzv. New Energy for America, v rámci kterého by mělo dojít do roku 2012 ke zvýšení podílu obnovitelných zdrojů energie na 10% a do roku 2025 dokonce na 25 %. Klíčovým nástrojem k dosažení tohoto plánu se stal návrh zákona HR 2454 Energy and climate bill.

HR 2454 Energy and climate bill byl schválen Sněmovnou reprezentantů v roce 2009 a znamenal velký krok směrem k podpoře obnovitelných zdrojů energie. Zákon se projednával v době Kodaňské konference o změně klimatu, a i z toho důvodu byl na USA

³⁷ V zavádění opatření na podporu obnovitelných zdrojů energie dominuje stát Kalifornie, který měl v roce 2009 okolo 30 % podíl těchto zdrojů energie na celkovém energetickém mixu. Od států vlastněných elektráren a od producentů a dodavatelů energie stát Kalifornie např. požaduje zvyšování podílu energie z těchto zdrojů každoročně nejméně o 1 %, s cílem dosáhnout 20 % podílu v roce 2017. V celkové kapacitě výroby elektrické energie z obnovitelných zdrojů energie se řadí na druhé místo Texas.

³⁸ V praxi se např. kancelářské vybavení označují symbolem „energetické hvězdy“ (Energy Star), která symbolizuje, že tento výrobek splňuje dané nároky na energetickou úspornost.

vyvíjen velký tlak na jeho přijetí. Návrh obsahuje ustanovení o tzv. čisté energii, energetické účinnosti, snižování globálního oteplování ovzduší a přechod na čisté energie v ekonomice. Jedním z klíčových ustanovení je vytvoření kombinovaného systému podpory energetické účinnosti a obnovitelných zdrojů energie, které vyžadují standardní a maloobchodní dodavatele elektrické energie pro splnění 20% své poptávky prostřednictvím elektřiny z obnovitelných zdrojů a úspor elektrické energie do roku 2020.³⁹

V oblasti snižování emisí návrh obsahuje obchodní systém pro emise skleníkových plynů (tzv. GHG) a dále stanovení cílů pro snížení emisí o 83% do roku 2050 ve srovnání s úrovní roku 2005. Obchodní systém pro emise skleníkových plynů je velmi podobný evropskému systému emisního obchodování (EU ETS), který je v současnosti celosvětově největší fungující systém obchodovatelných povolení na světě.

V oblasti snižování emisí skleníkových plynů návrh zákona vyžaduje od správce Environmental Protection Agency každoročně zprávu pro americký Kongres o tom, zda Čína a Indie přijaly normy na snižování emisí skleníkových plynů, které jsou přinejmenším tak přísné jako normy podle tohoto zákona.

Návrh zákona mění Public Utility Regulatory Policies Act z roku 1978 a vytváří kombinovaný standard energetické efektivity a obnovitelných zdrojů energie, který požaduje po maloobchodních dodavatelích elektřiny, kteří prodávají více než 4 miliony megawatt hodin elektřiny konečným zákazníkům rostoucí procentní podíl úspor elektřiny a obnovitelných zdrojů energie. Návrh zákona definuje obnovitelné zdroje energie jako elektřinu vyrobenou z obnovitelných zdrojů energie nebo jiných kvalifikovaných zdrojů energie a to větrnou, sluneční, geotermální energii a obnovitelnou biomasu. Obnovitelné zdroje energie dále doplňuje o bioplyn a biopaliva, které pocházejí výhradně z obnovitelné biomasy. Návrh zákona vytváří dále tzv. kvalifikované zdroje energie, mezi které patří např. skládkový plyn, plyny z čištění odpadních vod a metan z uhelných dolů využívaný k výrobě elektřiny. Návrh zákona zmocňuje americký úřad Federal Energy Regulatory Commission (Federální komise pro regulaci energetiky) k vydání prováděcích předpisů, které bude implementovat tento nový energetický standard. Úřad by měl začlenit tento

³⁹ Návrh zákona předpokládá, že by podíl obnovitelných zdrojů energie měl dosáhnout 6% v roce 2012, 9.5% v roce 2014, 13% v roce 2016, 16.5% v roce 2018 a 20% v roce 2020.

standard do osvědčených existujících státních programů na podporu obnovitelných zdrojů energie a stanovení podmínek pro vydávání, sledování, ověřování a identifikace, tzv. certifikáty obnovitelných zdrojů energie.⁴⁰ Tyto certifikáty jsou postavené na velmi podobném mechanismu, jako jsou již delší dobu fungující záruky původu pro obnovitelné zdroje energie v Evropské unii.

Tento velmi progresivní návrh zákona však odmítá velká část zástupců republikánské stany, neboť by dle jejich názoru ohrozil konkurenceschopnost amerického průmyslu. Nicméně ochrana klimatu patří mezi priority současného amerického prezidenta Baracka Obamy a lze tak očekávat, že bude dále vyvíjet soustavný tlak na jeho přijetí.

V roce 2009 byl vznesen ze strany amerického Kongresu odlišný návrh zákona tzv. „American Clean Energy Leadership Act“. Návrh zákona zavádí na federální úrovni požadavky Renewable Portfolio Standard, které jsou v současné době využívány pouze na úrovni jednotlivých států. Součástí návrhu byl dále závazek dosáhnout 3% podílu obnovitelných zdrojů energie (mimo vodní elektrárny) v celých Spojených státech amerických do roku 2011-2013.

Shrnutí

Obnovitelné zdroje energie mají v USA potenciál přinést bezpečný a spolehlivý zdroj energie, který napomůže řešení v oblasti klimatu a zvýšení pracovních míst. USA však budou potřebovat koordinované a udržitelné federální a státní politiky, které povzbudí rozšíření energetických trhů s obnovitelnými zdroji energie. Měly by podporovat a zavádět nové technologie, poskytovat vhodné příležitosti k podpoře využití obnovitelných zdrojů energie ve všech oblastech trhu s energií.

Je tak zřejmé, že se USA v posledních letech v oblasti podpory energie z obnovitelných zdrojů energie inspirovaly právní úpravou Evropské unie. USA jsou dlouhodobě pod tlakem Evropské unie na přijetí přísnějších závazků na snižování emisí skleníkových plynů.

⁴⁰ Tzv. Renewable Energy Certificates (RECs) jsou obchodovatelné, nehmotné energetické komodity, které se využívají ve Spojených státech amerických a představují záruku, že jedna megawatt hodina elektřiny je generována z obnovitelných zdrojů energie. V USA se dále využívají tzv. Solar Renewable Energy Certificates (SRECs), což jsou certifikáty RECs, které jsou vytvořené výlučně pro solární energie.

Americké návrhy na změnu právní úpravy v této oblasti se bezesporu inspirovaly právní úpravou v Evropské unii. Svědčí o tom jeden z navrhovaných cílů zvýšit podíl obnovitelných zdrojů energie na federální úrovni o 20% a dále podobně nastavený systém certifikace obnovitelných zdrojů energie a někdy i blízké mechanismy ekonomické podpory pro tyto zdroje energie.

3. PRÁVNÍ ÚPRAVA BIOMASY V EVROPSKÉ UNII

Nepočítáme-li potraviny, využívá lidstvo biomasu jako zdroj energie od okamžiku, kdy se člověk naučil rozdělovat a udržovat oheň. Hlavní výhodou biomasy ve srovnání s jinými obnovitelnými zdroji energie je snadná akumulace a regulovatelnost výkonu podle aktuální potřeby. Biomasa se dá považovat za jeden nejvyužívanějších obnovitelných zdrojů energie. V současné době tvoří přibližně polovinu z obnovitelných zdrojů energie, které jsou využívány v zemích EU a má v souvislosti s politikou klimatu velmi vysoký význam.

Výroba energie z biomasy při ekologické produkci umožňuje zemědělství snižovat svojí vstupní energii a tím přispívat k ochraně klimatu a redukci skleníkových plynů. Využívání biomasy pomáhá snížit závislost na fosilních palivech, podporuje hospodářskou aktivitu ve venkovských oblastech a díky menšímu množství odpadového dřeva snižuje riziko lesních požárů. Na trhu s teplem má pak biomasa potenciál nahradit ropu a zemní plyn. Využívání biomasy však stále není dostatečně efektivní a její potenciál není zdaleka vyčerpán.⁴¹ Na základě nejrůznějších statistik EU je zřejmé, že přibližně 35 % roční produkce dřeva v lesích EU se nevyužívá.⁴²

Rozvoj biomasy je důležitý na místní a regionální úrovni. Podpora regionálního rozvoje v oblasti biomasy by pak mohla výrazně pomoci ve zvyšování jejího využití. Velký potenciál biomasy je také ve zvýšení zaměstnanosti, a to primárně ve venkovských regionech.⁴³

Je však nutné brát v úvahu, jaký je poměr výhřevnosti k energii vložené do pěstování a sklizně a brát tak v úvahu energetický potenciál biomasy.⁴⁴ Produkce biomasy by měla být udržitelná, podléhat správné zemědělské praxi a neměla by ovlivňovat produkci potravin.⁴⁵

⁴¹ Stanovisko EHSV k tématu Obnovitelné suroviny - perspektivy rozvoje využívání látek a energie, 2006/C 110/10.

⁴² Do tohoto podílu se nepočítají lesy v chráněných oblastech, jako jsou oblasti Natura 2000.

⁴³ Zpráva MITRE Syntesis Report z roku 2003 udává za předpokladu progresivní surovinové strategie EU založené na obnovitelných zdrojích energie, téměř 2,5 milionu dodatečných pracovních míst do roku 2020. Z toho se předpokládají asi dvě třetiny v oblasti biomasy.

⁴⁴ Je-li biomasa spalována bez řádných kontrol, může představovat výrazný zdroj znečištění. To může být důsledkem nezákonného spalování odpadů nebo používáním kotlů na biomasu s nedostatečnou kontrolou spalování a prevencí znečišťování.

⁴⁵ Na základě studie Evropské agentury pro životní prostředí z roku 2006 by v roce 2030 mohlo být do roku, 2030 by mohlo asi 18 % tepla, 12,5 % elektřiny a 5,4 % paliva pro dopravu pocházet z biomasy evropského původu při respektování biologické rozmanitosti a eliminaci jiných škodlivých vlivů na životní prostředí.

Pěstování energetických plodin by dále nemělo zabírat plochy, které jsou úložištěm uhlíku nebo mají význam pro biologickou rozmanitost.⁴⁶

3.1 Historie právní úpravy biomasy v Evropské unii

Reforma Společenské zemědělské politiky v roce 2003 znamenala, že podpora příjmů pro zemědělce již nesouvisela pouze s vyprodukovanými plodinami. Zemědělci začali být motivováni k reakci na rostoucí poptávku po energetických plodinách. Tato reforma rovněž zavedla zvláštní druh podpory, která se zaměřila na energetické plodiny a zachovala tak potenciál pro využívání vyhrazené půdy pro pěstování nepotravinářských plodin (včetně energetických plodin). Rozhodnutí o pěstování vhodných energetických plodin se navíc většinou přijímají na regionální nebo místní úrovni, což je pro zemědělce žádoucí.

Podpora pro energetické plodiny byla zavedena i z důvodu stále většího nahrazování zdroje emisí oxidu uhličitého. Nařízení Rady č. 1782/2003 ze dne 29. září 2003, kterým se stanoví společná pravidla pro režimy přímých podpor v rámci společné zemědělské politiky, a kterým se zavádějí některé režimy podpor pro zemědělce, stanoví podporu pro energetické plodiny, kterými se rozumějí plodiny určené k výrobě biopaliv (dle směrnice 2009/28/ES) a k výrobě elektrické a tepelné energie vyrobené z biomasy. Členské státy jsou oprávněny vyplatit vnitrostátní podporu až do výše 50 % nákladů spojených se zavedením víceletých plodin určených k produkci biomasy na půdě vyňaté z produkce.

Evropská rada se v roce 2004 usnesla, že zvýšené využívání biomasy je zásadní z environmentálních důvodů a z důvodů konkurenceschopnosti⁴⁷. Stejně tak Evropský parlament již delší dobu poukazoval na fakt, že využívání biomasy je relativně málo nákladné a je minimálně závislé na krátkodobých změnách počasí, znamená podporu regionálních ekonomických struktur a zemědělcům poskytuje alternativní zdroje příjmů.

V článku 2, písm. e) směrnice 2009/28/ES se biomasa definuje jako *biologicky rozložitelná část produktů, odpadů a zbytků biologického původu ze zemědělství (včetně rostlinných a*

⁴⁶ Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Změna klimatu a zemědělství v Evropě (2009/C 27/14).

⁴⁷ Evropská rada v Bruselu, 25. a 26. března 2004, závěry předsednictví.

živočišných látek), z lesnictví a souvisejících průmyslových odvětví včetně rybolovu a akvakultury, jakož i biologicky rozložitelná část průmyslových a komunálních odpadů.

Směrnice 2009/28/ES dále definuje v článku 2, písm. e) biokapalinu, kterou se rozumí *kapalně palivo používané pro energetické účely jiné než dopravu, včetně výroby elektřiny, vytápění a chlazení, vyráběné z biomasy.*

3.2 Akční plán pro biomasu

Ve své zprávě z roku 2005 o podílu obnovitelných zdrojů energie v EU se Evropská komise zavázala k vypracování akčního plánu pro biomasu a zdůraznila, že je nutné koordinovat a regulovat přístup k politice v oblasti biomasy.⁴⁸ V akčním plánu pro biomasu představila Evropská komise jednu z nejdůležitějších složek, která je potřebná k dosažení základních vytyčených cílů EU v oblasti energetiky.⁴⁹

Akční plán stanovil opatření ke zvýšení rozvoje energie z biomasy ze dřeva, odpadů a zemědělských plodin vytvořením tržně orientovaných pobídek zaměřených na její využití a odstranění překážek rozvoje trhu. Akční plán na základě vědeckých a ekonomických studií zmínil základní přínosy využití biomasy do roku 2010, mezi které patří:

- *diverzifikace evropských zásob energie zvýšením podílu obnovitelné energie o 5 % a s tím související snížení závislosti na dovážené energii ze 48% na 42 %*
- *snížení emisí skleníkových plynů o 209 milionů tun CO₂ ročně*
- *zvýšení přímé zaměstnanosti o 250 – 300 000 lidí, a to především ve venkovských oblastech*
- *potenciální tlak na snižování ceny ropy jako výsledek nižší poptávky po ropě*
- *přínosy plynoucí z rozšiřování vedoucího postavení EU v oblasti technologií.*

⁴⁸ Sdělení Komise Radě a Evropskému parlamentu - Podíl obnovitelných zdrojů energie v EU, KOM (2004) 366.

⁴⁹ V roce 2005 EU pokrývala 4 % svých energetických potřeb z biomasy. Předpokládalo se, že pokud by plně zužitkovala svůj potenciál, mohla by do roku 2010 svůj podíl zdvojnásobit.

V akčním plánu se vytyčuje koordinovaný program realizace opatření v rámci EU. Mezi tato opatření patří hlavně zlepšení nabídky biomasy i poptávky po ní, překonávání technických překážek a rozvíjení výzkumných a vývojových aktivit.

Na základě akčního plánu měly členské státy vypracovat vnitrostátní akční plány pro rozvoj biomasy a definovat v nich jaká vnitrostátní opatření budou provedeny pro udržitelný rozvoj biomasy. Evropská komise konstatovala ve sdělení Radě a Evropskému Parlamentu o pokroku v oblasti obnovitelných zdrojů energie⁵⁰, že pouze několik členských států předložilo vnitrostátní akční plán pro rozvoj biomasy. EU má na základě toho obtížnou pozici při komparaci strategií na rozvoj biomasy v rámci celé EU. Evropská komise dále kritizovala, že se členské státy pouze v omezené míře věnují mobilizaci nových zdrojů biomasy. Mezi problémy, s nimiž se potýká růst odvětví biomasy, patří také administrativní a netržní překážky. Směrnice 2009/28/ES vyžaduje, aby členské státy podávaly zprávy o svých plánech týkajících se rozvoje zdrojů biomasy (s použitím harmonizovaných údajů), a aby Evropské komisi oznamovaly požadavky na program udržitelnosti pro jednotlivé způsoby využívání biomasy.

3.3 Právní úprava využívání lesní biomasy

Lesní biomasa je nejdůležitějším bezprostředně dostupným zdrojem obnovitelné bioenergie v Evropě a pro energetické účely je využívána primárně pro výrobu tepla a průmyslové páry, pro výrobu elektřin a jako biopalivo pro dopravu.⁵¹ Technologie pro výrobu biomasy ze surového dřeva jsou však stále ve fázi testování, a to zejména z hlediska jejich vlivu na životní prostředí a je zapotřebí je dále rozvíjet a investovat do nich.⁵²

Zvýšené využívání energie ze dřeva také představuje velké možnosti pro vývoz technologie na trhy mimo EU. Za účelem využití veškerého potenciálu biomasy by měla EU podporovat vyšší využívání stávajících zásob dřeva a rozvoj nových systémů v oblasti

⁵⁰ Sdělení Komise Radě a Evropskému Parlamentu - Zpráva o pokroku v oblasti obnovitelné energie, KOM/2009/0192.

⁵¹ Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu úloha lesů a lesnictví v naplňování závazků EU v oblasti klimatu, 2009/C 228/01.

⁵² Podle předběžných odhadů představuje potenciál evropských lesů pro těžbu lesní biomasy 100-200 milionů metrů krychlových ročně, při splnění podmínky, že její těžba neohrozí životní prostředí, biologickou rozmanitost lesů a chráněná území.

lesního hospodářství.⁵³ Dle názoru EHSV je využívání dřeva jako paliva klíčové pro zvyšování podílu obnovitelných zdrojů energie v EU a pomáhá ke snížení emisí skleníkového plynu oxidu uhličitého, což přispívá k působení proti klimatickým změnám.⁵⁴ V roce 1998 schválila Rada ministrů EU lesnickou strategii EU, která se opírá o zásadu subsidiarity, podle níž je lesnická politika v zásadě v kompetenci jednotlivých členských států. V roce 2006 vyhlásila Evropská komise Akční plán pro lesnictví,⁵⁵ ve kterém vyzývá k intenzivnější podpoře využití lesní biomasy k výrobě energie. Používání dřeva coby zdroje energie může dle Evropské komise významně napomoci zmírnit změnu klimatu tím, že nahradí fosilní paliva, zvýší energetickou nezávislost, zabezpečí spolehlivost dodávek a poskytne pracovní příležitosti ve venkovských oblastech. Měl by být usnadněn průzkum v oblasti využívání dřeva nízké kvality, dřeva malých rozměrů a dřevních zbytků k výrobě energie. Členské státy by měly pravidelně posuzovat dostupnost dřeva a dřevních zbytků a možnost jejich využití k výrobě energie, a to jak na vnitrostátní, tak regionální úrovni. Na základě těchto průzkumů by měly být zváženy další kroky k podpoře využívání dřeva k výrobě energie. Evropská komise by tak měla zintenzivnit podporu výzkumu v oblasti výroby tepla, chlazení, výroby elektřiny a paliv z lesních zdrojů.

3.4 Právní úprava biopaliv v Evropské unii

Biopaliva jsou v současné době jedinou obnovitelnou energií, která může reálně řešit energetické úkoly v odvětví dopravy. I přesto, že jsou biopaliva dražší než ostatní formy obnovitelných zdrojů energie, považují se za jediný způsob, jakým lze ve střednědobém horizontu výrazně snížit závislost odvětví dopravy na ropě. Druhým pozitivním aspektem využití biopaliv je snižování emisí skleníkových plynů při výrobě a využívání biopaliv, což znamená značný přínos v politice v oblasti boje proti změně klimatu. Biopaliva jsou pohonné hmoty, které se vyrábějí z organických materiálů.⁵⁶ Výroba biopaliv však může

⁵³ Dle stanoviska EHSV 35 % ročního přírůstku dřeva, i když se zohlední nutný podíl odpadového dřeva, zůstává v lesích EU nevyužito (bez oblastí Natura 2000).

⁵⁴ Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu Dřevo jako zdroj energie v rozšiřující se Evropě, 2006/C 110/11.

⁵⁵ Sdělení Komise Radě a Evropskému parlamentu o akčním plánu EU pro lesnictví, KOM(2006) 302.

⁵⁶ V současné době je nejčastěji využívána bionafta (vyráběná z rostlinných olejů) a bioetanol (vyráběný z rostlin obsahujících cukr a škrob).

být prováděna i způsoby, které mohou způsobit ekologické škody a ve svém důsledku nevedou ke snížení emisí skleníkových plynů. Posílení domácí výroby biopaliv by dále mohlo znamenat podporu pro odvětví zemědělství po reformě Společné zemědělské politiky, protože nabízí nový zdroj příjmů a možnost zaměstnání.

3.4.1 Historie právní úpravy biopaliv v Evropské unii

Doprava způsobuje až 21 % všech emisí skleníkových plynů v Evropě, má negativní vliv na životní prostředí a přispívá ke globálnímu oteplování. EU tak byla nucena nalézt způsoby ke snížení těchto emisí, aby mimo jiné splnila cíle udržitelnosti a realizaci závazků při plnění Kjótského protokolu.

EU se začala o problematiku biopaliv intenzivněji zajímat v devadesátých letech. Mezi první legislativní dokumenty na úrovni EU, které se týkají biopaliv, patří Rozhodnutí Rady 93/500/EHS ze dne 13. září 1993 o podpoře obnovitelných zdrojů energie v Evropském společenství, které stanovilo povinnost pro členské země EU do roku 2005 zajistit na trhu 5 % podíl paliv pro motorová vozidla z obnovitelných zdrojů energie.

Evropská komise ve svém sdělení z roku 2001 o alternativních pohonných látkách pro silniční dopravu identifikovala biopaliva, přírodní plyn a vodík jako možné budoucí energetické zdroje pro dopravu. Bílá kniha o evropské dopravní politice z roku 2001⁵⁷ pak ustanovila jako jednu z priorit pro budoucí dopravní politiku EU snížení závislosti na ropě, využívání alternativních druhů paliva a zvýšení energetické účinnosti. Kniha zdůrazňuje, že znečištění z dopravy představuje hlavní zdroj znečištění ve městech a je třeba proti němu účinně zakročit.

3.4.2 Právní rámec pro podporu užívání biopaliv nebo jiných obnovitelných pohonných hmot v dopravě

V roce 2001 EU předložila první konkrétní legislativní návrhy, které byly později přijaty ve směrnici Evropského parlamentu a Rady č. 2003/30/ES ze dne 8. května 2003 o podpoře užívání biopaliv nebo jiných obnovitelných pohonných hmot v dopravě. Směrnice

⁵⁷ Bílá kniha o evropské dopravní politice pro rok 2010, KOM(2001) 370

ustanovila prozatímní cíl 2% biopaliv a jiných obnovitelných pohonných hmot na celkovém objemu paliv dodávaných na trh v sektoru dopravy pro rok 2005. Členské státy měly s ohledem na tuto referenční hodnotu stanovit pro rok 2005 své indikativní cíle,⁵⁸ což učinily národními zprávami pro Evropskou komisi k realizaci této směrnice.⁵⁹ První indikativní cíl byl stanoven až pro rok 2006. Směrnice dále stanoví povinnost pro jednotlivé státy splnit cíl 5,75 % biopaliv a jiných obnovitelných pohonných hmot z celkového objemu benzínu a motorové nafty dodávaného na trh pro sektor dopravy. Tyto vnitrostátní orientační cíle nebyly po svém přijetí závazné. Představovaly pouze určitý morální závazek ze strany členských států, bez definované právní povinnosti dosáhnout daného stupně využívání biopaliv. Ve článku 4 odst. 2 směrnice pouze obsahovala tzv. „klausuli o přezkumu“ na základě které má Evropská komise povinnost pravidelně informovat o pokroku dosaženém v oblasti využívání biopaliv.

Článek 4 stanovil pro členské státy povinnost oznámit Evropské komisi každý rok přehled opatření, která byla přijata na podporu využití biopaliv a jiných obnovitelných pohonných hmot, aby jimi nahradily naftu nebo benzin v dopravě a přehled státních zdrojů, které byly přiděleny na produkci biomasy pro jiné energetické účely než dopravu. Členské státy měly dále Evropskou komisi informovat o celkovém množství prodaných pohonných hmot pro dopravu a podíl biopaliv uvedených na trh za předchozí rok.

Výroba biopaliv ve všech členských státech by měla splňovat principy udržitelnosti a být šetrná z hlediska životního prostředí. Článek 5 směrnice 2003/30/ES zamezoval pěstování surovin pro biopaliva a jiné biokapaliny tam, kde je riziko, že pěstování povede ke zvýšení emisí skleníkových plynů. Podrobná kritéria však byla definována až ve směrnici 2009/28/ES.⁶⁰

⁵⁸ Právně závazné minimální cíle pro biopaliva byly důležité i z toho důvodu, aby i výrobci osobních automobilů měly několik let dopředu možnost se rozhodnout na jaké paliva mají automobily konstruovat.

⁵⁹ Orientační cíle stanovené členskými státy pro rok 2005 byly méně ambiciózní, neboť odpovídaly podílu 1,4 % v EU. Dosažený podíl byl pouze okolo 1%. Pokrok byl nerovnoměrný, přičemž pouze tři členské státy dosáhly podílu vyššího než 1 %. Jeden členský stát, Německo, zajistil dvě třetiny celkové spotřeby biopaliv v EU.

⁶⁰ Více k tomu kapitola 7.6.

Na základě zprávy Evropské komise o pokroku v oblasti obnovitelných zdrojů energie z roku 2006 se pokrok v oblasti biomasy mírně zrychluje.⁶¹

3.4.3 Vývoj právní úpravy biopaliv po přijetí směrnice

Pracovní plán pro obnovitelné zdroje energie z roku 2006 poukázal na nutnost zavést v členských státech efektivní systémy podpory a více rozvinout celoevropský právní rámec pro biopaliva. EU se také chtěla více zaměřit na podporu dovozu biopaliv z jiných států. Evropská komise na základě konzervativních odhadů odvozených od dostupnosti udržitelně vyráběných surovin, technologií motorů vozidel a výroby biopaliva stanovila předběžný minimální cíl pro biopaliva do roku 2020 na 10%.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2003/17/ES ze dne 3. března 2003, kterou se mění směrnice 98/70/ES o jakosti benzínu a motorové nafty zohlednila nové právní předpisy EU týkající se kvality ovzduší a souvisejících cílů v oblasti životního prostředí. Potvrdila nezbytnost podpory vývoje alternativních paliv, včetně biopaliv a vývoj nových technologií snižování znečištění s cílem zajistit, aby nedocházelo k celkovému nárůstu emisí skleníkových plynů.

V roce 2007 zveřejnila Evropská komise sdělení Strategie EU pro biopaliva, které připravilo půdu pro revizi směrnice 2003/30/ES a stanovení minimálních standardů pro podíl biopaliv v roce 2020. EU zdůraznila, že by členské státy měly zohledňovat přínosy biopaliv a dalších forem bioenergie při přípravě jejich vnitrostátních referenčních rámců a operačních plánů v rámci politiky soudržnosti a politiky rozvoje venkova. Apelovala i na průmyslová odvětví, která by neměla bránit zavádění biopaliv a diskriminovat je. Podpora rozvoje biopaliv měla dále pomoci při rekvalifikaci zemědělců, poskytnutí vybavení výrobcům biomasy a investicím do zařízení na výrobu biopaliv. Členské státy také měly při přípravě vnitrostátních referenčních rámců zajistit, aby byly všechny potenciální přínosy biopaliv náležitě zohledněny. EU znovu poukázala na nutnost snížit závislost na využívání ropy v dopravě a zajištění využívání pouze těch biopaliv, které jsou šetrné k životnímu prostředí.

⁶¹ Mezi největší přispěvatele k celkovému objemu výroby elektřiny z biomasy patří Finsko a Švédsko následované Německem, Španělskem, Spojeným královstvím, Dánskem, Rakouskem a Nizozemskem.

Na základě hodnotící zprávy o dosaženém pokroku v oblasti biopaliv v EU⁶² pak Evropská komise dospěla k závěru, že cíl směrnice o biopalivech pro rok 2010 nebude velmi pravděpodobně splněn, a že je nutné přehodnotit stávající systém podpory biopaliv.⁶³ Evropská komise dále zmínila, že používání vodíku z různých zdrojů je prakticky nulové a elektrická energie z obnovitelných zdrojů energie v silniční dopravě se využívá minimálně. Zpráva Evropské komise z roku 2009⁶⁴ konstatovala, že se v období 2005 až 2007 zvýšilo využívání biopaliv, nicméně řada členských států nezaznamenala prakticky žádný pokrok směrem k dosažení vnitrostátních cílů. Evropská komise od roku 2005 zahájila 62 právních řízení pro porušení právních předpisů proti jednotlivým členským státům za nedodržení ustanovení směrnice 2003/30/ES.⁶⁵ Evropská komise dále zkoumala hospodářská a environmentální hlediska aplikace směrnice 2003/30/ES. Z hospodářského hlediska zvýšení využívání biopaliv přispělo ke snížení spotřeby fosilních paliv a spotřeba paliv se stala rozmanitější. Odvětví biomasy a biopaliv byla pro hospodářství EU přínosem také vytvořením velkého počtu pracovních příležitostí. Pozitivní dopad lze sledovat dle Evropské komise i v zemědělství a lesnictví. Výroba biopaliv dle Evropské komise však také přispívá k intenzifikaci zemědělské produkce, což může zvýšit tlak na využívání ploch s vysokou biodiverzitou a se zásobami uhlíku v půdě a na používání hnojiv. Na druhou stranu přispívá ke snížení míry opouštění půdy a k dosažení příznivých vlivů na erozi a předcházení požárům, jakož i na zachování krajiny a biodiverzity.

Směrnice 2009/28/EC zrušila směrnici 2003/30/ES a nastavila nový systém podpory pro biopaliva a další obnovitelné zdroje energie využitelné v odvětví dopravy. Na základě článku 3 směrnice 2009/28/ES musí každý členský stát zajistit, aby v roce 2020 činil podíl obnovitelných zdrojů energie ve všech druzích dopravy minimálně 10 % z konečné spotřeby energie v dopravě (zahrnuje tekutá biopaliva, elektrický a vodíkový pohon). Dle

⁶² Sdělení Komise Radě a Evropskému parlamentu - Hodnotící zpráva o dosaženém pokroku v oblasti biopaliv, KOM(2006) 845.

⁶³ Z hodnotící zprávy vyplývá, že biopaliva dosáhla v EU v roce 2005 podílu 1 % a referenčních hodnot dosáhly jen Německo a Švédsko. V případě, že se udrží nastavené tempo mohlo by být v roce 2010 dosaženo podílu 5 %.

⁶⁴ Sdělení Komise Radě a Evropskému parlamentu - Zpráva o pokroku v oblasti obnovitelné energie, KOM(2009) 192.

⁶⁵ Největší počet řízení za nedodržení ustanovení směrnice byl zahájen proti Itálii, Řecku a Finsku. Všechny tyto případy byly úspěšně vyřešeny.

úvodních ustanovení směrnice 2009/28/ES bylo vhodné stanovit cíl pro podíl obnovitelných zdrojů energie v dopravě na stejné úrovni pro všechny členské státy, aby byla zajištěna shoda se specifikacemi a dostupností pohonných hmot. Je dále vhodné i žádat, aby bylo cíle dosaženo kombinací domácí výroby a dovozu. Evropská komise by tak měla pravidelně sledovat zásobování trhu s biopalivy.

Dle úvodních ustanovení směrnice 2009/28/ES by podpora biopaliv měla motivovat k větší produktivitě v zemědělství a k využívání znehodnocené půdy. Článek 2 písm. i) definuje biopaliva jako *kapalné nebo plynné palivo používané pro dopravu vyráběné z biomasy*.

3.4.4 Právní úprava režimu podpory pro biopaliva

Vzhledem k tomu, že jsou biopaliva dražší než tradiční paliva, bylo vhodné vytvořit právní rámec, který by členskými státy dovozoval poskytnout částečné nebo úplné osvobození od spotřební daně nebo její snížení pro podporu biopaliv, a tím přispět k lepšímu fungování vnitřního trhu, a dále poskytnout členskými státy a hospodářským subjektům dostatečnou úroveň právní jistoty. Řádné fungování vnitřního trhu a dosažení cílů jiných politik Evropského společenství vyžaduje dále stanovit na úrovni EU minimální úroveň zdanění pro většinu energetických produktů, včetně elektřiny, zemního plynu a uhlí.

Směrnice Rady 2003/96/ES ze dne 27. října 2003, kterou se mění struktura rámcových předpisů Společenství o zdanění energetických produktů a elektřiny povolila členskými státy uplatňovat plné nebo částečné osvobození od daně nebo sníženou úroveň zdanění na paliva nebo pohonné hmoty z obnovitelných zdrojů energie. Směrnice stanovila podobné zvýhodnění také pro elektřinu vyrobenou z biomasy nebo produktů vyrobených z biomasy a elektřinu vyrobenou kombinovanou výrobou elektřiny a tepla. Ale pouze za předpokladu, že proces výroby bude šetrný k životnímu prostředí. Osvobození od daně je však možné poskytnout maximálně na šest po sobě jdoucích let.

Velké rozdíly mezi vnitrostátními úrovněmi zdanění energie, které uplatňují členské státy, by mohly být škodlivé pro řádné fungování vnitřního trhu. Směrnice zdůraznila nutnost podpořit biopaliva snížením základních nákladů u producentů a prodejců biopaliv. Na základě článku 4 nesmí členské státy uplatnit nižší úroveň zdanění než minimální úroveň zdanění předepsané směrnicí 2003/96/ES.

3.5 Právní úprava využívání bioplynu v Evropské unii

V současné době se až polovina komunálního odpadu v EU ukládá na skládkách, což znamená ztrátu významného množství potenciální energie. Bioplynové stanice jsou moderní a ekologická zařízení, která zpracovávají širokou škálu materiálů nebo odpadů organického původu. Výsledkem procesu je bioplyn, který je využíván k výrobě elektřiny a tepla. Využívání bioplynu může vést k výraznému snížení emisí skleníkových plynů, a má proto značné výhody z hlediska životního prostředí. Zařízení na výrobu bioplynu mohou vzhledem ke své decentralizované povaze přispět k udržitelnému rozvoji venkovských oblastí a mají potenciál poskytnout zemědělskému sektoru nové zdroje příjmů. Bioplyn může být využíván k výrobě energie, topení, chlazení i pohonu motorových vozidel.

V poslední době se vývoj bioplynu zpomalil, a to z důvodu růstu cen obilí a potravin na světovém trhu a obav v oblasti životního prostředí.⁶⁶ EU však stále využívání bioplynu podporuje jako životně důležitý zdroj energie, jenž přispívá k udržitelnému hospodářskému a zemědělskému rozvoji i rozvoji venkova, k ochraně životního prostředí a snížení energetické závislosti EU.⁶⁷ Používání bioplynu pro výrobu tepla a elektřiny by mohlo významně přispět k dosažení závazného cíle, podle něž mají v roce 2020 obnovitelné energie představovat 20% celkové energetické spotřeby EU. Je však nutné zajistit, aby bioplynové stanice neuvolňovaly metan, protože tím může být velmi omezen pozitivní vliv biopaliv na globálním oteplování.

Evropská komise zvažovala i zavedení kritérií pro ekonomickou a environmentální účinnost a udržitelnost energetických plodin, která by vedla k větší ohleduplnosti k životnímu prostředí. Dle stanoviska EHSV by Evropská komise měla v co nejbližší době předložit návrh směrnice o biologických odpadech, případně společné směrnice pro bioplyn a biologické odpady. Dále by měly být podpořeny dodávky bioplynu do sítí se zemním plynem. Směrnice 2009/73/ES o společných pravidlech pro vnitřní trh se zemním plynem stanoví v článku 1 odst. 2, že pravidla, která směrnice stanoví pro zemní plyn, se nediskriminačním způsobem použijí rovněž na bioplyn a jiné druhy plynu z biomasy nebo

⁶⁶ Dle hodnotících zpráv EU pouze čtvrtina členských zemí EU poskytuje rozvoji bioplynu dostatečnou podporu a rozvíjí opatření nutná k integraci bioplynu do vnitrostátního energetického mixu.

⁶⁷ Usnesení Evropského parlamentu o udržitelném zemědělství a bioplynu: potřeba přezkumu právních předpisů EU, 2007/2107(INI).

další druhy plynu, pokud je technicky možné bezpečně tyto druhy plynu vtlačovat a přepravovat soustavou zemního plynu.

Dle úvodních ustanovení směrnice by členské státy měly zaručit, aby při dodržení nezbytných požadavků na kvalitu byl u bioplynu nebo plynu z biomasy nebo jiných druhů plynu zaručen nediskriminační přístup do plynárenské soustavy za podmínky, že tento přístup je trvale slučitelný s příslušnými technickými a bezpečnostními normami. Ty by měly zabezpečit, aby tyto druhy plynu bylo technicky možné bezpečně vtlačovat do plynárenské soustavy a přepravovat je v ní. V úvahu by měly být brány i chemické vlastnosti těchto plynů.

3.6 Kritéria udržitelnosti pro biomasu, biopaliva a jiné biokapaliny

Stále se zvyšující zájem o biopaliva a biokapaliny by ve svém důsledku neměl znamenat negativní vliv na životní prostředí. Je třeba sledovat dopady pěstování biomasy, jako jsou změny ve využívání půdy včetně nepřímých změn, zavádění invazivních nepůvodních druhů a jiné vlivy na biologickou rozmanitost a dopady na produkci potravin a místní prosperitu.⁶⁸ Podporování biomasy a biopaliv by naopak mělo motivovat k větší produktivitě v zemědělství a k využívání znehodnocené půdy.

Je také nezbytné sledovat účinky uhlíku v důsledku přeměny biopaliv a biokapalin na energii a následně je zohlednit při výpočtu úspory emisí skleníkových plynů u jednotlivých druhů biopaliv a biokapalin. S ohledem na naléhavou potřebu předejít změně klimatu, z výše uvedeného plyne jednoznačný závěr, že půda, u níž by ztráta zásob uhlíku po přeměně nemohla být v rozumné době nahrazena úsporou emisí skleníkových plynů z výroby biopaliv nebo biokapalin, by se neměla přeměnit na půdu pro výrobu biopaliv.⁶⁹

V důsledku přijetí směrnice 2009/28/ES lze vzhledem k motivačním stimulům očekávat zvýšení výroby biopaliv a biokapalin v celosvětovém měřítku. Je tak nezbytné zajistit, aby

⁶⁸ Evropská komise by měla posoudit všechny příslušné zdroje informací, a to včetně mapy výskytu podvýživy, kterou vypracovala FAO.

⁶⁹ Na základě soupisu světových zásob uhlíku by do této kategorie měly být zařazeny např. mokřady a souvisle zalesněné plochy s porostem koruny tvořícím více než 30 %. Zalesněné plochy s porostem koruny tvořícím 10 až 30 % by měly být do této kategorie také zařazeny, pokud se neprokáže, že jejich zásoba uhlíku je natolik nízká, že ospravedlňuje jejich přeměnu v souladu s pravidly, jež stanoví tato směrnice. Odkaz na mokřady by měl také vzít v úvahu definici stanovenou v Úmluvě o mokřadech majících mezinárodní význam především jako biotopy vodního ptactva přijaté dne 2. února 1971 v Ramsaru.

výroba biopaliv a biokapalin i v některých třetích zemích splňovala minimální environmentální požadavky. Toho bude možné dosáhnout dvoustrannými či vícestrannými dohodami zahrnujícími klíčové environmentální či sociální otázky, které pomohou zajistit světově udržitelnou výrobu biopaliv a biokapalin.

Členské státy by ve svých vnitrostátních režimech podpory měly zohlednit také vyšší výrobní náklady u biopaliv a biokapalin, jejichž přínos je vyšší než minimální hodnoty stanovené v rámci režimu udržitelnosti. Kritéria udržitelnosti budou efektivní pouze v případě, že biopaliva a biokapaliny splňující tato kritéria udržitelnosti budou prodávána za vyšší cenu (bude existovat přiměřená cenová přírážka oproti těm, které kritéria splňovat nebudou). Evropská komise by se v této věci mohla inspirovat i tzv. hodnocením ekosystémů k miléniu,⁷⁰ které bylo vypracováno Organizací spojených národů.

Zvyšující se poptávka po biopalivech a biokapalinách by měla být také pokryta zvětšením rozlohy zemědělské půdy. Mohla by znamenat zrychlení obnovy půdy, která je znehodnocená nebo kontaminovaná a nemůže tak být využívána k zemědělským účelům.

Evropská rada v březnu 2007 vyzvala Komisi k vypracování kritérií a ustanovení k zajištění udržitelného rozvoje a využívání ne pouze biopaliv, ale všech biokapalin. Tato kritéria se měla stát součástí nové směrnice o podpoře využívání energie z obnovitelných zdrojů. Měla být vypracována na základě nejlepších vědeckých poznatků a v souladu se všemi relativními mezinárodními smlouvami. Pro celou tuto koncepci se vytvořil název „kritéria udržitelnosti“.

Směrnice 2009/28/ES obsahuje v článku 17 kritéria udržitelnosti týkající se úspor emisí skleníkových plynů, půdy s vysokou hodnotou biologické rozmanitosti, půdy s velkou zásobou uhlíku a zemědělských a environmentálních postupů. Tato kritéria udržitelnosti je nutno splnit pro účely posuzování plnění požadavků této směrnice týkajících se vnitrostátních cílů, posuzování plnění povinností využívat energii z obnovitelných zdrojů energie a pro způsobilost k finanční podpoře na spotřebu biopaliv a biokapalin. Kritéria

⁷⁰ Hodnocení ekosystémů k miléniu (Millennium Ecosystem Assessment - MA) je doposud nejrozsáhlejší zhodnocení změn ekosystému v posledních desetiletích, který byl realizován v letech 2001 – 2005. Hlavním cílem bylo zhodnocení důsledků změn ekosystémů pro lidský blahobyt na základě vědecky podložených informací. Hodnocení MA rovněž zohledňuje Úmluvu o biologické rozmanitosti, Úmluvu o boji proti dezertifikaci, Ramsarskou úmluvu o mokřadech a Úmluvu o ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů.

udržitelosti se aplikují bez ohledu na to, zda byly suroviny vypěstovány na území nebo mimo území Evropského společenství.

Dle článku 17 odst. 2 Směrnice 2009/28/ES musí činit úspora emisí skleníkových plynů při používání biopaliv a biokapalin zohledněných pro účely plnění vnitrostátních cílů alespoň 35 %.⁷¹ Biopaliva a biokapaliny nesmí být dále vyrobeny ze surovin získaných z půdy s vysokou hodnotou biologické rozmanitosti. Jedná se o půdu, která má status původního lesa a jiné zalesněné plochy s původními druhy, kde nejsou žádné viditelné známky lidské činnosti a kde nejsou významně narušeny ekologické procesy. Do této skupiny patří i oblasti určené k ochraně vzácných nebo ohrožených ekosystémů či druhů uznaných mezinárodními dohodami nebo zařazených na seznam sestavený mezivládními organizacemi nebo Mezinárodní unií pro ochranu přírody. Výjimka platí pro oblasti, kde se prokáže, že produkce surovin nezasahuje do uvedených účelů přírody. Ochrana se konečně vztahuje i na vysoce biologicky rozmanité travní porosty.

Evropská unie se stejnými kritérii udržitelosti jak pro biopaliva, tak pro biokapaliny snažila zabránit dodatečným nákladům, které by mohly vzniknout a stejně tak nejednotě z hlediska životního prostředí. Je však zřejmé, že by Evropská komise měla na základě nejlepších dostupných vědeckých poznatků průběžně analyzovat nepřímé změny ve využívání půdy do výpočtu emisí skleníkových plynů.

3.6.1 Požadavky na udržitelné využívání tuhé biomasy a bioplynu při výrobě elektřiny, vytápění a chlazení.

Evropská komise v únoru 2010 přijala zprávu o požadavcích na udržitelné využívání tuhé biomasy a bioplynu při výrobě elektřiny, vytápění a chlazení. Zpráva obsahuje doporučení týkající se kritérií udržitelosti pro členské státy, které chtějí na celostátní úrovni zavést příslušný režim. Účelem doporučení je odstranit překážky pro fungování vnitřního trhu s biomasou. Touto zprávou Evropská komise poskytuje doporučení členským státům ohledně kritérií udržitelosti pro tuhou biomasu a bioplyn.

⁷¹ S účinkem ode dne 1. ledna 2017 musí úspora emisí skleníkových plynů při používání biopaliv a biokapalin, zohledněných pro účely uvedené v odst. 1 písm. a), b) a c) činit alespoň 50 %. Od 1. ledna 2018 musí tato úspora emisí skleníkových plynů činit alespoň 60 % při používání biopaliv a biokapalin vyrobených v zařízeních, která zahájila výrobu dne 1. ledna 2017 nebo později.

Jelikož neexistují harmonizovaná pravidla na úrovni EU, členské státy mohou zavádět vlastní režimy pro tuhou a plynou biomasu používanou při výrobě elektřiny, vytápění a chlazení. Ke zprávě je připojeno posouzení dopadů, které dokládá, že závazná kritéria by pro evropské hospodářské subjekty znamenala vznik významných nákladů vzhledem k tomu, že přinejmenším 90 % biomasy spotřebovávané v EU pochází z evropského lesního odpadu a vedlejších produktů dalších odvětví. Zpráva tudíž dospívá k závěru, že v této fázi nejsou zapotřebí podrobnější právní předpisy. Za určitý čas by však měla Evropská komise uskutečnit přezkoumání, které posoudí, zda je třeba úpravu modifikovat, a to i zavedením některých závazných norem.

Zpráva obsahuje doporučení, aby se členské státy řídily kritérii udržitelnosti, které jsou v ní vysvětleny. Tak bude možné minimalizovat riziko vypracování různých a možná i neslučitelných kritérií na národní úrovni, která by vedla k překážkám pro obchod a omezila by růst odvětví bioenergie.

Doporučená kritéria v první řadě apelují na členské státy, aby důsledně sledovaly původ biomasy. Obecně zakazují využívat biomasu z půdy vzniklé přeměnou lesa⁷², dalších oblastí s velkým ukládáním uhlíku a oblastí s velkou biologickou různorodostí. Kritéria stanoví společné metodiky pro výpočet skleníkových plynů, která by mohla zajistit, aby minimální úspory skleníkových plynů z biomasy činily přinejmenším 35 % (50 % v roce 2017 a 60 % v roce 2018 u nových zařízení) ve srovnání se současnou skladbou fosilních zdrojů energie EU. Národní podpůrné režimy by se měly zaměřovat ve prospěch zařízení, která dosahují při přeměně energie vysoké účinnosti.

3.6.2 Právní regulace Evropské unie pro režim udržitelnosti biopaliv

V červnu roku 2010 vydala Evropská komise balíček, který sestává ze dvou sdělení a jednoho rozhodnutí, které by měly členskými státy napomoci provést Směrnicí 2009/28/ES v oblasti kritérií udržitelnosti pro biopaliva.

⁷² Podle zvolených kritérií udržitelnosti je les považován za biologicky rozmanitý, pokud se jedná o původní les (podle definice použité Organizací OSN pro výživu a zemědělství) v posouzení stavu celosvětových lesních zdrojů, které státy na celém světě používají k poskytování údajů o ploše původního lesa), nebo pokud je chráněn vnitrostátními předpisy na ochranu přírody.

Sdělení Evropské komise o praktickém provádění režimu udržitelnosti EU pro biopaliva a biokapaliny a o pravidlech týkajících se výpočtu pro biopaliva⁷³ nemá závazný charakter a stanoví, jakým způsobem mohou členské státy a hospodářské subjekty v praxi plnit kritéria pro biopaliva uvedená ve Směrnici 2009/28/ES. Jeho cílem je poskytnout členským státům pomoc a usnadnit shodné provádění kritérií udržitelnosti.

Součástí balíčku je také sdělení Evropské komise o nepovinných režimech a standardních hodnotách v režimu udržitelnosti EU pro biopaliva a biokapaliny.⁷⁴ Hospodářské subjekty musejí členským státům prokázat, že kritéria udržitelnosti týkající se úspor emisí skleníkových plynů, půdy s vysokou hodnotou biologické rozmanitosti a půdy s velkou zásobou uhlíku byla splněna. Sdělení tak stanoví režim udržitelnosti, který obsahuje dva nástroje určené ke snížení administrativní zátěže pro hospodářské subjekty. Prvním nástrojem je použít uznané tzv. „nepovinné režimy“. V rámci nepovinného režimu mají hospodářské subjekty povinnost prokázat členským státům splnění kritérií udržitelnosti. Mohou tak docílit poskytnutím údajů příslušnému vnitrostátnímu orgánu, použít uznané „nepovinné režimy“ nebo případně dvoustranné a mnohostranné dohody, které Evropská komise pro tento účel uznala. Nepovinné režimy by pak měly zahrnovat pouze některá nebo všechna kritéria udržitelnosti stanovená Směrnicí 2009/28/ES.⁷⁵

Druhou možností je použít tzv. „standardní hodnoty“ na základě Směrnice 2009/28/ES, které mohou hospodářské subjekty použít k prokázání souladu s kritériem udržitelnosti. Účelem je snížení administrativní zátěže pro hospodářské subjekty, které tak mají právo volby, zda namísto skutečné hodnoty použijí hodnoty předem definované v článku 19 odst. 1 Směrnice 2009/28/ES.

Balíček dále obsahuje rozhodnutí Evropské komise ze dne 10. června 2010 o pokynech pro výpočet zásob uhlíku v půdě pro účely přílohy V směrnice 2009/28/ES. Evropská komise pokyny pro výpočet zásob uhlíku v živé biomase a v neživé organické hmotě vypracovala na základě pokynů Mezivládního panelu pro změnu klimatu (IPCC) pro národní inventury

⁷³ Úřední věstník Evropské unie C 160/08, 19.6.2010, str. 8.

⁷⁴ Úřední věstník Evropské unie C 160/01, 19.6.2010, str. 1.

⁷⁵ Komise bude posuzovat žádost o uznání nepovinného režimu na základě postupu, který je stanoven v tomto sdělení a posoudí, zda daný režim splňuje příslušné požadavky.

skleníkových plynů z roku 2006.⁷⁶ Uvedené pokyny však byly určeny pro národní inventury skleníkových plynů a nejsou uvedeny v podobě snadno použitelné pro hospodářské subjekty.

Zemědělské suroviny vypěstované v EU a užitě k výrobě biopaliv musí být dále získány v souladu s ustanoveními nařízení Rady č. 73/2009 ze dne 19. ledna 2009, kterými se stanoví společná pravidla pro režimy přímé podpory v rámci společné zemědělské politiky, a kterým se zavádějí některé režimy podpory pro zemědělce a v souladu s minimálními požadavky na dobrý zemědělský a environmentální stav definovaný podle čl. 6 odst. 1 uvedeného nařízení.⁷⁷

Ve svých národních akčních plánech by měly členské státy rozlišovat mezi biomasou z lesnictví, ze zemědělství, rybolovu, odpadu. Biomasa z odpadu by se měla dále rozdělovat na biologicky rozložitelné složky tuhého komunálního odpadu, biologicky rozložitelné složky tuhého průmyslového odpadu a z kalů z čistiřen odpadních vod. Musí být také zohledněna úloha dovozů (ze zemí EU a ze zemí mimo EU) a vývozů (do zemí EU a ze zemí mimo EU).

Shrnutí

Biomasa v současné době patří k nejdiskutovanějším obnovitelným zdrojům energie na úrovni EU. Její vliv na životní prostředí stále není důsledně prozkoumán a až dlouhodobé zhodnocení politiky podpory biomasy ukáží, do jaké míry pozitivní aspekty převažují. Potenciál biomasy je však obrovský a především v oblasti zvyšování podílu biopaliv pro dopravu je zřejmé, že žádný jiný druh obnovitelných zdrojů energie jí v současné době nemůže nahradit.

Proti legislativnímu opatření pro podporu biopaliv se rozporuplně staví neziskové organizace. Domnívají se, že prosazování biopaliv povede k poškozování biodiverzity,

⁷⁶ Úřední věstník Evropské unie C 160/01, 19.6.2010, str. 19.

⁷⁷ Členské státy musí na vnitrostátní nebo regionální úrovni stanovit minimální požadavky týkající se dobrého zemědělského a environmentálního stavu, které zohledňují charakteristiky dotyčných oblastí, zejména půdní a klimatické podmínky, stávající způsoby hospodaření, využití půdy, střídání plodin, zemědělské praktiky a strukturu zemědělských podniků.

odlesňování, přesunům obyvatelstva a nedostatku potravin a vody. Podporují tak využití biomasy pouze k výrobě elektrické energie.

I z toho důvodu se Evropská komise v poslední době intenzivně věnovala ustanovení podrobných kritérií udržitelnosti, na základě kterých by měla být biomasa využívána tak, aby byl co možná nejvíce omezen její negativní vliv na životní prostředí. Nastavený systém investiční podpory na podporu biomasy v jednotlivých členských státech může být zneužíván a není vyloučené, že se biomasa bude produkovat v rozporu s těmito principy. Je tak nutné, aby EU vyvíjela značný tlak na členské státy, aby pomocí administrativních nástrojů a systému kontrol zajistily, aby byla biomasa využívána v souladu s nastavenými režimy udržitelnosti.

4. OBNOVITELNÉ ZDROJE ENERGIE VE VZTAHU K JINÝM POLITIKÁM EVROPSKÉ UNIE

4.1 Ochrana životního prostředí

EU již několik let prosazuje energeticky účinnou ekonomiku s nízkými emisemi skleníkových plynů.⁷⁸ Emise skleníkových plynů, které produkují obnovitelné zdroje energie, jsou velmi nízké, někdy dokonce nulové, je však nutné je využívat udržitelným způsobem (zejména hlavně v oblasti produkce biomasy pro energetické účely).

Na zasedání Evropské rady v roce 2007 byla stanovena dlouhodobá nízkouhlíková energetická politika, která stanoví za cíl snížit do roku 2050 emise skleníkových plynů nejméně na 50% úroveň z roku 1990. Vychází tím v tomto ohledu ze závěrů vědeckých konferencí, které opakovaně varují před oteplováním planety a jejímu nepříznivému vlivu na biodiverzitu a klimatické změny. Tato konference zveřejnila záměr snížit emise skleníkových plynů v EU alespoň o 20 % do roku 2020 s potenciálním navýšením o dalších 10 procentních bodů v případě, že se ke srovnatelnému snížení emisí zaváže nejen další rozvinuté země, ale i země rozvojové a to úměrně ke své odpovědnosti a schopnosti.⁷⁹ Energetická politika EU v tomto směru představuje důležitá opatření potřebná ke splnění Kjótského protokolu k Rámcové úmluvě OSN o změně klimatu z 11. prosince 1997.

Evropská unie tak zahrnuje do klimaticko-energetického balíčku Rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady č. 406/2009/ES ze dne 23. dubna 2009 o úsilí členských států snížit emise skleníkových plynů, aby byly splněny závazky Evropského společenství v oblasti snížení emisí skleníkových plynů do roku 2020. Kromě Rozhodnutí Rady 94/69/ES ze dne 15. prosince 1993 o uzavření Rámcové úmluvy Organizace spojených národů o změně klimatu, se rozhodnutí odvolává především na závěry summitu Evropské rady z roku 2007 týkající se omezení růstu celosvětové teploty na méně než 2° C ve srovnání s úrovní před průmyslovou revolucí. Toto rozhodnutí stanoví pravidla pro určování příspěvku členských

⁷⁸ Dle závěru Komise se energie podílí až z 80 % na všech emisích skleníkových plynů v EU, které jsou jednou z hlavních příčin změny klimatu a z velké části též znečištění ovzduší.

⁷⁹ Ministři pro životní prostředí v roce 2007 odsouhlasili závazek dosáhnout do roku 2020 „alespoň 20% snížení“ emisí skleníkových plynů. Nepodařilo se jim však dohodnout, jak budou náklady snižování emisí rozděleny mezi jednotlivé členské státy. Rada pro životní prostředí tak podpořila výzvu Evropské komise, aby se vyspělé země ujaly vedení v boji s globálním oteplováním.

států ke splnění závazku Evropského společenství snížit emise skleníkových plynů od roku 2013 do roku 2020.

Jeví se tak jako nezbytné, aby se z dlouhodobého hlediska elektřina a teplo vyráběly ve větším měřítku z nízkouhlíkových zdrojů. Podíl elektráren využívající fosilní paliva by se měl snižovat a postupně redukovat emise až k nulové hladině. K tomu může přispět i rozvíjející se technologie CSS na zachycování a ukládání CO₂. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/31/ES ze dne 23. dubna 2009 o geologickém ukládání oxidu uhličitého stanovuje technické a bezpečnostní požadavky spojené s provozováním a ukončováním provozu zařízení CCS. Upravuje i otázky financování pilotních instalací CCS v EU. Nové uhelné elektrárny o určitém výkonu mají nově povinnost za splnění určitých podmínek vyhradit prostor pro instalaci zařízení na zachytávání oxidu uhličitého.

4.2 Energetická bezpečnost Evropské unie

EU pravidelně poukazuje na nebezpečně se zvyšující závislost na dovážených uhlovodících.⁸⁰ S tím souvisejí i hospodářská a politická rizika a chybějící fungující mechanismy solidární pomoci mezi členskými státy v případě energetické krize. Stejně tak stále stoupá i poptávka po elektřině, která se v EU zvyšuje okolo 1, 5% ročně.

Obnovitelné zdroje energie významně diverzifikují skladbu paliv a zdroje dovozu energie, čímž posilují zabezpečení dodávek energie do EU. I z tohoto důvodu EU zavedla ambiciózní politiku obnovitelných zdrojů energie a energetické účinnosti. Klíčový problém představuje i fakt, že zásoby surovin využívaných v energetice jsou soustředěny v několika málo zemích, které nelze považovat za politicky stabilní, což může být příčinou vojenských, ekonomických i sociálních konfliktů. Poslední měsíce a roky ukazují, že pokud se vztahy s některým státem zhorší, existuje reálná možnost vypuknutí energetické krize.⁸¹

⁸⁰ Podle prognóz Mezinárodní agentury pro energii (IEA) by za stávajících podmínek vzrostla do roku 2030 závislost EU na dovezené energii, z dnešního 50% podílu na celkové spotřebě energie v EU na 65 %. Pokud jde o závislost na dovozech zemního plynu, očekává se do roku 2030 zvýšení z 57 % na 84 %, u ropy se očekává nárůst z 82 % na 93 %. Až polovina spotřebovaného zemního plynu v současné době pochází ze tří zemí: Ruska, Norska a Alžírka.

⁸¹ Druhý strategický přezkum energetické politiky - Akční plán EU pro zabezpečení dodávek energie a jejich solidární využití, COM(2008) 781.

Členské země by měly společně integrovat energetickou politiku mezi další politiky s vnější dimenzí, jako je bezpečnostní a zahraniční politika.⁸² Mnoho producentů energie nedodrží stejné pravidla trhu a je tak vyňato z efektivního konkurenčního tlaku vnitřního trhu. Vnější energetická politika EU si neklade za cíl potlačit národní strategie zahraniční energetické politiky zajišťující bezpečné dodávky a energie. Chce naopak rozvíjet společnou vnější energetickou politiku EU, která má za cíl posílit kolektivní energetickou bezpečnost EU. Má ambice účinněji ochránit všechny členské země před aktivitami významných vnějších dodavatelů energie, které mohou narušit vnitřní trh. I přes ambiciózní politiku pro podporu obnovitelných zdrojů energie a energetické účinnosti se dá očekávat, že EU bude v střednědobém výhledu stále závislá na dodávkách energie z fosilních zdrojů ze třetích zemí.

V usnesení Evropského parlamentu 2010/C 224 ze dne 17. září 2009 o vnějších aspektech energetické bezpečnosti byla zdůrazněna nutnost zlepšení propojení na území EU, neboť to je bezpodmínečně nutné pro účinné dokončení vnitřního trhu, solidaritu v oblasti energetiky a zajištění energetické bezpečnosti. Dle Evropského parlamentu toho nebude možné bez značného zvýšení veřejného i soukromého financování v oblasti energetické bezpečnosti.

4.3 Vnitřní trh s elektřinou a zemním plynem

Elektřina a plyn jsou klíčové komodity pro fungující evropskou ekonomiku. Konkurenční a účinný evropský trh s elektřinou a plynem je základní předpoklad pro konkurenceschopnost a rovněž pomáhá zabezpečit, aby občané EU neplatili nepřiměřeně vysoké ceny za tyto základní, životně důležité komodity. Vnitřní trh je dále nepostradatelný při řešení otázek životního prostředí. Fungující mechanismus obchodování s emisemi a zvyšování podílů obnovitelných zdrojů energie není možné bez konkurenčního trhu s elektřinou a plynem.

Každý členský stát EU má jak odlišný surovinový potenciál, tak rozdílné počty dodavatelů a výrobců elektřiny. V důsledku této skutečnosti můžeme sledovat odlišné volby politiky vlád států. Základním problémem evropské energetické politiky v minulosti byl fakt, že jí nebylo možné ponechat tržnímu mechanismu. Postupem času se však ukázalo, že na mnoha

⁸² Sdělení Komise Evropské radě a Evropskému parlamentu, Energetická politika pro Evropu, KOM(2007) 1.

energetických trzích může volná ruka trhu znamenat větší výkonnost. Tento fakt znamenal postupný politický posun, který směřoval k liberalizaci energetických trhů. Od počátku této snahy však bylo zřejmé, že ne všechny členské státy mají zájem se podřídit tržnímu mechanismu na trhu s energií. První etapa vytváření společné energetické politiky měla za cíl vytvořit skutečný vnitřní trh s produkty a službami na energetickém sektoru.⁸³ Postupné odstraňování bariér a ustanovení společných pravidel mělo otevřít trh s energiemi a zajistit dostupnou energii jak pro průmysl, tak jednotlivce. Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 96/92/ES ze dne 19. prosince 1996 o společných pravidlech pro vnitřní trh s elektřinou zmínila v úvodních ustanoveních, že z důvodu ochrany životního prostředí by měla být elektřina přednostně vyráběna z obnovitelných zdrojů energie. Na základě článku 8 směrnice pak může členský stát uložit provozovateli soustavy, aby při spouštění výrobního zařízení dával přednost zařízením využívajícím obnovitelné zdroje energie nebo odpad nebo zařízením vyrábějícím současně s elektřinou i teplo.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2003/54/ES ze dne 26. června 2003 o společných pravidlech pro vnitřní trh s elektřinou a o zrušení směrnice 96/92/ES nahradila původní směrnici pro vnitřní trh s elektřinou a v úvodních ustanoveních zdůraznila, že členské státy by měly zahajovat výběrová řízení na nové výrobní kapacity, které by měly zahrnout mezi jinými obnovitelné zdroje energie a kombinovanou výrobu elektřiny a tepla. Článek 11 pak podobně jako směrnice 96/92/ES umožňuje členskému státu, aby při připojování byla dána přednost výrobním zařízením využívajícím obnovitelné zdroje energie, odpad nebo kombinované výroby elektřiny a tepla. Na základě článku 23 směrnice by měly být podmínky a sazby pro připojení nových výrobců elektřiny z obnovitelných zdrojů energie dostatečně přiměřené, aby se zaručila jejich objektivita, průhlednost a nediskriminační povaha.

Směrnice č. 2003/55/ES ze dne 26. června 2003 o společných pravidlech pro vnitřní trh se zemním plynem v úvodních ustanoveních apeluje na členské státy, aby při dodržení nezbytných požadavků na kvalitu měly bioplyn a jiné druhy plynu z biomasy zaručeny

⁸³ Viz Vybrané aspekty energetické politiky Evropské unie, Ing. Mgr. Kamila Pazderníková, studie č. 5. 258, Parlamentní institut.

nediskriminační přístup do plynárenské soustavy za podmínky, že tento přístup je trvale slučitelný s příslušnými technickými a bezpečnostními normami.

11. září 2007 byl Evropskou komisí představen tzv. liberalizační balíček, který obsahoval nové směrnice o vnitřním trhu s elektřinou a plynem. Nový balíček měl primárně podpořit hospodářskou soutěž, liberalizovat obchod s energiemi důsledným oddělením producentů od přenosových operátorů a od distributorů, nastavit větší transparentnost a posílit právo volby spotřebitelů, pokud jde o dodavatele energie.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/73/ES ze dne 13. července 2009 o společných pravidlech pro vnitřní trh se zemním plynem ve svém článku 3 umožnila členským státům z důvodu obecného hospodářského zájmu stanovit povinnost veřejné služby a to plynárenským podnikům působícím v odvětví zemního plynu. Povinnosti veřejné služby, se mohou týkat např. bezpečnosti dodávek, pravidelnosti, ochrany životního prostředí, energetické účinnosti, energie z obnovitelných zdrojů energie a ochrany klimatu. Plynárenské podniky by tak měly být provozovány v souladu se zásadami směrnice a být udržitelný z hlediska životního prostředí.

Na základě článku 40 by členské státy měly intenzivně podporovat opatření ke zvýšení energetické účinnosti a integraci výroby plynu z obnovitelných zdrojů energie s malou i velkou kapacitou. Měl by být dále usnadněn přístup nových výrobních zdrojů do sítě a odstraňovány překážky, které by mohly bránit přístupu nových subjektů využívajících plyn z obnovitelných zdrojů energie.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/72/ES ze dne 13. července 2009 o společných pravidlech pro vnitřní trh s elektřinou a o zrušení směrnice 2003/54/ES již v úvodních ustanoveních předpokládá jako jeden ze zásadních předpokladů pro fungující vnitřní trh s elektřinou zajištění vhodných pobídek pro nové investice do obnovitelných zdrojů energie. Členské státy by z důvodu ochrany životního prostředí měly podporovat nové technologie a vyhlášovat výběrová řízení na nové přenosové kapacity na základě transparentních a zveřejněných kritérií. Nové kapacity by hlavně měly zahrnovat elektřinu z obnovitelných zdrojů energie a kombinovanou výrobu tepla a elektřiny. Článek 7 směrnice 2009/72/ES stanoví kritéria pro udělování povolení k výstavbě nových výrobních kapacit. Členské státy by měly posuzovat kromě jiného ochranu životního prostředí,

energetickou bezpečnost a měly by brát v úvahu i dosažení cíle Evropského společenství 20 % podíl energie z obnovitelných zdrojů energie na hrubé spotřebě energie v roce 2020.

4.4 Využívání obnovitelných zdrojů energie v oblasti vytápění a chlazení

Odvětví vytápění a chlazení představuje v EU okolo 50 % z celkové spotřeby energie. Regulace pro využívání obnovitelných zdrojů energie v oblasti vytápění a chlazení byla dlouhou dobu přehlížena a její využívání se začíná rozvíjet až v současné době.⁸⁴ Směrnice č. 2004/8/ES o podpoře kombinované výroby tepla a elektřiny a směrnice č. 2002/91/ES o energetické náročnosti budov se snažily prosazovat hospodárné vytápění, ale přesto využití obnovitelných zdrojů energie i v oblasti vytápění rostlo velmi pomalu.

Nedostatek vhodných politik v oblasti vytápění a chlazení, neschopnosti odstranit administrativní překážky a podávat pravidelně odběratelům energie informace o dostupných technologiích vedl k tomu, že nebylo v tomto odvětví dosaženo velkého pokroku. Z těchto důvodů je příspěvek, který mělo odvětví vytápění zajistit ke splnění cíle 12% podílu všech obnovitelných zdrojů energie v roce 2010, velmi nedostatečný. Článek 5 směrnice 2009/28/ES stanoví: „*Hrubá konečná spotřeba energie z obnovitelných zdrojů pro vytápění a chlazení se vypočte jako součet množství energie pro ústřední vytápění a chlazení vyrobené ve členském státě z obnovitelných zdrojů a spotřeby další energie z obnovitelných zdrojů v průmyslu, domácnostech, službách, zemědělství, lesnictví a rybolovu pro účely vytápění, chlazení a zpracování.*“

Velký potenciál znamená především biomasa, a to primárně v oblasti vytápění dřevem v domácnostech. Postupně se zvyšuje i využití solární a geotermální energie.⁸⁵ Členské státy by tak měly sledovat účinnější využívání těchto technologií v oblasti vytápění a chlazení a současně posílit výzkum, zajistit lepší informovanost veřejnosti a odstranit administrativní překážky. V červenci roku 2006 požádal Evropský parlament Evropskou

⁸⁴ Cíl 12% podílu všech obnovitelných zdrojů energie stanovený v roce 1997 vytvořil implicitní cíl i pro vytápění a chlazení, kde má podíl obnovitelných zdrojů vzrůst přibližně o 50% do roku 2010, v porovnání s rokem 1997.

⁸⁵ V EU je geotermální teplo využíváno nejvíce ve Švédsku, Maďarsku, Francii a Německu. Solární tepelná energie se nejvíce využívá v Německu, Řecku, Rakousku a na Kypru. Neexistoval však jednotný právní rámec pro koordinovaný přístup v této oblasti.

komisi,⁸⁶ aby vypracovala legislativní návrh na zvýšení podílu obnovitelných zdrojů energie v oblasti vytápění a chlazení. EU měla využít svůj hospodářský potenciál a zvýšit podíl těchto zdrojů energie, který se využívá v EU na vytápění a chlazení až na 20% do roku 2020 (v roce 2008 znamenal tento podíl asi 10 %). Zvýšení podílu obnovitelných zdrojů energie v této oblasti mělo vést ke snížení poptávky po tradičních typech energie a snížení závislosti EU na ropě a zemním plynu za současného snižování cen pro spotřebitele. Vývoj však musí být udržitelný a všechny ekologické aspekty se musejí brát v úvahu.

V hybridních zařízeních využívajících obnovitelné a konvenční zdroje se zohlední pouze část energie pro vytápění a chlazení vyrobená z obnovitelných zdrojů energie. Pro účely tohoto výpočtu se přínos každého zdroje energie vypočte na základě jeho energetického obsahu.

Na základě článku 16 odst. 3 směrnice 2009/28/ES by měly členské státy podporovat využívání systémů a zařízení pro vytápění a chlazení z obnovitelných zdrojů energie, které představují značné snížení spotřeby energie. Členské státy by tak měly využívat energetické štítky nebo ekoznačky nebo jiná příslušná osvědčení. Článek 13 odst. 3 směrnice pak stanoví pro členské státy povinnost doporučit správním orgánům, aby při plánování, projektování, výstavbě a rekonstrukci průmyslových nebo obytných oblastí braly v úvahu instalace zařízení pro využívání vytápění a chlazení z obnovitelných zdrojů energie. Stejně tak při plánování městské infrastruktury by měly být v těchto oblastech ve vhodných případech využívány obnovitelné zdroje energie. Na základě článku 13 odst. 4 by členské státy do 31. prosince 2014 měly stanovit požadavky pro stanovení minimálního množství energie z obnovitelných zdrojů energie, mimo jiné prostřednictvím systémů ústředního vytápění a chlazení využívajících značný podíl obnovitelných zdrojů energie v nových budovách a ve stávajících budovách, které procházejí rekonstrukcí. Směrnice dále stanoví záruky původu nejen pro elektřinu, ale nově i pro vytápění a chlazení.

⁸⁶ Usnesení Evropského parlamentu č. 2005/2122(INI) obsahující doporučení Komisi k vytápění a chlazení využívat ve vyšší míře obnovitelné zdroje energie.

4.5 Kombinovaná výroba elektřiny a tepla

Podpora kombinované výroby elektřiny a tepla založené na poptávce po užitečném teple je v EU stále využívána nedostatečně. Kombinovaná výroba tepla a elektřiny přináší úspory primární energie, vyloučení ztrát energie v rozvodné síti a snížení emisí, zejména emisí skleníkových plynů. Efektivní využívání kombinované výroby elektřiny a tepla dále přispívá k bezpečnosti zásobování elektřinou a k lepší konkurenceschopnosti EU.

Význam kombinované výroby tepla a elektřiny byl uznán již usnesením Rady v roce 1997⁸⁷ a usnesením Evropského parlamentu v roce 1998⁸⁸ o strategii Společenství na podporu kombinované výroby tepla a elektřiny. Evropský parlament ve svém usnesení ze dne 15. listopadu 2001 o zelené knize k evropské strategii bezpečnosti zásobování energií požadoval přijmout opatření k podpoře přechodu k efektivním zařízením na výrobu energie včetně kombinované výroby elektřiny a tepla. V roce 2000 schválila Rada akční plán Evropské komise týkající se energetické účinnosti a označila podporu kombinované výroby elektřiny a tepla za jednu z oblastí krátkodobých priorit. Evropský parlament ve svém usnesení z roku 2001 o akčním plánu týkajícím se energetické účinnosti⁸⁹ vyzval Komisi, aby předložila návrhy na stanovení společných pravidel pro podporu kombinované výroby elektřiny a tepla, za předpokladu, že budou mít pozitivní vliv na životní prostředí.

Výsledkem legislativních prací se stala směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2004/8/ES ze dne 11. února 2004 o podpoře kombinované výroby tepla a elektřiny založené na poptávce po užitečném teple na vnitřním trhu s energií a o změně směrnice 92/42/EHS. Účelem této směrnice bylo zvýšit energetickou účinnost a zlepšit bezpečnost zásobování vytvořením základního právního rámce pro podporu a rozvoj vysoce účinné kombinované výroby elektřiny a tepla. Měla motivovat zvýšení poptávky po užitečném teple v této oblasti a úspory primární energie na vnitřním trhu s energií s přihlédnutím ke konkrétním okolnostem dané země, a zvláště ke klimatickým a hospodářským podmínkám. Jedním z hlavních cílů směrnice bylo vytvoření stabilního hospodářského a správního prostředí pro investice do nových zařízení využívajících kombinovanou výrobu elektřiny a

⁸⁷ Úř. věst. C 4, 8. 1. 1998, s. 1.

⁸⁸ Úř. věst. C 167, 1. 6. 1998, s. 308.

⁸⁹ Úř. věst. C 343, 5. 12. 2001, s. 190

tepla. Směrnice dále stanovila harmonizované metody výpočtu elektřiny vyráběné kombinovanou výrobou tepla a elektřiny a nezbytných pokynů pro její provádění. Směrnice ustanovila záruky původu pro všechny formy elektřiny vyrobené vysoce účinnou kombinovanou formou. Členské státy mají povinnost zajistit, aby záruka původu elektřiny umožňovala výrobcům prokazovat, že elektřina, kterou prodávají, je vyrobena formou vysoko účinné výroby elektřiny a tepla, a aby byla vydávána za tímto účelem na žádost výrobce. Tyto záruky původu však není možné použít při poskytování informací o použití energie z obnovitelných zdrojů energie podle článku 3 odst. 6 směrnice 2003/54/ES o společných pravidlech pro vnitřní trh s elektřinou, neboť by to mohlo vést k dvojímu započtení a dvojímu poskytnutí informace.

Směrnice dále stanovila povinnost pro členské státy přijmout a zveřejnit zprávu analyzující možnosti dotyčného státu pro vysoce účinnou kombinovanou výrobu tepla, a to primárně za účelem zajištění zvýšeného proniknutí kombinované výroby tepla a elektřiny na trh. Za vysoce účinnou kombinovanou výrobu elektřiny a tepla se považuje pouze ta kombinovaná výroba elektřiny a tepla, která splňuje kritéria, která jsou stanovena v příloze směrnice.⁹⁰

4.6 Energetická náročnost budov

Snížování energetické náročnosti budov je jedním z vytyčených cílů EU. Přechod k nízkoenergetickým a pasivním domům by měl pomoci snížit závislost na dovážené energii ze zahraničí, nižší spotřebě energie a podpořit regionální rozvoj.⁹¹ V roce 2002 byla přijata směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/91/ES ze dne 16. prosince 2002 o energetické náročnosti budov, která stanovila základ pro zavádění metod výpočtu energetické náročnosti budov. Výpočet zahrnoval např. vytápění a klimatizaci, tepelnou izolaci a využití obnovitelných zdrojů energie.

Na základě článku 5 směrnice měly členské státy přijmout taková opatření, které budou splňovat požadavky na určitou energetickou náročnost. U nových budov s podlahovou

⁹⁰ Kombinovaná výroba kogeneračních jednotek musí zajišťovat úspory primární energie ve výši alespoň 10 % ve srovnání s referenčními údaji za oddělenou výrobu tepla a elektřiny. Výroba kogeneračních jednotek malého výkonu je pak možné kvalifikovat jako vysokoúčinnou kombinovanou výrobu.

⁹¹ Z analýz EU vyplývá, že na budovy připadá v EU až 40 % konečné spotřeby energie a 40 % emisí CO₂. V případě plného využití potenciálu úspor v budovách, by se v EU snížila konečná spotřeba energie o 11 %.

plochou větší než 1 000 m² měly členské státy před výstavbou zajistit, aby byla vzata v úvahu technická a environmentální kritéria a dále ekonomická proveditelnost alternativních systémů jako jsou obnovitelné zdroje energie nebo tepelná čerpadla. Směrnice byla významným krokem ke zlepšení energetické náročnosti budov, ale stále zůstal po její implementaci potenciál dalších úspor.

V roce 2010 byla vydána směrnice Evropského parlamentu a Rady 2010/31/EU ze dne 19. května 2010 o energetické náročnosti budov, která reviduje původní směrnici a má pomoci zrychlit trend energeticky efektivní výstavby a rekonstrukci budov. Směrnice 2010/31/EU by měla zohledňovat ekonomické a technické možnosti jednotlivých členských států i vlastníků budov, minimalizovat administrativní zátěž a zaměřit se na opatření, která jsou nákladově efektivní. Revidovaná směrnice vytyčuje cíle evropského společenství v oblasti energetiky do roku 2020 rozpracováním a úpravou kroků vedoucích ke snížení energetické spotřeby energie v Evropě. Motivem pro revidování původní směrnice je i cíl EU dosáhnout v roce 2020 snížení spotřeby energie o 20%, snížení emisí skleníkových plynů o 20% a zvýšení podílu obnovitelných zdrojů energie na 20% celkové výroby energie v EU v porovnání s rokem 1990. Na základě článku 9 směrnice mají členské státy povinnost zajistit, aby od roku 2018 nové budovy užívané a vlastněné orgány veřejné moci a od roku 2020 i všechny nové budovy byly budovami s téměř nulovou spotřebou energie.

Členské státy mají dále povinnost vypracovat vnitrostátní plány na zvýšení počtu budov s téměř nulovou spotřebou energie. Budovou s téměř nulovou spotřebou energie je dle směrnice 2010/31/EU budova, jejíž energetická náročnost určená dle přílohy I je velmi nízká. Téměř nulová či nízká spotřeba požadované energie by pak měla být ve značném rozsahu pokryta z obnovitelných zdrojů energie. Část nákladů na splnění těchto kritérií bude financována z rozpočtu EU. Dle článku 7 se bude směrnice týkat i stávajících budov, u kterých probíhá větší renovace, pokud je to technicky, funkčně a ekonomicky proveditelné. Článek 11 zavádí systém certifikace energetické náročnosti budov, který musí obsahovat energetickou náročnost budovy a referenční hodnoty, které budou vlastníkům a nájemcům budov umožňovat posouzení její energetické náročnosti. Certifikát energetické náročnosti může obsahovat i procentuální podíl obnovitelných zdrojů energie vzhledem k celkové spotřebě energie.

Směrnice 2010/31/EU o energetické náročnosti budov stanoví velmi ambiciózní cíl EU v oblasti energetiky budov. Měla by se stát klíčovým prostředkem pro zvyšování energetické efektivity v oblasti stavby budov a měla by pomoci nastartovat trend výstavby a rekonstrukci energeticky efektivní výstavby a rekonstrukci budov napříč EU.

4.7 Integrace obnovitelných zdrojů energie do elektrizační sítě a rozvoj inteligentních sítí

Inteligentní sítě neboli smartgrids⁹² jsou inteligentní a spolehlivé distribuční a přenosové sítě, které umožňují plně využívat potenciálu obnovitelných zdrojů energie. Disponibilita výkonu neřiditelných obnovitelných zdrojů energie (větrné a solární energie) je závislá na počasí a je tak velmi obtížně predikovatelná, což znamená vysoké nároky na řízení elektrizační soustavy a ohrožení její spolehlivosti a bezpečnosti. V současné době tak není možné připojit k elektrizační síti veškeré obnovitelné zdroje energie neboť na to nebyly elektrizační sítě technicky konstruovány. Inteligentní sítě mají potenciál zohlednit toky elektřiny z různých zdrojů a tuto integraci obnovitelné zdroje energie umožňují. Inteligentní sítě jsou tak jedním z klíčových nástrojů, které by měly pomoci stále větší integraci obnovitelných zdrojů energie do energetického mixu.

V roce 2005 zahájila svoji činnost Smart Grids European Technology Platform,⁹³ jejímž cílem je vytvořit společnou vizi pro rozvoj moderní evropské elektrické sítě do roku 2020 a následně ji implementovat v jednotlivých členských zemích v EU. Tato skupina sdružuje více než 200 expertů z energetických společností, dodavatelů zařízení, poradenských společností, politických i akademických kruhů v rámci EU.

Jedním z prvních výsledků této skupiny je Strategický plán pro energetické technologie (SET Plan).⁹⁴ Dokument stanovuje energetické cíle EU do roku 2020 s primárním zaměřením na vznik inteligentních elektrických sítí. Tento plán je tak jedním ze

⁹² Smartgrids představuje koncept moderní elektrizační sítě, která v budoucnu umožní větší decentralizaci výroby a zapojení více obnovitelných zdrojů. Koncept Smartgrids představuje distribuční síť inovovaného pojetí, která dokáže efektivně připojit jak velké výrobní zdroje, tak obnovitelné zdroje energie a kombinovanou výrobu elektřiny a tepla s možností uplatnit aktivní roli odběratelů elektřiny, což by mělo přinést výhody jak pro elektrizační soustavu, tak pro zlepšení životního prostředí.

⁹³ <www.smartgrids.eu> [Cit. 5. srpna 2010].

⁹⁴ Sdělení Komise Radě, Evropskému parlamentu, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a výboru Regionů - Evropský strategický plán pro energetické technologie (SET Plan), KOM(2007) 723.

sekundárních nástrojů, který by měly pomoci EU dosáhnout 20% podílu spotřeby energie z obnovitelných zdrojů energie v celé EU a 20% snížení podílu emisí CO₂. V rámci SET Planu se předpokládá činnost Evropské průmyslové iniciativy pro chytré sítě (dále též „EEGI“). EEGI se zaměřuje na demonstrační projekty po celé Evropě, jejichž cílem je vyzkoušet jednotlivé funkční celky Inteligentních sítí. Demonstrační projekty inteligentních sítí jsou také podporovány Evropskou komisí v rámci 7. rámcového programu pro vědu, výzkum a inovační technologie (FP7).

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/72/ES ze dne 13. července 2009 o společných pravidlech pro vnitřní trh s elektřinou v úvodních ustanoveních vyzývá členské státy, aby učinily kroky k modernizaci distribučních sítí, a to především zaváděním inteligentních sítí, které by měly motivovat k decentralizované výrobě elektřiny a zvyšování energetické účinnosti. Příloha č. 1 směrnice stanoví povinnost pro členské státy, aby zajistily zavedení inteligentních měřicích systémů, které podpoří aktivní účast spotřebitelů na trhu s dodávkami elektřiny. Zavádění může být podmíněno ekonomickým posouzením nákladů a přínosů s tím, že by měl být vybrán způsob inteligentního měření, který je nákladově nejefektivnější a technicky proveditelný. Členské státy mají povinnost toto posouzení provést do 3. září 2012. Na základě tohoto posouzení pak členské státy připraví rozvrh, jehož cílem bude zavedení inteligentních měřicích systémů do 10 let. Pokud se pak zavádění inteligentních měřicích přístrojů vyhodnotí pozitivně, mělo by být do roku 2020 těmito systémy vybaveno alespoň 80 % spotřebitelů.

Řada členských států by měla výrazně investovat do rozvoje elektrizační soustavy. Evropská komise je v této souvislosti přesvědčená, že liberalizace trhu bude pobídkou pro modernizaci energetické infrastruktury a v současné době je také ideální čas pro zapojení inteligentních sítí.

Problematikou rozvoje inteligentních sítí se zabývá i nově vznikající Evropská síť provozovatelů přenosových soustav elektřiny (ENTSO-E), která byla založena provozovateli evropských přenosových soustav v roce 2008. Tato asociace má za úkol zlepšit spolehlivost a efektivnost fungování jak celoevropského trhu s elektřinou, tak i

regionálních trhů.⁹⁵ Pracovní program ENTSO-E na nadcházející roky vychází ze třetího energetického balíčku a je primárně zaměřen na přípravu desetiletého plánu rozvoje elektrizačních sítí (včetně prvků inteligentních sítí) a vytvoření rámce pro budoucí spolupráci provozovatelů přenosových elektrizačních soustav jednotlivých členských států.⁹⁶

Nařízení Rady č. 617/2010 ze dne 24. června 2010 o povinnosti informovat Komisi o investičních projektech do energetické infrastruktury v rámci Evropské unie zřizuje společný rámec, podle něhož jsou Evropské komisi mimo jiné oznamovány údaje a informace o investičních projektech do energetické infrastruktury v odvětví elektřiny, včetně elektřiny z obnovitelných zdrojů energie. Nařízení se vztahuje na investiční projekty typů uvedených v příloze, u nichž byly zahájeny stavební práce, nebo činnosti vedoucí k vyřazení z provozu a u kterých bylo přijato konečné rozhodnutí o investici.

Dle plánu rozvoje unijní energetiky na léta 2010 až 2014 by měla Evropská komise koncem roku 2010 předložit návrh legislativního balíčku, který se bude zabývat integrací obnovitelných zdrojů energie do elektrických sítí a rozvojem inteligentních sítí. Návrh Evropské komise by měl také obsahovat opatření k urychlení výstavby nových přenosových a distribučních elektrizačních sítí.

4.8 Projekt DESERTEC

V roce 2009 podepsalo dvanáct průmyslových společností z EU memorandum o porozumění, jehož cílem je vytvořit průmyslovou iniciativu DESERTEC. Záměrem této iniciativy je rozsáhlý plán na výstavbu sítě solárních a větrných elektráren, které by využívaly potenciál příznivých klimatických podmínek na Blízkém východě a v Africe.⁹⁷ Tento projekt by se měl stát součástí budoucí evropské elektrizační sítě, která by měla

⁹⁵ Mezi hlavní cíle asociace ENTSO-E patří zvýšení integrace evropského trhu s elektřinou, přispění k udržitelnosti životního prostředí v oblasti energetiky a zabezpečení bezpečného a spolehlivého evropského přenosového systému.

⁹⁶ <www.entsoe.eu> [Cit. 15. srpna 2010].

⁹⁷ Předpokládané náklady projektu se odhadují na 400 miliard eur a zájem o účast v něm projevila řada firem např. z Německa, Španělska, Itálie, Francie, Maroka nebo Tuniska. Projekt je znázorněn v příloze na obrázku č. 8.

využívat ve velkém měřítku i inteligentní sítě a obnovitelné zdroje energie.⁹⁸ Jeho cílem je osadit až sedmnáct tisíc kilometrů čtverečních v severní Africe a poušti na Arabském poloostrově solárními a větrnými elektrárnami a do roku 2050 z nich dodávat 15 % veškeré spotřeby elektrické energie Evropě.

V usnesení Evropského parlamentu ze dne 17. září 2009 o vnějších aspektech energetické bezpečnosti⁹⁹ vyzývá Evropský parlament Radu a Evropskou komisi ke spolupráci s členskými státy ze středomořského regionu a zeměmi severní Afriky, a to vzhledem k jejich potenciálu energetických zdrojů. Úzká spolupráce v oblasti dodávek energie představuje jedno z nejučinnějších opatření pro budování důvěry ve vztazích mezi EU a sousedními zeměmi. Evropský parlament tak podporuje průmyslovou iniciativu DESERTEC a zdůrazňuje, že činnost EU v souvislosti s projektem DESERTEC musí být jednotná. Vyzývá také průmyslové společnosti a členské státy, které jsou do tohoto projektu zapojeny, aby se ve spolupráci s Evropskou komisí zaměřily na výměny technologií a posilování partnerství se zeměmi středomořské oblasti, kde bude projekt DESERTEC zaváděn.

Shrnutí

Na problematiku obnovitelných zdrojů energie nelze nahlížet izolovaně, prolíná se do mnoha jiných oblastí energetické politiky EU. Aby politika vyššího využití obnovitelných zdrojů energie byla efektivní, musí být primárně zahrnuta do vytvářejícího se společného trhu s elektřinou a plynem. To by mělo zajistit, že se tyto zdroje energie stanou postupně konkurenceschopným zdrojem energie a členské státy, které nemají příliš výhodné klimatické a ekonomické podmínky pro rozvoj obnovitelných zdrojů energie, budou moci tuto energii nakupovat od jiných členských států. Zavádění tohoto tržního mechanismus by mohlo pomoci uspořít značné finanční prostředky a přitom neohrozit celkové cíle EU v oblasti zvyšování podílu obnovitelných zdrojů energie.

Rozvoj obnovitelných zdrojů energie nebude možný bez zlepšení technického vybavení distribučních a přenosových elektrizačních soustav, které musejí být vybaveny na nestabilní

⁹⁸ <www.desertec.org> [Cit. 15. srpna 2010].

⁹⁹ Úřední věstník Evropské unie, C 224 E, 19/08/2010,,s. 23.

dodávky energie z neřiditelných zdrojů obnovitelných zdrojů energie. Projekty inteligentních sítí by měly pomoci řešit tento problém a současně zvýšit potenciál pro energetickou efektivnost. Jejich využití je však otázkou několika příštích let a bude znamenat velké investiční náklady. Pro zlepšení integrace obnovitelných zdrojů energie je nutné také zlepšení propojování elektrizačních vedení mezi jednotlivými členskými státy. To by mělo pomoci i zvýšení soběstačnosti a solidárnosti mezi členskými státy v oblasti zásobování energiemi.

5. MEZINÁRODNÍ ORGANIZACE PŮSOBÍCÍ V OBLASTI OBNOVITELNÝCH ZDROJŮ ENERGIE

5.1 Asociace REN 21

V roce 2004 se v Bonnu konala 7. Světová konference o obnovitelných zdrojích energie, kde se obnovitelné zdroje energie představily jako hlavní prostředek boje se změnou klimatu. Měly dále pomoci zabezpečit dodávky energie a snižování chudoby v rozvojových zemích. Výsledkem této konference se stala politická deklaráce¹⁰⁰ a na základě jejího článku 9 bylo vytvořeno Mezinárodně politické fórum pro obnovitelné zdroje energie ve 21. století (REN21). V červnu 2005 pak bylo REN 21 oficiálně založeno v Kodani.¹⁰¹

REN21 je mezinárodní politické fórum, kde se sdílejí všechny ideje a podporuje se činnost na propagaci obnovitelných zdrojů energie. Poskytuje fórum pro řízení a výměnu v mezinárodním politickém procesu. Podporuje vhodnou politiku, která zvyšuje rozumné využití těchto zdrojů energie v rozvojových a industrializovaných ekonomikách. Tím, že je otevřena širokému výběru zájmových osob, REN21 spojuje vlády, mezinárodní instituce, nevládní organizace, průmyslové asociace a jiné partnerství a iniciativy.

5.2 Mezinárodní agentura pro obnovitelné zdroje (IRENA)

IRENA sídlí v německém Bonnu a vznikla jako protiváha k Mezinárodní energetické agentuře (IEA), která je často kritizována z upřednostňování fosilních paliv před obnovitelnými zdroji.¹⁰² IRENA je poradním orgánem jak pro vyspělé tak rozvojové země a má jim pomoci při zvyšování podílu energie z obnovitelných zdrojů energie. Jejím cílem je také prosazovat lepší systémy financování a transferu technologií do rozvojových zemí. Na základě svých stanov agentura ve prospěch svých členů zejména analyzuje a monitoruje stávající postupy v oblasti obnovitelných zdrojů energie. Na žádosti svých členů poskytuje relevantní politické poradenství s přihlédnutím k jejich potřebám a stimuluje mezinárodní diskusi o politice v oblasti obnovitelných zdrojů energie a o jejích rámcových podmínkách.

¹⁰⁰ <www.renewables2004.de/pdf/Political_declaration_final.pdf> [Cit. 9. srpna 2010].

¹⁰¹ <www.ren21.net> [Cit. 9. srpna 2010].

¹⁰² Iniciativu usilovně prosazovalo hlavně Německo, které na zahajovací konferenci přizvalo všechny země OSN. Zakládající smlouvu ale podepsalo méně zemí, než se původně očekávalo. Na seznamu signatářů nejsou např. Spojené státy a Velká Británie.

Měla by také zlepšovat předávání znalostí a přenos technologií v této oblasti a podporovat rozvoj místních kapacit a schopností v členských státech, včetně nezbytných propojení. EU schválila stanovy IRENA Rozhodnutím Rady č. 2010/385/EU ze dne 24. června 2010 o uzavření stanov Mezinárodní agentury pro obnovitelné zdroje energie (IRENA) Evropskou unií. Kromě jiného se tím zavázala, že bude agentuře platit každoroční příspěvek na její činnost.¹⁰³

5.3 Světová Rada pro obnovitelnou energii (WCRE)

WCRE byla založena na obranu, vývoj a propagaci šetrného využití přírodních a obnovitelných forem energie. WCRE přesvědčuje veřejnost o potenciálech obnovitelné energie a poukazuje, bez jakéhokoli ohledu na nežádoucí vývojové trendy, nebezpečí, skryté náklady a škody na civilizaci, které jsou způsobeny tradičními energetickými zdroji. Motivuje a podporuje vlády a podniky vyvíjet strategie týkající se obnovitelných zdrojů energie a sjednocuje jejich zájmy. Je to celosvětové fórum pro politický a ekonomický koncept pro co nejrychlejší zavádění obnovitelných zdrojů energie.¹⁰⁴

5.4 Evropská rada pro obnovitelné energie (EREC)

EREC je zastřešující organizací hlavního evropského průmyslu obnovitelných zdrojů energie, obchodu a výzkumných orgánů. Hlavním cílem je poskytnutí informací a konzultací o obnovitelných zdrojů energie pro politické subjekty na místní, regionální, národní a mezinárodní úrovni. EREC pravidelně publikuje informační materiály o obnovitelných zdrojů energie a podporuje ekonomické, technické studie a studie proveditelnosti v oblasti těchto zdrojů energie pro členské organizace, vnější organizace i veřejnost a soukromé instituce. EREC dále propaguje průmyslovou ochranu evropských

¹⁰³ <www.irena.org> [Cit. 11. srpna 2010].

¹⁰⁴ <www.wcre.org> [Cit. 11. srpna 2010].

technologií, které využívají obnovitelné zdroje energie na světových trzích.¹⁰⁵ V rámci EREC jsou sdruženy následující instituce, které podporují obnovitelné zdroje energie.¹⁰⁶

AEBIOM (European Biomass Association - Evropská asociace pro biomasu),
EGEC (European Geothermal Energy Council - Evropská asociace pro geotermální energii),

ESHA (European Small Hydropower Association - Evropská asociace pro malé vodní elektrárny),

EPIA (European Photovoltaic Industry Association - Evropská asociace fotoelektrického průmyslu),

ESTIF (European Solar Thermal Industry Federation - Evropská federace solárního termálního průmyslu),

EUBIA (European Biomass Industry Association - Evropská průmyslová asociace pro využití biomasy),

EURECA Agency (European Association of Renewable Energy Centres Agency - Evropská asociace agentur pro centra obnovitelné energie),

EWEA (European Wind Energy Association - Evropská asociace pro větrnou energii),

EUFORES (European Forum for Renewable Energy Sources - Evropské fórum pro obnovitelné zdroje energie),

GWEC (Global Wind Energy Council - Globální rada větrné energii).

5.5 Evropská asociace pro větrnou energii (EWEA)

EWEA je zakládajícím členem EREC. Cílem EWEA je zesílit zájem o využívání větrné energie, tak aby byla širší veřejnost, média i politici vědomi jejího potenciálu. EWEA mohutně propaguje větrnou energii nejen v rámci Evropy, ale i na celém světě. Vydává velké množství informací pro tisk, vědecké analýzy, statistiky, postoje a komunikační strategie. Členové EWEA jsou výrobci, kteří představují 98% celkového světového trhu

¹⁰⁵ <www.erec.org> [Cit. 11. srpna 2010].

¹⁰⁶ Jednotlivé instituce sídlí v Domě obnovitelných zdrojů energie, který se nachází blízko Evropského parlamentu, Evropské komise a Evropské rady. Sdílení stejného pracoviště umožňuje EREC a jeho členům mluvit jednotně a velmi úzce spolupracovat mezi sebou s jinými evropskými institucemi.

větrné energie, dodavatelé, výzkumné ústavy, národní větrné asociace a asociace pro obnovitelnou energii, developři, poskytovatelé elektřiny, finanční společnosti a pojišťovny, jakož i poradci.¹⁰⁷

5.6 Eurosolar

Eurosolar byl založen v roce 1988 jako neziskové Evropské sdružení pro podporu solární elektřiny. Eurosolar vypracovává politické a ekonomické akční plány a koncepty a podporuje rozšíření sociálně-kulturního trendu na podporu solární energie a mobilizaci nových politických a průmyslových sil. Hraje důležitou roli, která se týká podpory v oblasti informací, vzdělávání a vědeckého výzkumu v rámci politického, technologického a ekonomického potenciálu pro zavedení sluneční energie.

5.7 Evropská asociace výzkumných středisek v oblasti obnovitelných zdrojů energie (EUREC)

Asociace EUREC byla založena jako Evropské hospodářské zájmové sdružení v roce 1991. Hlavním účelem bylo posílení a racionalizace evropského výzkumu a rozvoj technologií, které je možné využívat v oblasti obnovitelných zdrojů energie. Jako nezávislá asociace s volným členstvím sdružuje na 43 významných výzkumných skupin z celé Evropy. V rámci výzkumu se Agentura zaměřuje také na sociální a ekonomické aspekty souvisejícím s obnovitelnými zdroji energie.¹⁰⁸

5.8 Evropské fórum pro obnovitelné zdroje energie (EUFORES)

EUFORES byla založena v roce 1995 jako nezávislá nezisková organizace zaměřená na podporu obnovitelných zdrojů energie a energetické účinnosti v EU. Jedná se o Evropskou parlamentní síť poslanců ze všech hlavních politických skupin Evropského parlamentu, stejně jako národních a regionálních parlamentů členských států EU. EUFORES spolupracuje s mnoha neparlamentními společnostmi, sdruženími, vědeckými institucemi,

¹⁰⁷ <www.ewea.org> [Cit. 11. srpna 2010].

¹⁰⁸ <www.eurec.be> [Cit. 11. srpna 2010].

nevládními organizacemi a energetickými agenturami. Díky úzké vazbě na Evropský parlament a vnitrostátní parlamenty slouží toto fórum jako komunikační platforma pro výměnu informací a odborných znalostí v oblasti obnovitelných zdrojů energie. Má dále za cíl zhodnotit nejlepší dostupné techniky a postupy v rámci celé EU v oblasti rozvoje obnovitelných zdrojů energie a promítnout je do Evropské legislativy.¹⁰⁹

Shrnutí

Společně s vývojem obnovitelných zdrojů energie začala působit jak na vnitrostátní, tak evropské a mezinárodní úrovni řada organizací a agentur, které se problematikou obnovitelných zdrojů energie zabývají. Řada z těchto organizací se snaží o podporu vyššího využití obnovitelných zdrojů energie a sleduje v první řadě investiční zájmy. Ekonomický potenciál obnovitelných zdrojů energie je vzhledem k nastaveným investičním stimulům obrovský. Tyto organizace vyvíjejí usilovný tlak jak na EU, tak na její členské státy k prosazení svých zájmů.

Jiné organizace mají za cíl usměrňovat spolupráci vědeckých institucí a nevládních organizací a vyměňovat si tak vzájemné poznatky a urychlit tak efektivní využívání obnovitelné zdroje energie. Organizace působí důležitou úlohu i v rozvoji informovanosti a vzdělanosti. V této oblasti členské státy často neplní svoji úlohu dostatečně nebo jí podceňují. Jenom za předpokladu, že si bude každý vědom významu a potenciálu obnovitelných zdrojů energie, bude možné společným úsilím efektivně usilovat o rozvoj v této oblasti.

Evropské organizace často sdružují asociace a organizace, které působí v podobných směrech na úrovni jednotlivých členských států. Vzhledem k tomu mohou být jejich informace cenným zdrojem k praktickému naplňování legislativních opatření EU v oblasti obnovitelných zdrojů energie. Řada evropských organizací se dále pravidelně účastní veřejných konzultací ke strategickým a legislativním návrhům EU a snaží se tak prosazovat své zájmy.

¹⁰⁹ <www.eufores.org> [Cit. 11. srpna 2010].

6. PRÁVNÍ ÚPRAVA OBNOVITELNÝCH ZDROJŮ VE VYBRANÝCH ČLENSKÝCH STÁTECH EVROPSKÉ UNIE

6.1 Právní úprava obnovitelných zdrojů energie v České republice

Česká republika (ČR) využívá k výrobě elektřiny především fosilní zdroje energie a to uhlí a jadernou energii. Podíl uhlí na energetickém mixu se každoročně mírně snižuje, přesto se stále pohybuje okolo 60% na celkové výrobě elektřiny. Jaderná energie se dá považovat za druhý nejvýznamnější zdroj energie s podílem přesahujícím 30%. Potenciál výroby energie z obnovitelných zdrojů energie je v podmínkách ČR největší při využití biomasy a geotermální energie. Pro využívání energie vody, větru a slunce nejsou přírodní podmínky v ČR příliš příznivé. Ve střednědobém horizontu bude pravděpodobně nutné při výrobě elektřiny počítat s využitím jaderné energie a zemního plynu.

ČR se v souladu se směrnicí 2001/77/ES zavázala ke zvýšení výroby elektrické energie z obnovitelných zdrojů energie ve Smlouvě o přistoupení České republiky k Evropské unii a zavázala se ke splnění indikativního cíle ve výši 8% podílu elektřiny z obnovitelných zdrojů energie na hrubé domácí spotřebě v ČR v roce 2010. Na základě směrnice 2009/28/ES je pro ČR stanoven národní závazný cíl podílu energie z obnovitelných zdrojů energie na hrubé konečné spotřebě energie v roce 2020 ve výši 13%.¹¹⁰

6.1.1 Konceptní nástroje České republiky v oblasti energetiky

Konceptní nástroje v oblasti energetiky představuje primárně Státní energetická koncepce (dále též „SEK“), kterou má v gesci Ministerstvo průmyslu a obchodu. Ministerstvo životního prostředí se zabývá problematikou energetiky ve vztahu k životnímu prostředí a ochrany klimatu.

Státní politika životního prostředí České republiky byla vyhlášena na rok 2004 – 2010. Jedním z účelů této politiky je stanovit udržitelný rozvoj obnovitelných zdrojů energie, který bude přispívat k energetické nezávislosti státu a regionu a posílí decentralizaci energetických zdrojů. Politika se zaměřuje na zefektivnění povolovacích řízení při výstavbě

¹¹⁰ V roce 2008 byl podíl energie z obnovitelných zdrojů energie na celkové spotřebě energie v ČR asi 8 % a lze tak očekávat, že ČR svůj závazek vyplývající ze Směrnice 2009/28/ES splní.

výroben obnovitelných zdrojů energie a posílení jejich pozitivního vlivu na životní prostředí.

Na roky 2006-2009 byl vyhlášen Národní program hospodárného nakládání s energií a využívání jejích obnovitelných a druhotných zdrojů. Jednalo se o jediný střednědobý koncepční dokument, který měl celostátní působnost a zaměřoval se na využívání obnovitelných zdrojů energie v souladu s hospodářskými a společenskými potřebami v souladu s ochranou životního prostředí a principy udržitelného rozvoje. Na základě tohoto programu byl každý rok vyhlašován státní program na podporu úspor energie a využití obnovitelných zdrojů energie.

SEK je jeden z hlavních koncepčních nástrojů MPO.¹¹¹ Aktuální SEK byla schválena vládou ČR v březnu roku 2004. Koncepce vymezuje priority a cíle České republiky v energetickém sektoru a popisuje konkrétní realizační nástroje energetické politiky státu. Státní energetická koncepce je jednou ze základních částí hospodářské politiky České republiky. Stanovuje odpovědnost státu za spolehlivé a bezpečné dodávky energie a efektivní využívání energie, které nebude ohrožovat životní prostředí a bude se řídit zásadami udržitelného rozvoje. SEK by tak měla stanovit určitý základ pro legislativní změny. Naplňování priorit a cílů SEK vyhodnocuje Ministerstvo průmyslu a obchodu v tříletých intervalech. O výsledcích vyhodnocení informuje vláda ČR a v případě potřeby jí předkládá návrhy na její změnu. Dle SEK se po roce 2030 dá očekávat výrazný vzestup podílu solární a geotermální elektřiny. Celková výroba elektřiny z obnovitelných zdrojů energie by se v roce 2050 mohla pohybovat okolo jedné třetiny. S tím však souvisí i odpovídající investice do rozvoje distribučních a přenosových soustav, kde je třeba nezbytně zajistit jejich stabilitu a bezpečnost.¹¹² Dle SEK by se měly vypracovat nové ekonomicky efektivní a tržně založené nástroje podpory obnovitelných zdrojů energie. Zájmy investorů o obnovitelné zdroje energie by měly být vyvážené se zájmy konečných spotřebitelů. Podmínky podpory obnovitelných zdrojů energie by měly být upraveny

¹¹¹ Předchůdce energetické koncepce byla energetická politika, která byla vyhlášena v letech 1992 a 2000.

¹¹² Dle aktualizace státní energetické koncepce z února roku 2010 by podíl výroby energie z obnovitelných zdrojů energie měl v roce 2020 překročit 13 %, v roce 2030 by se mohl pohybovat okolo 17 % a do roku 2050 až 23% za současného dosažení ekonomické konkurenceschopnosti OBNOVITELNÉ ZDROJE ENERGIE v porovnání s ostatními druhy energií.

v souladu s mezinárodními závazky ČR, náklady na zajištění podpory a měl by se zohlednit také jejich dopad na daňové poplatníky. Výkupní ceny by měly nejenom stimulovat výstavbu nových zařízení produkujících obnovitelné zdroje energie, ale měly by být také přiměřené evropským standardům a geografickým podmínkám ČR. ČR by se měla při využívání obnovitelných zdrojů energie vzhledem ke svým klimatickým podmínkám také více zaměřit na využívání biomasy.

V roce 2007 byla v ČR ustanovena nezávislá odborná komise (tzv. Pačesova komise), která měla za úkol posoudit energetické potřeby ČR v dlouhodobém časovém horizontu. Závěrečná zpráva komise podrobně stanovila celkový potenciál obnovitelných zdrojů energie s výhledem do roku 2050. Do roku 2020 má ČR potenciál využívat okolo 50% orientačního potenciálu obnovitelných zdrojů energie.¹¹³ Tyto zdroje energie by se společně s jadernou energií měly stát do budoucna nejvýznamnějším nástrojem k plnění energetických potřeb ČR.

6.1.2 Vývoj právní úpravy obnovitelných zdrojů energie v České republice

Právní úprava v oblasti podpory obnovitelných zdrojů energie byla až do přijetí zákona o obnovitelných zdrojích energie nedostatečná a značně roztržštěná. Zákon č. 222/1994, Sb. o podmínkách podnikání a o výkonu státní správy v energetických odvětvích a o Státní energetické inspekci poprvé stanovil povinnost pro dodavatele elektřiny vykupovat elektřinu z obnovitelných zdrojů energie a druhotných zdrojů energie pouze za předpokladu, že to je technicky proveditelné. Zákon dále stanovil, že cenu vykupované elektřiny stanoví cenové předpisy.¹¹⁴ Tento právní stav však přinášel v praxi řadu problémů a v roce 1999 tak byla uzavřena dobrovolná dohoda mezi výrobcí elektřiny z obnovitelných zdrojů energie a distributory elektřiny, která stanovila minimální výši výkupních cen elektřiny, která byla do distribuční sítě dodávána.

¹¹³ Dle závěrů Pačesovy komise je možné v dlouhodobém výhledu získat prostřednictvím dnes známých technologií v podmínkách České republiky získat až 448 PJ energie ročně z obnovitelných zdrojů. Jde o maximální možný potenciál podléhající v konkrétních letech různým rizikům (přírodním, ekonomickým a dalším).

¹¹⁴ Ministerstvo financí pak na základě zákona o cenách vydávalo cenové výměry.

Zákon 58/2000 Sb. ze dne 28. listopadu 2000 o podmínkách podnikání a o výkonu státní správy v energetických odvětvích a o změně některých zákonů (energetický zákon) nabyl účinnosti dne 1. ledna 2002 a nastavil podrobnější právní rámec pro systém podpory obnovitelných zdrojů energie. Výrobci měli právo na přednostní připojení k přenosové soustavě nebo distribučním soustavám, a to za účelem přenosu elektřiny nebo distribuce elektřiny. Provozovatel distribuční soustavy pak měl povinnost výkupu elektřiny z obnovitelných zdrojů energie, pokud je to technicky možné. Výkupní cena elektřiny z obnovitelných zdrojů energie byla stanovena každý rok Energetickým regulačním úřadem (ERÚ). Největším problémem této právní úpravy byla nedostatečná garance návratu vložených investic do obnovitelných zdrojů energie, jelikož výkupní ceny byly stanoveny pouze s roční platností. Český právní řád nadto neobsahoval výslovné zmocnění pro ERÚ pro stanovení výkupních cen.¹¹⁵ Vyhláška č. 252/2001 Sb. stanovila technické podmínky při výrobě elektřiny z obnovitelných zdrojů energie a rovněž zmiňovala, že určená výkupní cena by měla zohledňovat snížené poškozování životního prostředí

6.1.3 Zákon o podpoře výroby elektřiny z obnovitelných zdrojů energie

Stanovení potenciálu obnovitelných zdrojů energie a formy a výše podpory byly v letech 2003 až 2004 významným tématem při projednávání SEK i novely energetického zákona. Po velice komplikovaném vyjednávání byl 31. 03. 2005 schválen zákon č. 180/2005 Sb. o podpoře výroby elektřiny z obnovitelných zdrojů a o změně některých zákonů (zákon o podpoře využívání obnovitelných zdrojů). Hlavním účelem zákona je podpora využití obnovitelných zdrojů energie, trvalé zvyšování podílu obnovitelných zdrojů energie na spotřebě primárních energetických zdrojů, podpora šetrného využívání přírodních zdrojů a vytvoření podmínek pro naplnění indikativního cíle 8 %¹¹⁶ podílu obnovitelných zdrojů energie na hrubé spotřebě elektřiny k roku 2010 (na základě směrnice 2001/77/ES). Sekundárními cíly nového zákona bylo přispění k diverzifikaci a decentralizaci zdrojů energie a s tím související zvýšení bezpečnosti dodávek energie.

¹¹⁵ Energetický zákon pouze stanovil, že ERÚ rozhoduje o regulaci cen na základě zákona o cenách.

¹¹⁶ ČR se ke splnění tohoto cíle zavázala v rámci Přístupové dohody k EU, která přílohu směrnice doplnila o konkrétní cíle platné pro ČR a další přístupové země.

Zákon přispěl ke zvýšení jistoty vkládaných investičních prostředků do zařízení využívajících obnovitelných zdrojů energie a měl přispět k vyšší zaměstnanosti v regionech. Na základě platné právní úpravy si výrobce může vybrat ze dvou systémů podpory. První variantou je povinný výkup, kde je stanovena pevná doba návratnosti po dobu ekonomické životnosti zařízení využívající obnovitelné zdroje energie. Druhou možností je podpora formou zelených bonusů a elektřina je obchodována na operátorem trhu s elektřinou (OTE)¹¹⁷ organizovaných trzích. Provozovatel přenosové nebo distribuční soustavy pak následně hradí výrobcí elektřiny z obnovitelných zdrojů energie cenu zeleného bonusu. Výkupní ceny a zelené bonusy jsou stanoveny diferencovaně pro různé kategorie obnovitelných zdrojů energie, a to vzhledem k rozdílným investičním a provozním nákladům pro jejich jednotlivé typy.¹¹⁸ Podpora je stanovena cenovými rozhodnutími (formou vyhlášky) ERÚ.

Zákon dále stanoví podmínky pro vydání záruky původu vyrobené elektřiny z OZE. Energetický zákon podobně upravuje osvědčení o původu elektřiny z kombinované výroby elektřiny a tepla. Výrobce elektřiny z obnovitelných zdrojů energie má za určitých podmínek právo na přednostní připojení zařízení využívající tyto zdroje energie k přenosové soustavě nebo distribuční soustavě za účelem přenosu nebo distribuce elektřiny.

6.1.4 Vývoj právní úpravy po přijetí zákona

Česká republika se při podpisu Smlouvy o přistoupení k EU dohodla na splnění národního indikativního cíle – podílu výroby elektřiny z obnovitelných zdrojů energie v roce 2010 ve výši 8 %. Přesto, že byl zákon č. 180/2005 Sb., považován za progresivní normu, která zaručovala dostatečnou podporu obnovitelných zdrojů energie, podle některých názorů byl přijat pozdě a nepomohl odstranit řadu administrativních překážek, které bránili většímu rozvoji obnovitelných zdrojů energie.¹¹⁹ Zákonem č. 180/2005 byly vytvořeny stabilní

¹¹⁷ Operátor trhu s elektřinou organizuje na základě licence udělené ERÚ § 4 odst. 3 písm. c) energetického zákona krátkodobý trh s elektřinou. V oblasti energetiky vykonává také další činnost týkající se hlavně informačních a zprostředkovatelských služeb.

¹¹⁸ V současné době je výše podpory stanovené Vyhláškou ERÚ č. 140/2009 Sb. o způsobu regulace cen v energetických odvětvích a postupech pro regulaci cen.

¹¹⁹ Podíl energie z obnovitelných zdrojů energie na primárních energetických zdrojích činil v roce 2007 asi 4,77 %.

podmínky pro podnikatelské rozhodování tím, že zákon definuje systém podpory formou pevných výkupních cen, případně příplatků k tržním cenám elektřiny. Zároveň garantuje vyšší výnosů z jednotky vyrobené elektřiny po dobu 15 let. Systém podpory obnovitelných zdrojů energie, doplněný od roku 2004 o možnost podpory ze strukturálních fondů EU, pomáhá ke splnění cíle 8% podílu obnovitelných zdrojů na hrubé domácí spotřebě elektřiny. Na splnění stanoveného podílu obnovitelných zdrojů energie má velký vliv samostatná hrubá domácí spotřeba.¹²⁰

Zákonem č. 137/2010 Sb. byla provedena novela zákona č. 180/2005 Sb. Novela stanovuje, že povinné výkupní ceny obnovitelných zdrojů energie může ERÚ snížit o více než pět procent u těch druhů těchto zdrojů energie, u kterých je návratnost investice delší než jedenáct let. Tato novela primárně reagovala na zvyšující se nepoměr mezi snižujícími se investičními náklady na instalaci solárních panelů a výkupními cenami stanovenými ERÚ. Zákon provádí vyhláška č. 475/2005 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o podpoře využívání obnovitelných zdrojů, vymezují některé postupy, uvedené zákonem na obecné úrovni. Jedná se především o definice a specifika administrativního postupu při výběru způsobu podpory. Vyhláška dále určuje indikativní hodnoty, které se předpokládají pro dosažení přiměřeného výnosu vloženého kapitálu a zajištění kladných peněžních toků po očekávané době životnosti obnovitelného zdroje energie.

Vyhláška 343/2008 Sb., kterou se stanoví vzor žádosti o vydání záruky původu elektřiny z obnovitelných zdrojů energie a vzor záruky původu elektřiny z obnovitelných zdrojů energie definuje vzor žádosti o vydání záruky původu elektřiny z obnovitelných zdrojů energie a vzor záruky původu elektřiny z obnovitelných zdrojů energie, jejich vzhled a obsah. Vykazování musí být věrohodné a kontrolovatelné, tak, aby bylo možné jednoznačně, prokazatelně a nediskriminačně stanovit vyšší elektřiny vyrobené z té části obnovitelných zdrojů energie, která je předmětem podpory.

Pro úspěšnou implementaci směrnice 2009/28/ES¹²¹ se ukázalo jako nezbytné vydat nový zákon, který sjednotí způsoby podpory pro všechny podporované zdroje energie.

¹²⁰ Zpráva o plnění indikativního cíle výroby elektřiny z obnovitelných zdrojů za rok 2008.

¹²¹ Směrnice ukládá členským státům uvést v účinnost právní a správní předpisy nezbytné k dosažení souladu s touto směrnicí do 5. prosince 2010.

Obnovitelné zdroje energie, druhotné zdroje¹²² a kombinovaná výroba elektřiny a tepla tak měly být soustředěny do jednoho právního předpisu. Podpora pro všechny tyto energetické zdroje je totiž poskytována podobným způsobem a bylo tak shledáno jako účelné tyto zdroje spojit do jednoho zákona. Rozhodnutí ERÚ (ve formě vyhlášky), které se týkají podpory všech těchto zdrojů, by měla navazovat na tento nový zákon.

Kombinovaná výroba elektřiny a tepla je na základě platné právní úpravy podporována dle § 32 energetického zákona. Zákon, v návaznosti na směrnici Evropského parlamentu a Rady 2004/8/ES o prosazování kombinované výroby elektřiny a tepla založené na poptávce po užitečném teple na vnitřním energetickém trhu, vytvořil legislativní podmínky pro zvýšení podpory těchto zdrojů. Energetický zákon stanoví přednostní přístup k sítím pro výrobní zařízení, přednostní přenos či distribuci vyrobené elektřiny a příspěvek k ceně elektřiny (příspěvek je stanovený vyhláškou ERÚ). Přednostní přístup k sítím a přednostní přenos či distribuce elektřiny se týká i elektřiny vyrobené v druhotných energetických zdrojích.

V oblasti obnovitelných zdrojů energie vykonává státní správu MPO a ERÚ. MPO vydává státní energetickou koncepci a vydává vyhlášky k provedení energetického zákona a Zákona o OZE. Společně s MŽP dále předkládá vládě každoroční zprávu o analýze pokroku dosaženého v oblasti OZE. ERÚ podporuje vývoj OZE a stanovuje vyšší výkupních cen a zelených bonusů. Cenové rozhodnutí pak zveřejňuje ve Věstníku ERÚ. Úřad rozhoduje o udělení, změně nebo zrušení licence na výrobu elektřiny z OZE. Státní energetická inspekce kontroluje dodržování legislativy v energetice a ukládá, vybírá a vymáhá pokuty.

Dle zprávy České republiky Evropské komisi¹²³ se cíl pro rok 2020 podaří České republice splnit a podíl OZE se bude postupně zvyšovat přesně podle svého závazku vůči EU.¹²⁴

Na základě směrnice o energetické náročnosti budov zákon č. 406/2000 Sb., o hospodaření energií a vyhláška č. 148/2007 Sb., o energetické náročnosti budov stanoví povinnost pro

¹²² Mezi druhotné zdroje energie patří např. využití odpadního tepla ze vzduchu, ze spalín, z chladicích a odpadních vod.

¹²³ http://ec.europa.eu/energy/renewables/transparency_platform/forecast_documents_en.htm

¹²⁴ Do roku 2012 by měl vzrůst přibližně na 7,5 %, do roku 2014 na 8,2 %, do roku 2016 na 9,2 % a do roku 2018 na 10,6 %. V roce 2005, z nějž směrnice při výpočtu těchto střednědobých cílů vychází, se přitom obnovitelné zdroje energie podílely na energetickém mixu pouze z 6,1 %.

každou novou budovu a budovu nad 1000 m², která prochází větší rekonstrukcí posouzení využití OZE. V připravené novele zmíněného zákona a vyhlášky by měl být tento požadavek rozšířen na všechny budovy procházející větší rekonstrukcí. Od roku 2012 pro veřejné budovy a od roku 2015 pro ostatní budovy je v novele zákona č. 406/2000 Sb. plánováno, že v případě technické, ekonomické a ekologické proveditelnosti obnovitelných zdrojů energie musí být tyto zdroje začleněny do projektu nové nebo rekonstruované budovy.

6.1.5 Přípravovaný zákon o podporovaných zdrojích energie

Zákon č. 180/2005 Sb. v praxi znamenal velký růst investic do obnovitelných zdrojů energie a stávající obchodní model výkupu elektřiny z těchto zdrojů energie se ukázal jako neefektivní a příliš nákladný. Ukázalo se tak jako nezbytné stávající obchodní model přepracovat. Hlavním impulsem pro novelizaci zákona č. 180/2005 Sb. byla implementace směrnice 2009/28/ES a rychlý vývoj na trhu s obnovitelnými zdroji energie v ČR. Původně byla navrhovaná pouze novela, ale vzhledem k významným změnám v posledních letech, které bylo nutné zohlednit v nové právní úpravě, se ukázalo jako nezbytné přijmout nový zákon.

Primárním cílem připravovaného zákona o podpoře využívání energie z obnovitelných a druhotných zdrojů a z vysoce účinné kombinované výroby elektřiny a tepla a o změně některých zákonů (dále též „POZE“) je dosažení závazného cíle ve výši podílu 13 % na hrubé konečné spotřebě energie v ČR do roku 2020. Návrh zákona nově zařazuje ustanovení, která se týkají vypracování, aktualizace a použití Národního akčního plánu pro využití energie z obnovitelných zdrojů. Za zpracování Národního akčního plánu bude odpovědné MPO. Národní akční plán by na základě navrhované úpravy měl vycházet ze SEK a měl by reflektovat postupné zvyšování energetické účinnosti a úspor energie. Dále by měl posuzovat nezbytnost budování nové energetické infrastruktury.

POZE upravuje nový model výkupu elektřiny z obnovitelných zdrojů energie, druhotných energetických zdrojů a kombinované výroby elektřiny a tepla. Podpora již nebude vyplácena výrobcům prostřednictvím provozovatelů distribučních a přenosových soustav, ale ze zvláštního účtu, který povede operátor trhu s elektřinou. Podpora bude dále nově

stanovena odlišně s ohledem na druh, umístění a velikost výroby. Za účelem efektivnějšího využívání energie by měla být podpora poskytnuta pouze tehdy, pokud výroba elektřiny bude splňovat minimální účinnosti užití energie, které stanoví vyhláškou MPO.

U solárních elektráren se bude podpora vztahovat pouze na výroby umístěné na střešní konstrukci nebo na obvodové zdi budovy. Podpora se tak nebude vztahovat na výroby využívající solární panely, které budou umístěny na orné půdě zemědělského půdního fondu¹²⁵ a půdě lesního půdního fondu.¹²⁶ V případě, že pro daný druh obnovitelného zdroje energie již bylo dosaženo hodnoty předpokládané výroby stanovené v národním akčním plánu, nemusí již být pro tento druh vypsána podpora na další rok.

Návrh nového zákona předpokládá možnost vytvářet mezistátní projekty a statisticky převádět elektřinu z obnovitelných zdrojů energie souvisejících s dosažením národních cílů. Stejně jako v zákoně č. 180/2005 je v návrhu POZE ustanovena povinnost pro provozovatele přenosové soustavy a provozovatele distribučních soustav přednostně připojit k elektrizační soustavě výroby obnovitelných zdrojů energie, druhotných zdrojů a kombinované výroby. Tato povinnost přednostního připojení je však možná pouze za předpokladu, že nedojde k narušení spolehlivosti a bezpečnosti provozu elektrizační soustavy, naplní se opatření stanovená Národním akčním plánem a splní se podmínky připojení a dopravy elektřiny.

V rámci implementace směrnice 2009/72/ES, 2009/73/ES se souběžně s návrhem POZE připravuje novela energetického zákona, která již odráží změny provedené v návrhu POZE. Měla by primárně vypustit ustanovení týkající druhotných energetických zdrojů a kombinované výroby elektřiny a tepla, které by měly být včleněny do POZE.

V souvislosti s novým zákonem POZE by se měl změnit také zákon o odpadech. Měl by zohlednit likvidace nebezpečných částí některých obnovitelných zdrojů energie po skončení jejich životnosti nebo při jejich znehodnocených nebo nefunkčních částech. Konkrétně se jedná o solární elektrárny, resp. solární panely, které by mohly z důvodu jejich současného velkého rozvoje značně zatížit životní prostředí. Návrh novely zákona

¹²⁵ Zákon č. 334/1992 Sb. o ochraně zemědělského půdního fondu

¹²⁶ Zákon č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů

rozšiřuje okruh výrobků, pro které je stanoveno bezplatné odběrné místo u prodejců těchto výrobků, kteří přebírají odpovědnost za likvidaci nebezpečných částí stanovených výrobků (např. televizorů) také na solární panely.

V rámci novely stavebního zákona by měla být dána povinnost posouzení využití obnovitelných zdrojů energie do politiky územního rozvoje. Současná právní úprava již stanoví povinnost zohlednit obnovitelné zdroje energie v SEK, územní energetické koncepci a dokumentaci pro územní a stavební řízení při výstavbě nových budov.

6.1.6 Právní úprava biomasy v České republice

Biomasa má v podmínkách ČR největší technicky využitelný potenciál z obnovitelných zdrojů energie pro výrobu elektřiny i tepla. Využívání biomasy je tradiční, hlavně v oblasti výroby tepla, ale i v oblasti elektřiny není biomasa problematická vzhledem ke stabilitě dodávek (na rozdíl od větrné nebo sluneční energie).¹²⁷

Směrnice 2003/30/ES byla implementována do zákona č. 86/2002 Sb., o ochraně ovzduší. Základní povinnost byla stanovena pro osoby, které uvádějí na tuzemský trh motorový benzin a motorovou naftu. Mají zajistit, aby v pohonných hmotách bylo obsaženo stanovené minimální množství biopaliv. Zákon stanovuje minimální množství biopaliv, které musí být obsaženo v pohonných hmotách. Zákon dále upravuje povinnost každoročně podávat doklad splnění povinnosti uvést určité minimální množství biopaliv pro dopravní účely, popř. kompenzující poplatek za nesplnění této povinnosti. Tato opatření by měla posílit plnění povinnosti přimíchávat určité minimální množství biopaliv do pohonných hmot.

Návrh nového zákona POZE nově zavádí kritéria, které se týkají udržitelnosti pro biokapaliny a energie z biokapalin. Biokapaliny a energie z biokapalin musí splňovat kritéria udržitelnosti, která budou stanovena prováděcím právním předpisem. Pro výrobu nebo dodávku biokapalin bude povinnost pro výrobce elektřiny nebo tepla z biokapaliny prokázat splnění kritérií udržitelnosti biokapaliny. Výrobce elektřiny nebo tepla z

¹²⁷ Až 70 % energeticky využívané biomasy je v ČR spotřebováno na výrobu tepla. Z naprosto převažující části se jedná o odpadní biomasu. Část energeticky využitelné biomasy je z ČR vyvážena do zahraničí.

biokapaliny má pak povinnost předkládat Státní energetické inspekci informace nezbytné k ověření plnění kritérií udržitelnosti.

Vyhláška 482/2005 Sb. o stanovení druhů, způsobů využití a parametrů biomasy při podpoře výroby elektřiny z biomasy rozpracovává druhy a způsoby využití biomasy, které jsou předmětem podpory. Definuje jednotlivé druhy biomasy jak pro přímé spalování, tak pro výrobu bioplynu z biomasy. Vyhláška rovněž definuje typy rostlin, které nejsou považovány za biomasu z toho důvodu, že by mohly způsobovat škody. V případech těchto rostlin je jejich spalování podporováno pouze v případech jejich likvidace, nikoliv jejich účelové pěstování za účelem výroby biomasy.

Vyhláška 502/2005 Sb. ze dne 8. prosince 2005, o stanovení způsobu vykazování množství elektřiny při společném spalování biomasy a neobnovitelného zdroje stanovuje postup vykazování a způsoby výpočtu při spoluspalování nebo paralelním spalování biomasy nebo bioplynu a neobnovitelných zdrojů.

6.1.7 Elektrizační infrastruktura a připojování obnovitelných zdrojů energie

Integrace tzv. neřiditelných obnovitelných zdrojů energie (větrné a solární energie) do energetického mixu v ČR vzhledem k nevyváženosti výroby a spotřeby energie znamená ohrožení bezpečnosti a spolehlivosti elektrizační soustavy ČR. V současné době již je volná kapacita elektrizační soustavy téměř vyčerpaná a zvyšující se nutnost regulace také zvyšuje ekonomickou náročnost zajišťování rovnováhy elektrizačních sítí. V současné době je v přípravě novela energetického zákona, která by měla napomoci řešit problém těchto neřiditelných obnovitelných zdrojů energie a zabránit ohrožení bezpečnosti a spolehlivosti elektrizační soustavy.

Na základě nového ustanovení energetického zákona § 26 je technický dispečink provozovatele přenosové soustavy v případě ohrožení bezpečného a spolehlivého provozu oprávněn v rámci dispečerského řízení regulovat výrobu elektřiny ve výrobnách elektřiny. Toto nové ustanovení by mělo být promítnuto ve vyhlášce o dispečerském řádu, která by měla stanovit podrobný postup pro tuto regulaci

Důležitým nástrojem k integraci obnovitelných zdrojů energie je i výstavba elektrizačních sítí, která by měla probíhat kontinuálně se zapojováním stále více výroben využívajících obnovitelné zdroje energie. V současné době stále není zajištěna dostatečná legislativní podpora výstavby elektrických vedení. Značné administrativní překážky (zejména při plánování, výstavbě a uvedení do provozu) jsou velmi problematické.¹²⁸ Pro urychlení zákonných procedur předcházejících povolení záměru by měla být navržena změna zákona č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí a zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu. Usnesením vlády č. 603 ze dne 25. srpna 2010 tak vláda uložila Ministerstvu průmyslu a obchodu vypracovat do 30. června 2011 analýzu schvalovacích procesů pro energetické stavby, stanovit jejich kritická místa a navrhnout konstruktivní řešení.

Shrnutí

Zákon č. 180/2005 v České republice bezesporu nastartoval růst energie z obnovitelných zdrojů energie, nastavil dostatečné investiční stimuly, které motivovaly výrobce investovat do energie z těchto zdrojů. V posledních letech však došlo k vysokému snížení investičních nákladů na zařízení využívající solární energie, což mělo za následek, že solární energie byla až příliš zvýhodněna a dala prostor pro spekulativní a neekonomický rozvoj sluneční energie v ČR. Obchodní model nastavený zákonem č. 180/2005 nedokázal na tento nečekaný růst reagovat. Navrhovaný zákon přináší přepracovaný obchodní model, který by měl zajistit udržitelný a spravedlivý vývoj všech obnovitelných zdrojů energie na území ČR.

Nečekaně rychlý růst neřiditelných obnovitelných zdrojů energie také znamenal příliš velkou zátěž na přenosovou soustavu ČR, která technicky nebyla konstruována na to, aby tento růst dokázala vstřebat. Nový zákon a provádějící legislativa by tak měly nastavit i technické možnosti pro regulaci neřiditelných obnovitelných zdrojů energie a zajistit tak bezpečný a spolehlivý provoz české elektrizační sítě. S tím souvisí i nutnost nově

¹²⁸ Příprava a výstavba nové liniové stavby pro distribuci nebo přenos elektřiny trvá v současné době 10 až 16 let.

legislativně upravit administrativní postupy pro výstavbu elektrických vedení, které jsou v současné době velmi zdlouhavé a neefektivní.

Od nového zákona POZE byla očekávána i systémová podpora výroby tepla z OZE. Nový návrh zákona však s takovou podporou nepočítá. Návrh zákona POZE pouze odkazuje na investiční podporu z dotačních programů, což nelze považovat za podporu dostatečnou. Dá se však očekávat, že zákon o podpoře tepla z OZE bude v budoucnu přijat, a to buď pouze pro samostatnou výrobu tepla, nebo i pro vysoké využití odpadního tepla z výroby elektřiny.

6.2 Právní úprava obnovitelných zdrojů energie na Slovensku

Slovenská republika dováží téměř 90% primárních energetických zdrojů a hledisko zajištění energetické bezpečnosti představuje pro Slovensko dostatečnou motivaci pro zvyšování podílu obnovitelných zdrojů energie na energetickém mixu. Rozvoj energetiky na Slovensku je třeba orientovat směrem k větší diverzifikaci primárních energetických zdrojů. I přesto, že z krátkodobého hlediska nehrozí nedostatek fosilních paliv (přesto se zvyšuje jejich cena), je pro Slovensko klíčové zaměřit se na dostupné domácí zdroje, a to zejména na obnovitelné zdroje energie.¹²⁹ Tyto zdroje energie by měly dále na Slovensku přispět k posílení a diverzifikaci struktury průmyslu a zemědělství a podpořit inovaci a rozvoj informačních technologií.

Slovensko patří mezi členské státy, které ve vývoji obnovitelných zdrojů energie značně zaostávají. Výroba elektřiny z těchto zdrojů energie na Slovensku je dlouhodobě závislá na produkce velkých vodních elektráren, která dosahovala v minulých letech až 90 % celkového podílu obnovitelných zdrojů energie. Problematická byla i plošná plynofikace v minulých letech, která byla zavedena téměř ve všech regionech Slovenska. Návrat k vytápění biomasou je z tohoto důvodu malý i v oblastech, které na to mají nejvhodnější podmínky. Investiční náklady na obnovitelné zdroje energie jsou na Slovensku stále často

¹²⁹ SR je země s vysokou energetickou náročností a růst cen fosilních paliv v SR má při současné velké závislosti na dovozu energetických zdrojů významný vliv na snížení konkurenceschopnosti slovenské ekonomiky. Vlastní těžba zemního plynu a ropy je na Slovensku nevýznamná. Významnějším domácím energetickým zdrojem je pouze hnědé uhlí.

srovnávány s náklady na konvenční zdroje, aniž byly zváženy provozní náklady, dopad na životní prostředí a vliv na zvýšení zaměstnanosti.¹³⁰

6.2.1 Historie právní úpravy v oblasti obnovitelných zdrojů energie

Na základě usnesení vlády Slovenské republiky č. 282/2003 ke Koncepci využívání obnovitelných zdrojů energie byl v roce 2003 zřízen Řídící výbor Programu řízení rozvoje obnovitelných zdrojů energie, který se zaměřoval na koordinaci činností, které měly vést k většímu využívání obnovitelných zdrojů energie na Slovensku.

V roce 2004 byly na Slovensku přijaty v oblasti energetiky zákony č.. 656/2004 Z.z. o energetice a zákon č.. 658/2004 Z.z., kterým se mění zákon č.. 276/2001 Z.z. o regulaci v síťových odvětvích. Tyto zákony nabyly účinnosti dnem 1. ledna 2005. Zákon č. 656/2004 Z.z. však neobsahoval právní úpravu pro stabilní podmínky definující výkupní ceny vyrobené elektřiny. Navzdory uvedení některých nových nástrojů v oblasti využití obnovitelných zdrojů energie přetrvávalo na slovenském trhu stále značné riziko spojené s nejednoznačnými dlouhodobými podmínkami v odvětví.

Návratnost investic při využívání obnovitelných zdrojů energie byla příliš dlouhá a pro účastníky trhu poměrně riziková.¹³¹ Nedostatečné legislativní podmínky pro investiční návratnost tak znamenaly primární důvod k nízkému růstu obnovitelných zdrojů energie. V právní úpravě absentovala i povinnost připojovat obnovitelné zdroje energie do rozvodné elektrizační soustavy stejně jako povinnost tyto zdroje vykupovat. Nařízení vlády Slovenské republiky č.. 124/2005 Z.z. o pravidlech fungování trhu s elektřinou pouze stanovila povinnost pro provozovatele distribuční soustavy přednostně vykupovat elektřinu z obnovitelných zdrojů energie (jakož i z kombinované výroby elektřiny a tepla z domácího uhlí) ke krytí ztrát v elektrizační soustavě.

V programovém prohlášení vlády Slovenské republiky na období let 2006-2010 se pak vláda Slovenské republiky v oblasti energetiky mimo jiné zavázala, že vytvoří podmínky pro vyšší využití obnovitelných zdrojů energie při výrobě elektřiny a tepla, jakož i

¹³⁰ Nevládní organizace na Slovensku dlouhodobě kritizovaly slovenskou vládu za to, že klade příliš velký důraz na jadernou energii a zanedbává obnovitelné zdroje energie a úspory energií.

¹³¹ SR byla jednou z mála zemí v EU, která neměla dlouhodobě zákonem garantovanou výkupní sazbu za vyrobenou elektřinu.

využívání biopaliv v dopravě. Vláda se dále zavázala, že připraví motivační pravidla pro využití obnovitelných zdrojů energie a získání podpory z fondů EU v těchto oblastech. Zvyšování podílu těchto zdrojů energie na výrobě elektřiny a tepla s cílem vytvořit vhodné doplňkové zdroje potřebné pro krytí domácí poptávky tím ustanovila jako jednu ze základních priorit energetické politiky Slovenské republiky.

V roce 2007 přijala slovenská vláda Strategii vyššího využívání obnovitelných zdrojů energie na Slovensku.¹³² Stanovení cílů pro roky 2010 a 2015 a realizace opatření uvedených ve Strategii mělo přispět ke zvýšení zhruba 4% podílu obnovitelných zdrojů energie v roce 2007 na 12% v roce 2020.¹³³ SR byla v oblasti výroby elektřiny z obnovitelných zdrojů energie nucena vyvinout maximální úsilí při zvyšování podílu výroby těchto zdrojů energie na spotřebě elektřiny z důvodu dosažení směrného cíle vyplývajícího ze Směrnice 2001/77/ES o podpoře elektřiny vyrobené z obnovitelných zdrojů energie na vnitřním trhu s elektřinou. Pro SR byl v Aktu o podmínkách přistoupení Slovenska a o úpravách smluv v kapitole 12 Energetika stanovený orientační cíl výroby elektřiny z obnovitelných zdrojů energie na celkové spotřebě elektřiny na úrovni 31% do roku 2010.

6.2.2 Právní úprava podpory obnovitelných zdrojů energie a vysoce účinné kombinované výroby

K zajištění podpory a úpravy pravidel trhu pro oblast využití obnovitelných zdrojů energie a kombinované výroby elektřiny a tepla v Slovenské republice by měl primárně přispět nový zákon č. 309/2009 Z.z. o podpoře obnovitelných zdrojů energie a vysoce účinné kombinované výroby, který schválila Národní rada Slovenské republiky 19. června 2009. Zákon byl vydán na základě usnesení vlády č. 383/2007 Z.z. k návrhu Strategie vyššího využití obnovitelných zdrojů energie na Slovensku.

¹³² Vláda SR pak schválila dokument Strategie vyššího využití obnovitelných zdrojů energie v SR na svém jednání 25. dubna 2007 usnesením č. 383/2007.

¹³³ V SR je byla v roce 2008 nejvíce využívaným obnovitelným zdrojem energie pro výrobu elektřiny vodní energie, která pokrývala přes 98% výroby elektřiny z obnovitelných zdrojů energie. Z technického hlediska má dle strategie největší potenciál biomasa a to primárně při výrobě tepla pro vytápění.

Tímto zákonem se primárně realizuje Směrnice 2004/8/ES o podpoře kombinované výroby elektřiny a tepla a Směrnice 2001/77/ES o podpoře elektřiny vyrobené z obnovitelných zdrojů na vnitřním trhu s elektřinou, která již byla do slovenských právních předpisů transponována (i když nepříliš důsledně). Zákon č. 309/2009 Z.z. představuje velmi komplexní a obsáhlý právní předpis (obsahuje 6 článků, 21 paragrafů a 1 přílohu). Zákon stanoví podmínky a způsob podpory výroby elektřiny z obnovitelných zdrojů energie, vysoce účinné kombinované výroby elektřiny a tepla a výroby biometanu. V zákoně jsou rovněž upravena práva a povinnosti výrobců elektřiny z obnovitelných zdrojů energie a kombinované výroby elektřiny a tepla jakož i dalších účastníků trhu s elektřinou a plynem. Hlavním cílem zákona je lepší využití primárních energetických zdrojů, prostřednictvím zvýšení výroby obnovitelných zdrojů energie a vysoce účinné kombinované výroby elektřiny a tepla s následným snížením emisí skleníkových plynů, zejména oxidu uhličitého. Zákon si klade za úkol optimalizovat fungování trhu s elektřinou v oblasti kombinované výroby elektřiny a tepla a obnovitelných zdrojů energie, a podpořit tím decentralizovanou výrobu elektřiny. Zákon nově upravuje působnost orgánů státní správy, zvláště Ministerstva hospodářství Slovenské republiky (MH SR), Úřadu pro regulaci síťových odvětví (ÚRSO) a ostatních dotčených státních orgánů.

V oblasti kombinované výroby elektřiny a tepla má MH SR povinnost analyzovat možnosti pro uplatňování tohoto druhu energie a zajistit, aby výpočet vysoce účinné kombinované výroby byl prováděn nediskriminačním způsobem a zohledňoval zvláštnosti různých technologií výroby. MH SR vypracovává každé čtyři roky zprávu o výsledku posouzení podílu výroby vysoce účinnou kombinovanou výrobou na trhu s energií. Na základě § 19 zákona má MH SR povinnost obecně závazným právním předpisem stanovit způsob výpočtu množství elektřiny vyráběné kombinovanou výrobou elektřiny a tepla a způsob provádění měsíční bilance výroby a dodávky elektřiny.¹³⁴ Hlavním úkolem ÚRSO je cenová regulace v energetických odvětvích.

§ 2 zákona definuje obecné hlavní pojmy, jednotlivé druhy obnovitelných zdrojů energie a kombinované výroby elektřiny a tepla, včetně definice pojmů, které jsou upraveny ve

¹³⁴ Toto ustanovení provádí výnos MH SR č.599/2009, kterou se provádějí některá ustanovení zákona o podpoře obnovitelných zdrojů energie a vysoce účinné kombinované výroby tepla.

směrnici 2001/77/ES a směrnici 2004/8/ES. Způsob podpory a podmínky podpory výroby elektřiny z obnovitelných zdrojů energie a vysoce kombinované výroby jsou uvedeny v § 3, ve kterém se určují způsoby podpory, hranice výkonů zařízení, kritéria pro poskytnutí podpory a lhůta, během níž podpora bude poskytována. Podpora je zajištěna především přednostním připojením zařízení na výrobu elektřiny do regionální distribuční soustavy,¹³⁵ přístupem do přenosové soustavy nebo do distribuční soustavy, doplatkem¹³⁶ a převzetím odpovědnosti za odchylku provozovatelem regionální distribuční soustavy. Výrobce elektřiny má právo připojení do distribuční soustavy, pokud o připojení požádá, uhradí cenu za připojení a zařízení zároveň splňuje technické podmínky a obchodní podmínky připojení do sítě tak. Musí být rovněž zachována bezpečnost, spolehlivost a stabilita provozu přenosové a distribuční soustavy.

Pro výrobce elektřiny kombinovanou výrobou je nadto zákonem stanovená povinnost vykonávat měsíční bilanci výroby a dodávky elektřiny, výroby a dodávky tepla a využití mechanické energie vyrobené kombinovanou výrobou.

Práva a povinnosti provozovatele distribuční a přenosové soustavy jsou stanoveny v § 5 zákona. Primární povinností je na svém vymezeném území přednostně připojit do soustavy zařízení výrobce elektřiny z obnovitelných zdrojů energie nebo kombinované výroby elektřiny a tepla (pouze však v případě, že výrobce o připojení řádným způsobem požádá a dodrží zákonem stanovené podmínky).¹³⁷

Provozovatel regionální distribuční soustavy je oprávněn využívat odebranou elektřinu pouze na krytí ztrát. Pokud okamžitý výkon odebrané elektřiny překročí množství potřebné ke krytí ztrát v distribuční soustavě, má provozovatel regionální distribuční soustavy právo prodat tuto elektřinu třetí straně za tržní cenu. Takový prodej elektřiny se nepovažuje za podnikání v energetice a nevyžaduje povolení pro dodávku elektřiny podle zvláštního předpisu.

¹³⁵ Regionální distribuční soustava je definována v Zákoně č. 656/2004 o energetice. Jedná se o distribuční soustavu, do níž je připojeno více než 100 000 odběrných míst.

¹³⁶ Výrobce elektřiny z obnovitelných zdrojů energie nebo vysoce účinné kombinované výroby elektřiny a tepla mají právo na odběr za cenu elektřiny na ztráty a na doplatek, který představuje rozdíl mezi cenou elektřiny a cenou elektřiny na ztráty. To však pouze v případě, že se bude jednat o výrobce elektřiny, který bude provozovat zařízení s určitým celkovým instalovaným výkonem.

¹³⁷ Podrobnosti spolupráce výrobců elektřiny a provozovatelů soustav jsou podrobněji upraveny v provozních řádech provozovatele přenosové soustavy a provozovatelů distribučních soustav.

Cenu za elektřinu stanoví Úřad pro regulaci síťových odvětví a měl by při tom zohlednit druh obnovitelného zdroje energie, použité technologie, termín uvedení zařízení pro výrobu elektřiny do provozu a velikost instalovaného výkonu zařízení výrobce elektřiny.

Ustanovení § 4 zákona stanoví práva a povinnosti výrobce elektřiny. Základní podmínkou pro uplatnění práva na odběr a na doplatek je podle zákona předložení potvrzení o původu vyrobené elektřiny z obnovitelných zdrojů energie vydané na následující kalendářní rok (podobné ustanovení platí pro kombinovanou výrobu). Na základě § 7 zákona uděluje ÚRSO potvrzení o původu elektřiny vyrobené z obnovitelných zdrojů energie na základě žádosti výrobce elektřiny z těchto zdrojů energie a to za uplynulý nebo na následující kalendářní rok. Potvrzení o původu nebo srovnatelná záruka o původu elektřiny, která byla vydána v jiné členské zemi EU, bude stejně tak platná i ve Slovenské republice. Eventuální odmítnutí uznání záruk původu elektřiny z jiného členského státu musí vycházet z objektivních, transparentních a nediskriminačních kritérií.¹³⁸

Ustanovení § 9 stanoví podporu produkce specifického druhu obnovitelných zdrojů energie a to biometanu, který je zušlechtěným druhem bioplynu.¹³⁹ Ustanovení § 12 upravuje vydávání potvrzení o původu biometanu. Potvrzení vydá ÚRSO výrobcí biometanu na základě žádosti (a příslušné přílohy), jejíž obsah upravuje uvedené ustanovení. K žádosti o vydání potvrzení o původu biometanu výrobce biometanu předloží certifikát vystaven akreditovanou laboratoří, kterým se potvrzuje, že zařízení vyrábí biometan odpovídající kvalitě zemního plynu.

Státní dozor a správní delikty jsou ustanoveny v § 15 a 16 zákona. Státní energetická inspekce vykonává dohled nad dodržováním zákona a za porušení zákona je oprávněna ukládat pokuty. O námitkách proti rozhodnutím ÚRSO rozhoduje prezident ÚRSO. V souvislosti s novým zákonem č. 309/2009 Z.z. byla novelizována řada právních předpisů v oblasti energetiky. Zákon č. 276/2001 Z.z. o regulaci v síťových odvětvích rozšířil

¹³⁸ V § 13 jsou pak určeny podmínky postupu výrobce elektřiny, předsedy ÚRSO a ÚRSO v rámci řízení o námitkách v případě, že ÚRSO nevydá potvrzení o původu elektřiny z obnovitelných zdrojů energie, potvrzení o původu elektřiny vyrobené z vysoce účinné kombinované výroby elektřiny a tepla nebo potvrzení o původu biometanu.

¹³⁹ Výrobce biometanu má právo uzavřít s provozovatelem distribuční sítě příslušné smlouvy, má právo přednostní distribuce, právo na vydání potvrzení o původu biometanu a právo na měsíční vydávání potvrzení o množství biometanu dodaného do distribuční sítě. Způsob, postup a podmínky pro vydávání potvrzení stanovuje ÚRSO výnosem.

působnost ÚRSO (např. při vydávání potvrzení o původu elektřiny vyrobené z obnovitelných zdrojů energie). Dále byla do tohoto zákona vložena povinnost pro regulované subjekty dodržovat zákon č. 309/2009 Z.z. (tyto nové povinnosti kontroluje ÚRSO, který také ukládá sankce).

Významným způsobem byl také změněn zákon č. 656/2004 Z.z. o energetice, který byl doplněn o povinnosti provozovatele distribuční soustavy, vztahující se na přednostní připojení zařízení využívající obnovitelné zdroje energie k distribuční soustavě (při splnění stanovených podmínek). Do zákona 656/2004 Z.z. o energetice byly vloženy informační povinnosti výrobce obnovitelných zdrojů energie v souvislosti s měřením elektřiny. Do oprávnění Státní energetické inspekce se pak podle § 66 odst. 1 písm. e) zákona č. 656/2004 Z.z. doplňuje oprávnění uložit pokutu i za nesplnění povinností podle § 35a, vztahujících se na měření elektřiny.

V souvislosti s přijetím směrnice 2009/28/ES se očekává významnější novela koncem roku 2010. Po posouzení zkušeností z aplikace zákona se dá se očekávat změna některých ustanovení z důvodu nastavení souladu s jinými obecně závaznými právními předpisy.

6.2.3 Právní úprava využití biomasy na Slovensku

Na Slovensku je zřetelná snaha podporovat rozvoj využívání biomasy pro energetické účely. Širšímu rozvoji využívání biomasy pro vytápění však brání velké využívání zemního plynu. Mezi bariéry pro využívání biomasy na přeměnu tepla na Slovensku patří hlavně neznalost a nedůvěra k novým technologiím, nedostatek informací o energetických nákladech na vytápění biomasou, absence podpory státu při přechodu na vytápění biomasou a nedostatečná státní podpora projektů využití biomasy. V oblasti biopaliv brání rozvoji primárně vysoké investiční náklady a stále opatrný přístup k ekologickému a regionálnímu přínosu bioplynových technologií. Výzkum a vývoj se poslední roky soustředil primárně na automatizaci procesů dopravy dřevní suroviny a spalování.

Z programového prohlášení vlády z roku 2002 vyplynula úloha vypracování Koncepce využití zemědělské a lesní biomasy pro energetické účely, kterou zpracovalo Ministerstvo zemědělství Slovenské republiky, a která byla schválena usnesením vlády č. 1149/2004.

Citované usnesení uložilo vypracovat analýzu dopadu platné legislativy na podporu využívání obnovitelných zdrojů energie a předložit na jednání vlády zprávu o výsledcích monitorování současné legislativy ohledně obnovitelných zdrojů energie a návrh na další řešení. Společný materiál vypracovaný Ministerstvem zemědělství SR, Ministerstvem životního prostředí SR a Ministerstvem hospodářství SR byl projednán a schválen na jednání vlády Slovenské republiky dne 8. 3. 2006 usnesením vlády č. 218/2006.

Na základě usnesení vlády Slovenské republiky č. 1149/2004 byla vypracována Analýza vlivu platné legislativy na podporu využívání biomasy pro energetické účely. Analýza měla navrhnout opatření na zvýšení využití biomasy pro energetické účely směrem k roku 2015. Analýza navrhla přijmout opatření primárně na podporu využití zemědělské biomasy pro energetické účely. Mělo se také razantně zvýšit využití biologických složek komunálního odpadu, který je na Slovensku využíván pro energetické účely jen minimálně. Analýza konstatovala, že je nutné pečlivě připravit podpůrné investiční programy, které se zaměří na účelové pěstování plodin pro energetické využití pěstování na orné půdě. Investiční podpora pro zpracovatele biomasy by měla být nastavená v co možná maximální možné míře v souladu se závazky vůči EU. Analýza dále považovala za nutné posílit výzkum využívání jednotlivých druhů biomasy a podporovat kvalitní technické projekty pro využívání biomasy. Jako nezbytné pro zaručení investiční podpory se považovalo co nejrychlejší přijetí zákona o podpoře obnovitelných zdrojů energie.

V roce 2007 byl představen akční plán rozvoje biomasy. Akční plán zdůraznil nutnost vytvořit legislativní předpoklady pro ekologicky přijatelné a efektivní zakládání porostů zemědělské biomasy, olejnin, technických plodin, energetických plodin a rychle rostoucích dřevin na zemědělské půdě. V souvislosti s tím bylo nutné aktualizovat kategorizaci zemědělské půdy z hlediska jejího budoucího využívání k produkci potravin, produkci dřevní a ostatní biomasy. Podobně jako Analýza vlivu platné legislativy na podporu využívání biomasy pro energetické účely, tak i akční plán považoval za nezbytné co nejdříve vypracovat a schválit zákon o obnovitelných zdrojích energie. Absenci tohoto zákona považoval za jednu z největších překážek při zvyšování podílu biomasy (a

obnovitelných zdrojů obecně) na konečné spotřebě energie na Slovensku.¹⁴⁰ Akční plán dále považoval za nezbytné odstranit překážky, které stojí v cestě dynamickému rozvoji využívání biomasy v tepelné energetice. Konkrétně navrhoval novelizovat zákon č. 658/2004 Z.z. o regulaci v síťových odvětvích ve smyslu zajištění systémové bonifikace pro producenty tepla na bázi biomasy.

Shrnutí

Na Slovensku nejsou doposud rozpracovány plošné systémy informovanosti a vzdělanosti obyvatelstva, které by mohly nastartovat zájem o využívání obnovitelných zdrojů energie. Stejně tak nejsou dostatečně zpracovány regionální koncepce na využívání obnovitelných zdrojů energie, které by měly být vypracovány na základě potenciálu jednotlivých druhů této energie. Dle některých názorů nepřinese nový zákon výrazný rozvoj technologií obnovitelných zdrojů energie a kombinované výroby elektřiny a tepla a Slovensko tak může mít problémy při splnění svých závazných cílů pro celkový podíl obnovitelných zdrojů energie do roku 2020. Pouze zkušenosti s aplikací zákona však ukážou, do jaké míry tento zákon opravdu podpoří udržitelný rozvoj obnovitelných zdrojů energie na Slovensku. Do praxe bude nutné zavést i jiné podpůrné mechanismy, zejména takové, které zpřístupní využívání obnovitelných zdrojů energie širší veřejnosti. S tím souvisí i nastavení transparentních a jednoduchých administrativních procesů.

Slovensko disponuje na svém území velkými zásobami biomasy a očekává se, že by měla nejvyšším podílem přispět ke splnění závazných cílů EU. Slovenská republika však bude muset v této oblasti vyvinout ještě velké úsilí. Na základě zprávy Evropské komise z roku 2009 Slovensko stále učinilo pouze malé pokroky v oblasti rozvoje obnovitelných zdrojů energie a k dosažení závazných cílů bude nutné mnohem větší podpory těchto zdrojů energie.

¹⁴⁰ Ve smyslu usnesení vlády SR č.383 ze dne 25. dubna 2007 se předpokládalo, že zákon o obnovitelných zdrojích energie bude vypracován a schválen v termínu do 31.12.2007. Zákon byl však přijat až v roce 2009.

6.3 Právní úprava obnovitelných zdrojů energie v Německu

Od počátku roku 1990 se díky zvyšujícímu tlaku na ochranu životního prostředí (zejména kvůli globálním změnám klimatu) stala v Německu důležitá politika podpory obnovitelných zdrojů energie. Německo patřilo mezi dlouhodobé zastánce mezinárodní politiky, která se snažila prosadit opatření řešící změny klimatu, a samo přijalo řadu vnitrostátních opatření k omezení emisí vlastních skleníkových plynů.¹⁴¹ Vzhledem k vysoké spotřebě energie v Německu je neméně důležitou motivací ke zvyšování podílu obnovitelných zdrojů energie i snižování závislosti na dodávkách energie ze zahraničí.

Německo tak postupem času změnilo politiku životního prostředí a legislativu z mediálně orientované ochrany životního prostředí na integrovanou a dlouhodobou, komplexní a udržitelnou politiku v oblasti životního prostředí a obnovitelných zdrojů energie.¹⁴² Tento standard podporuje rozvoj inovativních energetických technologií jak na straně nabídky ve výrobě obnovitelných zdrojů energie, tak na straně poptávky, tam, kde se energie spotřebovává, například při výrobě domácích spotřebičů, automobilů, nebo výstavbě domů.¹⁴³

Dalším faktorem prudkého rozvoje výroby elektrické energie z obnovitelných zdrojů energie byl zřetelný přírůstek zaměstnanosti. Rozvíjení obnovitelných zdrojů energie v Německu významným způsobem podpořilo vytváření pracovních míst, a to hlavně u malých a středních podniků, ve kterých se vyvíjí a používají obnovitelné zdroje energie, a které mají v hospodářské struktuře Německa důležitou úlohu. Výroba a využívání těchto zdrojů energie byly v Německu dále impulsem k podpoře regionálního rozvoje, který je v Německu klíčový pro zlepšování sociální a hospodářské soudržnosti a vyrovnání životních podmínek.

¹⁴¹ Například v rámci Kjótského protokolu se Německo zavázalo na snížení 21 % emisí skleníkových plynů z roku 1990 do roku 2012.

¹⁴² Obnovitelné zdroje energie v Německu byly tradičně představovány převážně tradiční vodní energií z velkých přehradních jezer. Jejich potenciál je však z geografického hlediska naprosto vyčerpán.

¹⁴³ Podíl obnovitelných zdrojů energie na celkovém objemu spotřeby energie činil v roce 2007 v Německu 8,4 %, podíl na spotřebě elektřiny se pohyboval okolo 14 %, a do roku 2020 se má zvýšit až na 18 %.

6.3.1 Vývoj právní úpravy obnovitelných zdrojů energie v Německu

Zákon o povinném výkupu elektrické energie,¹⁴⁴ který se stal účinným roku 1991, znamenal silný impuls pro rozvoj obnovitelných zdrojů energie. Zákon tak dostatečně motivoval primárně rozvoj větrné energie. Budování nových větrných turbín však byl stále zpomalován administrativními překážkami, které přesahovaly dosah tohoto zákona. Zákon dále ustálil rozvoj vodních elektráren, které byly před vydáním tohoto zákona v ohrožení. Především pro výrobu energie ze solárních panelů, ale také pro větší rozvoj biomasy byly sazby stanovené pro odměňování ještě nedostatečné, tak aby jim bylo umožněno v široké míře vstoupit na trh. Tento zákon se stal inspirací pro mnoho legislativních změn v mnoha členských státech.¹⁴⁵

Článek 2 zákona o povinném výkupu elektrické energie nazvaný "Povinný výkup" stanovil, že podniky zásobující elektřinou mají povinnost vykupovat proud vyrobený v jejich oblasti zásobování z obnovitelných zdrojů energie a zaplatit za něj pevně danou částku podle ustanovení článku 3. Na základě tohoto článku podniky zásobující elektřinou, které provozují soustavy pro všeobecné zásobování, byly povinny vykupovat proud vyrobený v jejich oblasti zásobování z obnovitelných zdrojů energie a zaplatit náhradu za napájení tímto proudem.¹⁴⁶ Povinnosti stanovené v článcích 2 a 3 se neuplatnily v případě, že by jejich dodržování bylo případem neodůvodněné tvrdosti, nebo by znemožňovalo dodržování povinností vyplývajících z federálních pravidel pro sazby za elektřinu¹⁴⁷ ze strany podniků zásobujících elektřinou. Podle tohoto zákona tak byli všichni distributoři elektrické energie povinni vykupovat elektřinu vyrobenou na svém území z obnovitelných zdrojů energie, a to za zákonem stanovenou minimální výkupní cenu. Byly tak přímo ze zákona nastaveny sazby pro odměňování výrobců z obnovitelných zdrojů energie.¹⁴⁸

¹⁴⁴ Stromeinspeisungsgesetz ze 7 prosince 1990 (BGBl. I S. 2633).

¹⁴⁵ Např. Zákon 2244/1994 o regulaci výroby energie z obnovitelných zdrojů energie v Řecku byl vypracovaný podle tohoto německého zákona Stromeinspeisungsgesetz.

¹⁴⁶ U elektřiny vyrobené z vodní energie nebo z biomasy činila náhrada minimálně 80 % z průměrného příjmu plynoucího z dodávky elektřiny všem konečným spotřebitelům podniky zásobujícími elektřinou. Pokud jde o proud vyrobený ze solární nebo větrné energie, náhrada činí alespoň 90 %.

¹⁴⁷ Bundestarifordnung Elektrizität (BTOElt) ze dne 18. prosince 1989 (BGBl. 1989 I, s. 2255).

¹⁴⁸ Již v roce 1999 bylo v důsledku systému podpory, který nastavil tento zákon instalována v Německu až jedna třetina celosvětově instalované kapacity větrné energie.

Německá vláda v souladu s ustanoveními čl. 93 odst. 3 Smlouvy o ES oznámila v roce 1990 dopisem návrh zákona o povinném výkupu elektrické energie jako státní podporu Evropské komisi, která ještě tentýž rok schválila oznámený návrh poté, co usoudila, že je v souladu s cíli energetické politiky Evropských společenství. Obnovitelné zdroje energie jsou dle názoru Evropské komise pouze omezenou částí energetického odvětví a dodatečné příjmy, jakož i dopad na ceny elektrického proudu, jsou nepatrné. Evropská komise nicméně vyzvala německou vládu, aby jí sdělila informace o uplatňování zákona o povinném výkupu elektrické energie, který musel být znovu posouzen po dvou letech od jeho vstupu v platnost, a zdůraznila, že jakákoli změna nebo prodloužení platnosti tohoto zákona musí být předem oznámeny. Oprávněnost podpory energie z obnovitelných zdrojů energie byla v rámci EU potvrzena i rozsudkem Evropského soudního dvora C-379/98 ze dne 13.3.2001 ve věci PreussenElektra AG a Schleswig AG.¹⁴⁹ V roce 1996 Evropská komise oznámila Německu pochybnosti, zda je zákon o povinném výkupu elektrické energie stále slučitelný s ustanoveními Smlouvy o ES v oblasti státních podpor, jelikož došlo ke značnému zvýšení výroby elektřiny z obnovitelných zdrojů energie. Německo bylo následně nuceno učinit vhodná opatření ve smyslu čl. 93 odst 1 Smlouvy o ES, aby se stal zákon opět slučitelným s ustanoveními o státních podporách.

6.3.2 Zákon o obnovitelných zdrojích energie

Postupem času v souvislosti s měnícími se podmínkami v Německu i v EU se stalo nezbytným připravit nový zákon o obnovitelných zdrojích energie. Obchodní model výkupu elektřiny z obnovitelných zdrojů energie již nezaručoval, že na trhu s elektrickým proudem bude existovat tržní cena, která by reflektovala odpovídající skutečné náklady zásobování elektrickým proudem. Zákon o napájení elektrickým proudem také nerovnoměrně zatěžoval podniky zásobující elektrickou energií, které byly povinny poskytovat odměny.

¹⁴⁹ Evropský soudní dvůr se zabýval otázkou, zda se jedná přípustnou státní podporu dle článku 87 Smlouvy o založení Evropského společenství. Na základě rozhodnutí soudu zvýšené ceny nejsou v rozporu s komunitárním právem. Právo ES dle názoru soudu postihuje pouze podpory poskytnuté přímo či nepřímo ze státních zdrojů, ale v tomto případě nesou náklady jiné soukromé společnosti a ne veřejný rozpočet.

Zákon o obnovitelných energiích¹⁵⁰ (dále jen „EEG“) nabyl účinnosti v roce 2000 a plně nahradil zákon o povinném výkupu elektrické energie. Zákon znamenal průlom v právní úpravě podpory obnovitelných zdrojů energie a stal se inspirací pro řadu podobných zákonů napříč EU. Zákon byl několikrát novelizován, a to primárně z důvodu úpravy obchodního modelu a zapracování dynamicky se rozvíjející evropské legislativy. Poslední významná novelizace byla provedena v roce 2009. EEG vychází ze Směrnice 96/92/ES o společných pravidlech pro vnitřní trh s elektřinou a významně přispívá k uskutečňování cílů ochrany životního prostředí podle Smlouvy o založení Evropského společenství. Tento zákon se stal opět velmi známým i mimo Německo a stal se vzorem pro legislativní úpravu obnovitelných zdrojů energie v řadě členských států EU.

Zákon EEG spolu s jinými motivačními nástroji přispěl k výraznému rozvoji průmyslu a tvorbě nových pracovních míst. Celkovým cílem EEG bylo přispět k zdvojnásobování podílu obnovitelných zdrojů na trhu s elektřinou z pěti na deset procent. Druhotným cílem bylo iniciovat samostatný trh s obnovitelnými zdroji energie vyrovnáváním výhod konvenční výroby elektrické energie. Systém je plně založen na liberalizovaném energetickém trhu s potencionálním velkým počtem soukromých dodavatelů elektřiny. V tomto systému provozovatel přenosové sítě shromažďuje elektřinu z obnovitelných zdrojů energie a dodavatelé elektřiny jí vykupují. Náklady na připojení k síti, stejně tak jako rozšiřování síťové infrastruktury jsou regulovány právem na principu spolehlivých a rovných podmínek. Náklady na připojení sítě jsou placeny výrobcem obnovitelných zdrojů energie.

Cíl zákona je definován v § 1 jako zvýšení podpory obnovitelných zdrojů energie, šetření fosilních paliv a nutnost intenzivnější ochrany klimatu a životního prostředí. Zákon EEG stanoví bezodkladné připojení pro obnovitelné zdroje energie k elektrické síti v nejbližším možném připojovacím bodě, přednostní odběr vyrobené energie z obnovitelných zdrojů energie a odškodnění za neodebranou elektrickou energii z těchto zdrojů. Zákon dále garantuje stabilní výkupní ceny po určitý počet let. Výše výkupních tarifů výrazně přesahuje výrobní cenu konvenční elektřiny.

¹⁵⁰ Erneuerbare-Energien-Gesetz (EEG), BGBl. I S. 2074.

Placené odměny jsou započteny přímo do nákladů na vznik elektřiny. Neposkytují se tak přímo nebo nepřímo ze státních rozpočtů. Provozovatelům výrobních zařízení produkující obnovitelné zdroje energie nebyla poskytována žádná zvýhodnění, ale pouze vyrovnávány nevýhody, které vznikají v porovnání s výrobcí využívající tradiční způsoby výroby elektřiny.

Německo při podpoře obnovitelných zdrojů energie spoléhá na kombinaci pěti základních nástrojů politiky na podporu obnovitelných zdrojů energie, a to na přímé investice do výzkumu a vývoje, přímé dotace, vládou podporované úvěry, daňové úlevy a dotace na provozní náklady (feed-in tarify). Pro rok 2010 bylo cílem zdvojnásobit podíl obnovitelných zdrojů energie na celkové spotřebě energie. K dosažení tohoto cíle je účelem tohoto zákona zvýšit podíl obnovitelných zdrojů energie na minimálně 30 % v roce 2020 a poté tento podíl dále navyšovat. Německo má tak velmi ambiciózní plán překročit svůj závazek daný Směrnicí o podpoře obnovitelných zdrojů energie 2009/28/ES, který byl stanoven na 18%.¹⁵¹ Německá Spolková agentura pro ochranu životního prostředí v roce 2010 dokonce prohlásila, že Německo může již v roce 2050 čerpat veškerou energii z obnovitelných zdrojů energie a stát se tak první zemí na světě, která by tohoto cíle dosáhla.

6.3.3 Právní úprava regulující oblasti související s obnovitelnými zdroji energie

Zákon o podpoře výrobě tepla (EWG)¹⁵² z roku 2007 má za cíl nastavit vyšší podporu pro výrobu tepla z obnovitelných zdrojů energie a omezit tím závislost Německa na topném oleji a zemním plynu. Zákon podporuje rozvod lokálních rozvodných sítí pro rozvod tepla, sezonní zásobníky tepla a integraci velkých solárních systémů do již stávajících i nových objektů. Každá výroba tepla z obnovitelných zdrojů energie včetně domácností má zaručený výhodný bonus za každou vyrobenou jednotku tepla. Příspěvek je pak vyplácen měsíčně z fondu, do kterého primárně přispívají provozovatelé zařízení využívající výrobu tepla z fosilních paliv a dovozci paliv, která se používají k výrobě tepla. Od začátku roku

¹⁵¹ V roce 2008 mělo Německo po USA druhý nejvyšší instalovaný výkon ve větrné energii a nejvyšší instalovaný výkon v oblasti solární energie. Podíl větrné energetiky na výrobě elektřiny byl ve stejném roce 6,3 %. Solární energie se na výrobě podílela pouze 0,6 %.

¹⁵² Erneuerbare-Wärmeenergie-Gesetzes (EWG), BGBl. I S. 1519.

2009 platí v Německu zákon o podpoře využívání tepla z obnovitelných zdrojů energie (EEWärmeG)¹⁵³. Zákon stanoví, že v budoucích výstavbách domů bude povinnost využívat stanovený podíl tepla z obnovitelných zdrojů energie. Procentní podíl závisí na typu obnovitelné zdroje energie. Pro solární systémy je nastaven minimální podíl 15% z celkových tepelných dodávek. Tento systém by měl zaručit, že každý vlastník budovy si individuálně vybere ten typ obnovitelného zdroje energie, který zaručí nákladově nejefektivnější řešení. Zákon doprovází i komplexní program podpory pro oblast tepla, který by měl vlastníkům budov tento přechod usnadnit.

Zákon o přístupu k elektrizační soustavě (StromNZV)¹⁵⁴ z roku 2005 reguluje podmínky pro připojování elektrické energie do předávacích míst elektrické síťové soustavy a s tím související odpojování elektrické energie v předávacích místech. Upravuje pravidla pro přenos elektřiny mezi několika účastníky trhu. Upravuje dále některé záležitosti týkající se spotřeby elektřiny. Zákon o určování cen za elektřinu (StromNEV)¹⁵⁵ z roku 2005 pak určuje metodu určování cen přenosu a distribuce elektřiny a určování cen pro decentralizované napájení.

Zákon o zkoumání vlivu na životní prostředí (UVPG)¹⁵⁶ reguluje povolovací proces u výstavby zařízení produkující obnovitelné zdroje energie. Povinnost zkoumání zařízení se rozlišuje podle velikosti instalovaného výkonu zařízení.¹⁵⁷ Zákon o imisích (BImSchG)¹⁵⁸ funguje na principu koncentrace řízení, kdy při průběhu jednoho řízení je vydáváno jedno povolení. Aplikuje se při licencování větrných farem, a to jak na pevnině, tak v teritoriálním moři. Pro stavbu a provoz zařízení využívající obnovitelné zdroje energie se vyžaduje vydání licence podle článku 4 BImSchG. Obecně není nutné obdržet odlišnou budoucí autorizaci od jiného úřadu. Licenční proces probíhá před kompetentním úřadem pro kontrolu emisí, jak předpokládá článek 10 BImSchG. Proces se skládá z posouzení vlivu na životní prostředí a připomínek veřejnosti. V případě, že nejsou zjištěny žádné škodlivé

¹⁵³ Erneuerbare-Energien-Wärmegesetz (EEWärmeG), BGBl. I S. 3830

¹⁵⁴ Stromnetzzugangsverordnung (StromNZV), BGBl. I S. 2243.

¹⁵⁵ Stromnetzentgeltverordnung (StromNEV), BGBl. I S. 2225.

¹⁵⁶ Umweltverträglichkeitsprüfung (UVPG), BGBl. I p. 2350.

¹⁵⁷ Povinnost zkoumání při výstavbě výroben OBNOVITELNÉ ZDROJE ENERGIE se odvíjí od velikosti instalovaného výkonu. Nej přísnější režim platí pro výstavby výroben o velmi vysokém výkonu kde je nutné rozsáhlé zkoumání, vyhodnocování. a dodržování přísných podmínek pro průběh stavby.

¹⁵⁸ Bundes-Immissionsschutzgesetz (BimSchG), BGBl. I S. 88.

vlivy na životní prostředí a žádný jiný veřejnoprávní předpis neodporuje výstavbě ani provozu zařízení využívající obnovitelné zdroje energie, má projekt privilegované postavení i při územním plánování.

Všechny zmíněné zákony představovaly zásadní změnu v německém energetickém sektoru a pomohly integrovat obnovitelné zdroje energie do německého energetického mixu.

6.3.4 Právní úprava biomasy v Německu

V současné době je v naprosté většině německých elektráren na biomasu používáno jako palivo dřevo. Velký potenciál rozvoje biomasy však znamenají i další produkty zemědělství, lesnictví a průmyslu stejně jako využívání energetických plodin.

V oblasti právní úpravy biomasy byl v Německém právu důležitý primárně Zákon o biomase (BiomasseV) ¹⁵⁹ přijatý v roce 2001, který doplnil zákon EEG o oblast biomasy. Zákon znamenal nezbytný a velmi důležitý impuls k podpoře výroby obnovitelných zdrojů energie a kombinované výroby elektřiny a tepla z biomasy v Německu. Přes výrazný pokrok ve využívání biomasy stále zůstal velký prostor pro zefektivnění a zvýšení podílu biomasy v Německu. Projekty elektráren využívajících biomasu jsou stále zdržovány netechnickými překážkami. Kromě EEG a BiomasseV se při stavbě elektráren využívajících biomasu aplikuje řada rozdílných právních předpisů, které znamenají značné administrativní bariéry a zpomalují proces výstavby elektráren.

Německo dosáhlo velkého pokroku ve využívání biopaliv. Prosazuje jak směsi s vysokým obsahem biopaliv nebo čistá biopaliva (čímž zviditelňují danou politiku), tak směsi s nižším obsahem biopaliv, jež jsou slučitelné se stávajícími distribučními systémy a motory (čímž se maximalizuje dosah dané politiky). BiomasseV stanovuje pro biopaliva daňové úlevy bez stanovení limitů na množství, na něž se tato výhoda vztahuje. Stejně tak Německo významně investuje do výzkumu a vývoje technologií ve vztahu k biopalivům.

¹⁵⁹ Verordnung über die Erzeugung von Strom aus Biomasse (BiomasseV), BGBl. I S. 1234.

Shrnutí

Německo patří mezi země, které se dlouhodobě a intenzivně věnují podpoře energie z obnovitelných zdrojů energie. Právě díky zákonu pro upřednostňování obnovitelných energií (EEG) se Německo stalo jednou z vedoucích zemí světa při využívání větrné a solární energie. Odpůrci zákona EEG tvrdí, že systém vysokých podpor pro výrobce energie z obnovitelných zdrojů energie je ekonomicky nevýhodný a výhody plynoucí ze zvyšování podílu těchto zdrojů energie jsou nejisté. Německo však vychází z předpokladu, že náklady na kompletní přechod k obnovitelným zdrojům energie jsou mnohem nižší než náklady budoucích generací na boj s klimatickými změnami. Dá se naopak očekávat, že Německo může, jako jeden z mála členských států EU, své závazné cíle výrazně překročit. Německo také patří mezi státy, které intenzivně investují do rozvoje nových technologií v oblasti obnovitelných zdrojů energie. Vzhledem k vysoké spotřebě energie si Německo uvědomuje úlohu energetické politiky a považuje jí za jednu ze svých zásadních priorit. To se promítá i do legislativních opatření, které jsou dlouho připravované a důkladně zpracované. Prudký rozvoj solární energie v současné době Německo efektivně reguluje snížením výkupních cen solární energie. Obnovitelné zdroje energie společně s jadernou energetikou by měly v dlouhodobém měřítku zajistit energetickou soběstačnost Německa.

6.4 Srovnání právní úpravy obnovitelných zdrojů energie v České republice, Slovenské republice a v Německu

V této kapitole se budu zabývat komparací právní úpravy obnovitelných zdrojů energie ve vybraných členských zemích Evropské unie. Primárně se zaměřím na srovnání legislativní úpravy podporující obnovitelné zdroje energie, modelů obchodní podpory a jednotlivých oblastí podpory pro tyto zdroje energie.

Z hlediska vývoje právní úpravy obnovitelných zdrojů energie nelze pochybovat o tom, že se státy nejprve zaměřovaly na podporu elektřiny z těchto zdrojů. Podpora výroby samotného tepla a kombinované výroby tepla a elektřiny byla opomíjena. Německo patřilo v této oblasti mezi průkopníky, a to jak v rámci Evropské unie, tak ve světě. Již zákon o povinném výkupu elektrické energie z roku 1991 výrazně motivoval k výrobě elektrické

energie z obnovitelných zdrojů energie. Komplexní právní úpravu pro podporu obnovitelných zdrojů energie včetně propracovaného obchodního modelu podpory pak přinesl Zákon EEG. Německý model podpory pro obnovitelné zdroje energie, který zákon EEG nastavil, byl implementován v řadě členských států Evropské unie, tak ve světě (např. v Indii nebo Brazílii). Česká republika se Německou právní úpravou ve velké míře inspirovala. Zákon č. 180/2005 o podpoře výroby elektřiny z obnovitelných zdrojů nastavil podporu pro obnovitelné zdroje a poskytl dostatečnou záruku pro podnikatelskou sféru, aby investovala do těchto zdrojů energie. Zákon se věnuje pouze oblasti podpory elektřiny. Slovenská republika přijala zákon o podpoře obnovitelných zdrojů energie po dlouhých a komplikovaných vyjednáváních až v roce 2009. Měla tak dostatečný prostor pro to, aby se inspirovala v jiných členských zemích a vybrala si takový právní rámec, který bude možný nejlépe aplikovat v podmínkách Slovenské republiky. Zákon č. 309/2009 o podpoře obnovitelných zdrojů energie a vysoce účinné kombinované výroby se již kromě elektřiny věnuje také podpoře kombinované výroby elektřiny a tepla.

Je nesporné, že jednou z podmínek, aby obnovitelné zdroje byly společensky akceptované je stanovení obchodního modelu podpory tak, aby na jedné straně zajistil dostatečnou podporu pro výrobce energie z obnovitelných zdrojů energie a na druhé straně ekonomicky příliš nezatěžoval jak podnikatelský sektor, tak domácnosti. V České republice se toto pravidlo nepodařilo naplnit, jelikož zákon umožňoval Energetickému regulačnímu úřadu meziroční snížení výkupních cen pouze o 5 %. I přesto, že zákon č. 137/2010 výrazný nepoměr mezi investičními náklady na instalaci solárních panelů a výkupními cenami do jisté míry napravil, nedostatky této zákonné úpravy se budou projevovat ještě několik let. V Německu se výkupní ceny stanovují na základě konsensu několika rezortů a to hlavně mezi Ministerstvem průmyslu a Ministerstvem životního prostředí. Slovenská republika má obchodní model nastavený po vzoru České republiky. Úřad pro regulaci síťových odvětví může na základě zákona snížit výkupní ceny obnovitelných zdrojů energie až o 10 %. Ve Slovenském parlamentě je však již projednávána novela, která by Úřadu pro regulaci síťových odvětví umožnila snížit výkupní ceny o více než 10 %. Návratnost investic by však neměla být kratší než 12 %. Slovenská republika v novele dále stanovuje podporu pro sluneční energii pouze za předpokladu, že bude umístěna na střešní konstrukci nebo na

obvodové stěně budov do výkonu 100 kw. Podobný návrh novely se projednává i v České republice. Je tak zřejmé, že tato opatření by měla zmírnit ekonomické dopady podpory solární energie.

Problematickou se stává integrace tzv. neřiditelných (používá se i pojem nepredikovatelné či neregulovatelné) obnovitelných zdrojů energie do elektrizačních soustav. Jedná se o větrné a solární energie, které neposkytují pravidelné dodávky elektřiny. Provozovatelé přenosové sítě v České i Slovenské republice v poslední době upozorňují na to, že neřiditelné zdroje energie mají, vzhledem ke kapacitám přenosových soustav, limity možných připojení a bude tak nutné je regulovat jiným způsobem než ostatní obnovitelné zdroje energie. Je však nutné nastavit spravedlivý a transparentní přístup. Ve Slovenské republice se zvažuje systém aukce volných kapacit připojení. V České republice zatím konkrétní návrhy na regulaci neřiditelných zdrojů nebyly zveřejněny, ale vzhledem k podobné struktuře přenosové sítě jako na Slovensku lze očekávat, že bude nutné tento problém také řešit. Na tento problém se v poslední době upozorňuje i v Německu.

Slovenský zákon č. 309/2009 podporuje obnovitelné zdroje energie vysokoúčinnou kombinovanou výrobou elektřiny a tepla, ale nedostatečně se věnuje výrobě samotného tepla z obnovitelných zdrojů energie. Slovenská republika se v této oblasti možná trochu překvapivě neinspirovala Německem, které přijalo v roce 2007 zákon EWG a v roce 2009 zákon EEWärmeG, které dostatečně podporují teplo z obnovitelných zdrojů energie. Ani nový návrh českého zákona nezahrnuje jakoukoli formu podpory zásobování teplem na úrovni domácností. V návrhu nového zákona nejsou jednoznačně definovány zdroje, na které se podpora tepla bude vztahovat. Podpora tepla z obnovitelných zdrojů je v zákoně provedena naprosto nedostačující formou prostřednictvím investic, jejichž existence navíc není zákonem pevně zakotvena. V porovnání podpory výroby elektrické energie tak dochází k jisté diskriminaci tepelné energie.

Z komparace vybraných členských států Evropské unie jednoznačně vyplývá, že jednotlivé členské státy nevypracovaly svůj legislativní rámec pro obnovitelné zdroje energie izolovaně, ale v různé míře se inspirovali i u jiných států. Inspirativním státem se ukázalo hlavně Německo, které se dá považovat za průkopníka v oblasti zvyšování podílů obnovitelných zdrojů energie. Vzhledem k podobným klimatickým podmínkám se

Německem ve velké míře inspirovala i Česká republika. Je však nutné brát v úvahu kromě klimatických podmínek i velmi odlišné ekonomické podmínky a postavení průmyslové sféry. V tomto ohledu se jistě Česká republika nemůže Německu rovnat. Slovensko strategicky velmi vyčkávalo s přijetím zákona na podporu obnovitelných zdrojů energie a inspirovalo se ve velké míře českou právní úpravou. Otázkou však je, do jaké míry bude mít pozdní přijetí zákona na Slovensku, vliv na dlouhodobě nedostatečně nastavený systém podpory pro obnovitelné zdroje energie a s tím související nižší důvěru investorů v této oblasti, vliv na plnění závazných cílů Evropské unie.

Závěr

1. Obnovitelné zdroje energie představují již několik let velmi aktuální politické téma a jsou jedním z vůdčích impulsů pro změny v oblasti energetiky v Evropské unii i ve světě. Rostoucí objem výroby z obnovitelných zdrojů energie jsou toho důkazem. Evropská unie již desítky let prosazuje legislativní opatření, které významnou měrou ovlivňují energetickou politiku a legislativu členských států. Důležitost společné energetické politiky narůstala jak s významem ochrany životního prostředí, tak s energetickými problémy, které se s postupem času ukázaly být více a více akutními. EU byla nucena vypracovat komplexní a efektivní energetickou politiku s fungujícím legislativním rámcem a širokou působností. Vytvořila proto i kvalitní institucionální základnu, která se problematikou energetické politiky zabývá. EU je nucena při tvorbě energetické politiky postupovat v každé oblasti velmi obezřetně a důkladně, protože názory členských států se v mnoha oblastech často diametrálně liší a hledání kompromisu je tak velmi náročné. V oblastech, kde panuje větší shoda, má EU ambice upravovat legislativní opatření poměrně detailně a velmi účinně. To ukázalo i přijetí klimaticko-energetického balíčku, který upravuje taková radikální ustanovení, jež mají zásadní vliv na energetickou politiku členských států. Členské státy jsou nuceny přepracovat svoje dosavadní strategie a vytvořit nové koncepce směřující k naplnění stanovených cílů. V největší míře se tento trend nejspíše projeví u obnovitelných zdrojů energie. Země, které obnovitelné zdroje využívají stále v malé míře, jsou nuceny vytvořit komplexní projekty k posílení významu a využívání tohoto zdroje energie. Evropská unie členskými zeměmi nabízí integrované partnerství, které jim kromě řady povinností vytváří i značné možnosti spolupráce, jak při zavádění obnovitelných zdrojů energie postupovat a efektivně je využívat. Zkušenosti členských zemí, které obnovitelné zdroje energie využívají ve velké míře, mohou pomoci ostatním státům i přesto, že podmínky pro jejich zavádění jsou v každém státě odlišné. Samotná EU disponuje propracovaným a fungujícím mechanismem, který poskytuje systém poradenské a administrativní pomoci pro členské státy.
2. Z ekonomického hlediska obnovitelné zdroje energie přinášejí bezesporu silný impuls k podpoře průmyslového sektoru. Podpora obnovitelných zdrojů energie vycházela

z předpokladu, že cena elektřiny z fosilních zdrojů se bude postupně zvyšovat a technologie z obnovitelných zdrojů energie se budou naopak výrazně zlevňovat. Očekávalo se, že kolem roku 2020 by se měly tyto technologie zlevnit na takovou úroveň, aby již podpora pro obnovitelné zdroje energie nebyla nutná. V současné době však není jisté, že se tento předpoklad podaří naplnit. Investory je pak nutné motivovat ekonomickými nástroji (např. pevnými výkupními cenami energie z obnovitelných zdrojů energie), které však musí být rozumně vypočítány a regulovány v závislosti na nákladech různých výroben obnovitelných zdrojů energie. I vliv obnovitelných zdrojů energie na životní prostředí musí být pečlivě sledován, protože v některých případech (např. využívání biomasy) není zaručené, že bude dlouhodobě udržitelný. Z obecného pohledu v současné době investice do obnovitelných zdrojů energie nepatří k nejlevnějším způsobům snižování emisí skleníkových plynů. Legislativní opatření EU zatím nestanovují jednotný systém podpory výroby elektřiny z obnovitelných zdrojů energie. V rámci EU je využívána řada systémů podpory, které tak vytvářejí ekonomické podmínky pro vyšší využívání těchto zdrojů energie. Vzhledem k lišícímu se potenciálu a různému stupni rozvoje v jednotlivých členských státech bude pro EU složitým úkolem dosáhnout v této oblasti harmonizace. Je zřejmé, že rozhodující vlastností účinného systému, který má usnadňovat investice, je stabilita. Vzhledem k vysokému růstu výroby z obnovitelných zdrojů energie se ukazují jako nedostatečně propracované systémy ekonomické podpory pro tyto zdroje energie. Tento problém se objevil i v České republice, kde se fixní obchodní model podpory ukázal jako velmi neefektivní a příliš rigidní vzhledem k rychlým klesajícím nákladům na instalace solárních elektráren. Režimy diskontinuitního vývoje, v nichž nejsou zajištěny dostatečné finanční prostředky, stejně jako změny v politikách a právních předpisech jsou překážkou pro rozvoj v oblasti obnovitelných zdrojů energie. Je tak nadále nezbytné zlepšit režimy podpory, a to zejména v členských státech s malou mírou pokroku. Dá se ovšem očekávat, že harmonizace systému podpory pro výrobu elektřiny z obnovitelných zdrojů energie bude jeden z dalších cílů, který se bude EU snažit v budoucnu prosadit. Na druhou stranu je však nutné konstatovat, že obnovitelné zdroje energie stále nejsou ze střednědobého hlediska konkurenceschopné. Vzhledem ke vstupním nákladům stále

nemají potenciál konkurovat levnějším tradičním zdrojům energie, a to převážně uhelným elektrárnám. Nastavená podpora pro tento druh energie by tak měla směřovat k postupné konkurenceschopnosti obnovitelných zdrojů energie, aby neznamena příliš velké zatížení ekonomik jednotlivých členských států. Je také nutné brát v úvahu sekundární nutné náklady na integraci obnovitelných zdrojů energie do elektrizačních sítí, vzhledem k jejich závislosti na přírodních podmínkách a nahodilosti. U obnovitelných zdrojů energie je také nutné vnímat jejich závislost na přírodních podmínkách a nahodilost. Programy podpory v oblasti těchto zdrojů energie je nutné přijímat velmi promyšleně, protože legislativní opatření Evropské unie v oblasti obnovitelných zdrojů energie se často stávají předmětem velkých diskusí a kompromisů, které značně zpomalují proces jejich přijetí. Ve všech členských státech obnovitelné zdroje energie v různé míře existují a jejich význam se stále zvyšuje. Náklady na jejich rozvoj jsou však značné a je problematické spočítat v jakém časovém horizontu je možná jejich návratnost.

3. V oblasti životního prostředí je zřejmý pozitivní vliv na omezování závislosti na fosilních palivech a s tím související nižší znečištění ovzduší. Omezování závislosti na fosilních palivech je velmi náročné a komplikované pro všechny členské státy. Bude vyžadovat v první řadě enormní investice a Evropská unie bude nucena vypracovat mechanismus pomoci pro ekonomicky slabší státy (primárně nové členské země). Nebude možné toho dosáhnout bez solidarity a kooperace ze strany ekonomicky vyspělých států. Evropská unie bude muset zavést takové finanční mechanismy, které zabezpečí přerozdělování finanční pomoci, a které zároveň neohrozí hospodářský růst vyspělých států. Až budoucí vývoj dá odpověď na otázku, do jaké míry budou obnovitelné zdroje energie schopny nahradit využívání fosilních paliv. Přes zvyšující se objem instalací obnovitelných zdrojů energie se tyto zdroje stále nemohou vyrovnávat objemu produkce elektřiny z fosilních zdrojů. Z důvodů vysokých nákladů na jejich zavádění a omezených možnostech využití se nedá očekávat, že budou schopny v horizontu desítek let představovat dostatečnou náhradu fosilních paliv. Rozvoj obnovitelných zdrojů energie tak bude třeba koordinovat s dlouhodobými koncepcemi snižování závislosti na fosilních palivech a využíváním technologií pro zachytávání oxidu uhličitého. Obnovitelné zdroje energie tak sekundárně pomáhají snižovat změny

klimatu a zpomalují změny v biodiverzitě. Je však také nutné pečlivě zkoumat vliv obnovitelných zdrojů energie na potravinovou bezpečnost. Jak se ukázalo, systémy podpory musí být nastaveny po zvážení všech aspektů a možných dopadů. Není například myslitelné, aby byla biopaliva dotována do takové míry, že by zemědělci dávali ve velké míře přednost pěstování plodin pro výrobu biopaliv před plodinami určenými k produkci potravin.

4. Neméně důležitý je i sociální a bezpečnostní aspekt zvyšování podílu obnovitelných zdrojů energie na celkovém energetickém mixu. Nastavené mechanismy podpory jak na úrovni Evropské unie, tak jednotlivých členských států jsou motivovány snahou zmírnit energetickou závislost na dovozu energií ze států mimo EU. Nezávislost EU na těchto dodávkách je v krátkodobém měřítku nemožná a EU bude muset vyvinout značné úsilí směřující k tomu, aby tyto dodávky byly stabilní a bezproblémové. Obnovitelné zdroje energie jsou tak příslibem vyšší bezpečnosti zásobování a snížení dlouhodobé cenové nestability, již je EU vystavena jako příjemce cen za fosilní paliva, a mohly by tak evropskému průmyslu energetických technologií poskytnout větší konkurenční výhodu. Obnovitelné zdroje energie také přispívají ke zlepšování hospodářských a sociálních vyhlídek venkovských a izolovaných oblastí v průmyslových zemích a napomáhají naplňování základních energetických potřeb v rozvojových zemích. Energetická politika v oblasti obnovitelných zdrojů energie patří v současné době mezi hlavní priority Evropské unie. Problematika energetiky patří mezi hlavní témata při jednáních institucí Evropské unie, setkání vrcholných hlav států i diskusí na národní úrovni. Není jednoduché dosáhnout konsensu napříč členskými státy. Projednávání legislativních opatření na poli energetiky je často zdlouhavé a velmi náročné. Ekonomicky vyspělejší státy mají často jiný potenciál ke tvorbě energetické politiky v oblasti obnovitelných zdrojů energie a svým postavením tlačí na ostatní, primárně nové členské země EU, k přijetí opatření, která pro ně nejsou vždy výhodná. Energetická legislativa pro zvyšování podílu obnovitelných zdrojů energie je tak založena na principech solidarity, kdy se vyspělejší státy často zavazují k silnějším opatřením i přesto, že se tím z krátkodobého hlediska vystavují riziku zpomalení ekonomického růstu. Energetická politika EU by tak měla přispívat k integraci členských států, budování vzájemné

tolerance a důvěry. Jak ukázalo nedávné schválení energeticko-klimatického balíčku, mají členské státy ochotu najít kompromis a přijmout taková opatření, která přinesou tížené výsledky. Rozvoj v oblasti obnovitelných zdrojů energie přináší také velký počet pracovních míst, což směřuje k podpoře hospodářského růstu. Podporují dále jak obchod a spolupráci mezi členskými státy Evropské unie navzájem, tak spolupráci členských států s třetími státy z celého světa. Obnovitelné zdroje energie mají dále potenciál zlepšit zabezpečení dodávek zvýšením diverzifikace při výrobě energie. Závislost EU na dodávkách energie ze zahraničí má vzrůstající tendenci a představuje riziko nekontrolovaného zvyšování cen. Obnovitelné zdroje energie jsou jedním z nástrojů, jak tuto závislost omezit. Investice do obnovitelných zdrojů energie mají zásadní význam z dlouhodobého pohledu. Zkušenosti z odvětví, ke kterým patří například větrná energie, ukazují, že udržitelné investice podporují vývoj nových technologií, které zlevňují používání obnovitelných zdrojů energie. A konečně, rozvoj diverzifikovanějšího a bezpečnějšího energetického systému včetně většího podílu obnovitelných zdrojů energie zůstává v současné době, obecně vzato, politikou vyšších nákladů

5. Není pochyb o tom, že bez legislativních opatření EU na poli energetiky by většina členských států nevypracovala dostatečně silná opatření, která by vedla ke snížení změny klimatu, zavádění obnovitelných zdrojů energie nebo zlepšování energetické účinnosti. EU ovšem musí být v prosazování svých cílů velmi důsledná. Neplnění povinnosti jednoho členského státu může mít za cíl snížení motivace jiných států, které pak nemusejí při naplňování cílů EU postupovat s vynaložením veškerého úsilí. EU by rovněž měla zdokonalit sankční mechanismy, které jsou v některých případech velmi pomalé a mívají se účinkem. Měla by dostatečně a podrobně posoudit případy, kdy členský stát neplní cíle z vážných důvodů, které není možné odstranit. Členské státy se totiž mohou snažit vyhnout plnění stanovených cílů i z důvodů politických či hospodářských. V těchto případech není možné takové chování členských států tolerovat a je nutné je účinnými mechanismy donutit splnit povinnosti, ke kterým se zavázaly. V budoucnu budou nezbytné i investice do vývoje nových technologií v oblasti obnovitelných zdrojů energie, které přinášejí vytváření nových možností tvorby energie, zefektivnění využívání stávajících energetických zdrojů a zároveň zmírňují negativní dopad

energetiky na životní prostředí. Evropská unie by také měla zvážit zvýšení investic do výzkumu a vývoje nových technologií, využívajících obnovitelné zdroje energie. Za velmi efektivní se jeví v této oblasti i spolupráce s ostatními vyspělými státy světa. Pro rozvoj obnovitelných zdrojů energie jsou důležitá i opatření k zavádění energetické účinnosti a energetických úspor. Tato opatření v sobě mají ohromný potenciál a jejich zavádění představuje levné a rychlé zvýšení energetické soběstačnosti. Rozvoj odvětví v této oblasti je za současné hospodářské situace navíc vítaným impulsem k hospodářskému pokroku a vytváření nových pracovních a podnikatelských příležitostí (převážně v oblasti venkova).

6. V rámci celé EU má ve využívání obnovitelných zdrojů energie výsadní postavení větrná energie, která má velký potenciál ve státech s příznivými větrnými podmínkami. Při standardním provozu dokáže vyprodukovat značné množství energie do rozvodné sítě a zásobovat velký počet uživatelů. Některé státy by mohly v budoucnu založit svoji energetickou politiku právě na potenciálu větrné energetiky. Velké naděje se vkládají i do solární energie. Solární panely jsou však velmi nákladné a je třeba stále pracovat na vývoji lepších technologií, které budou přinášet efektivnější využívání slunečních paprsků a levnější pořizovací náklady. Větrná i solární energie patří mezi tzv. neregulovatelné zdroje energie, což výrazně zvyšuje náklady na jejich integraci do elektrizačních sítí. V souvislosti s integrací těchto zdrojů je tak nutné investovat do výstavby nových elektrizačních sítí a intenzivně se věnovat vývoji nových řešení, jako jsou Smartgrids. Jednou z dílčích částí, na které se práce podrobněji zaměřila, je právní úprava biomasy, která patří v současné době mezi nejdiskutovanější obnovitelný zdroj energie, a to primárně vzhledem ke svému vlivu na životní prostředí. Přístup k biomase rozděluje jak laickou a odbornou veřejnost, tak politické představitele na úrovni jednotlivých členských států i na úrovni Evropské unie. Vodní elektrárny představují efektivní a stálý zdroj energie, ale v současné době je jejich potenciál již do značné míry vyčerpán. Je však zřejmé, že vodní energie a tradiční způsoby využití dřeva mohou konkurovat tradičním formám energie, a že větrná energie se blíží konkurenceschopnosti v některých pobřežních oblastech s velkou průměrnou rychlostí větru. Nicméně mnohé formy obnovitelných zdrojů energie (např. solární elektřina a biopaliva) stojí nejméně

dvakrát více než tradiční fosilní zdroje, pokud je srovnáme jednotlivě a nebereme v úvahu vliv celkových nákladů energetického systému.

7. Evropská unie je bezesporu průkopníkem ve vývoji a zavádění moderních postupů v odvětví obnovitelných zdrojů energie a za posledních několik let poskytla v této oblasti konkrétní praktický příspěvek. Členské státy Evropské unie jako první zavedly regulační opatření a opatření v oblasti politik, jako jsou například cíle a finanční programy nezbytné pro prosazování těchto zdrojů energie. Vzhledem k odlišným klimatickým podmínkám a vnitrostátním politikám jednotlivých členských států bylo přistupováno odlišně k implementaci legislativy EU na poli obnovitelných zdrojů energie. Některé členské státy podporovaly efektivní legislativní opatření na podporu těchto zdrojů již před přijetím první směrnice o podpoře elektřiny z obnovitelných zdrojů energie v roce 2001. Mezi takové státy patřilo např. Německo, které dlouhodobě prosazuje celosvětově velmi progresivní opatření k rozvoji obnovitelných zdrojů energie. Některé státy i přes odlišné energetické politiky a komplikované změny ve vnitrostátní legislativě poměrně odpovědně přistupovaly k implementaci opatření EU v oblasti obnovitelných zdrojů energie (např. Česká republika). Na druhou stranu řada členských států (např. Slovensko), nepřijala včas dostatečná opatření k podpoře obnovitelných zdrojů energie a budou tak mít problémy se splněním závazných a vynutitelných cílů v této oblasti.
8. Rigorózní práce měla za cíl podat ucelený výklad právní úpravy obnovitelných zdrojů energie na úrovni Evropské unie. Podrobněji se práce zaměřila i na některé dílčí problémy, a to i proto, že se jejich zkoumání a následné závěry promítají do dalšího vývoje v oblasti obnovitelných zdrojů energie. I přesto, že se stále pohlíží na obnovitelné zdroje energie převážně v pozitivním světle a v očích laické veřejnosti převládá dojem o kladných vlastnostech těchto zdrojů, je také nutné uvědomit si negativní stránky obnovitelných zdrojů energie. Stejně tak při důkladném zhodnocení vlivu obnovitelných zdrojů energie na životní prostředí můžeme najít velké množství negativních aspektů. Větrné elektrárny způsobují zvýšené množství hluku v životním prostředí a zvyšují úmrtnost některých druhů živočichů. Solární elektrárny zabírají velké rozlohy úrodné a zemědělské půdy a po ukončení jejich životnosti představují velké množství specifického odpadu. Otázka životního cyklu a konečná likvidace modulů a materiálů je

nicméně dlouho významným úkolem pro průmysl. Problematický vliv na životní prostředí má i biomasa, jak bylo zmíněno výše a je jisté, že zákonná regulace bude v této oblasti nutná pro zaručení environmentálních kritérií pro jejich využití. Obnovitelné zdroje energie se prezentují jako nejlepší možné řešení budoucích energetických světových problémů. Jsou bezesporu dlouhodobě udržitelným a bezemisním zdrojem energie a z tohoto hlediska mají mírnější dopad na životní prostředí než tradiční zdroje energie využívající fosilní paliva. Je však nutné zmínit, že nejefektivnější cestou je snižování energetické náročnosti a zavádění opatření k podpoře energetické efektivity. Úspory energie by měly představovat základ energetické politiky každého státu ve světě. Představují energetické opatření s nulovými náklady a vysokou účinností. Je však nutné zavést účinné informativní systémy, aby o těchto výhodách byly informovány všechny sféry veřejného života, a to primárně průmyslové podniky a domácnosti. S tím souvisí i vypracování účinných administrativních a legislativních nástrojů, které by měly nastavit závazná pravidla pro prosazování úspor energie. Nová legislativní opatření EU v oblasti energetické náročnosti budov by měla být v této oblasti inspirující. Není pochyb o tom, že obnovitelné zdroje energie pozitivně přispívají k energetické skladbě energie jednotlivých států, je však nutné na ně nahlížet komplexně a brát v úvahu jak pozitivní, tak negativní vlastnosti těchto zdrojů.

Seznam použité literatury

Knihy:

- Bengstonn O. a kol.: Energy in Europe: Economics, Policy and Strategy, Nova Science Publishers, 2008
- Bradbrook A. a kol.: The Law of Energy for Sustainable Development, Cambridge University Press, 2005
- Clarisse Frass-Ehrfeld, Renewable Energy Sources: A Chance to Combat Climate Change, Kluwer Law International, 2009
- Damohorský, M. a kol.: Právo životního prostředí, 2. vydání, C. H. Beck, Praha, 2007
- Hohmeyer O.: Long-Term Integration of Renewable Energy Sources into the European Energy System, The LTI-Research group, 2009
- Hüner, T a kolektiv, Energetická legislativa v kostce 3, Praha: Done, 2009
- Jeníček, V.: Ekologická politika Evropské unie a trvale udržitelný rozvoj, VŠE v Praze, Praha, 2001
- Jones Ch., Ladefoged N., van Steen H., Howes T.: EU Energy Law: Volume III - Book One, Renewable Energy Law and Policy in the European Union, Claeys & Casteel, 2010
- Keukeleire S., MacNaughtan J.: The Foreign Policy of the European Union, Palgrave Macmillan, 2008
- Kloz M. a kol.: Využívání obnovitelných zdrojů energie - právní předpisy s komentářem, Linde, 2007
- Kolektiv autorů, Přehled evropské energetické legislativy 3, Done, s.r.o., Praha, 2009
- Krämer, L.: EC Environmental Law 6th edition. Sweet and Maxwell, London 2006.
- Kružíková, E.: Právo životního prostředí Evropských společenství, Linde, Praha, 2003
- Kubasek K. Nancy a kol.: Gary, Environmental Law, Prentice Hall, 2010
- Musil, P.: Globální energetický problém a hospodářská politika - se zaměřením na obnovitelné zdroje, C.H.Beck, 2009.
- Roggenkamp M. a kol.: Energy Law in Europe National, EU and International Law and Institutions, Second Edition, Oxford university press, 2008

- Reiche D.: Policy differences in the promotion of renewable energies in the EU member states, Elsevier, 2004.
- Reiche D.: Handbook of Renewable Energies in the European Union: Case Studies of the Eu-15 States, Peter Lang Publishing, 2005
- Rosemary L.: Energy Law and the Environment, Cambridge University Press, 2007
- Roser D. a kol.: Sustainable Use of Forest Biomass for Energy, Springer, 2008
- Tichý, L. a kol.: Evropské právo 3. vydání, C. H. Beck, Praha, 2006
- Werring L., Bertoldi P.: EU Energy Law: EU Environmental Law, Energy Efficiency and Renewable Energy Sources, Claeys & Casteels, 2006
- Zillman D. a kol.: Beyond the Carbon Economy: Energy Law in Transition, OUP Oxford, 2008

Články a dokumenty:

- Hlaváč I.: Energetická bezpečnost EU, Ministerstvo průmyslu a obchodu, 2006
- Jedlička J. a kol.: Energetická politika a její nástroje, EU Office, 2005
- Generální ředitelství Rady EU: Energy and climate change - Elements of the final compromise, 2008
- Evropská komise: Euratom Supply Agency Annual Report, 2007
- Štěrba V.: Evropské unie a Rusko - Vztahy v oblasti energetiky, Parlamentní institut, 2006
- Johnston, A.: The proposed new EU renewables directive, European energy and environmental law review, 3/2008
- Gola, P.: Energie v EU pod drobnohledem, Ekologie a právo, 2/2007.
- Global wind 2007 report, Global wind energy council, 2007
- Metelka L., Tolasz R.: Klimatické změny: fakta bez mýtů, Centrum pro otázky životního prostředí, 2009
- Běhan P., Nová právní úprava energetiky v právu ES, časopis Energetika, 12/2006
- Novák, L.: Co přináší zákon o podpoře obnovitelných zdrojů energie, Odpady 3/2006.
- Procházka V.: Otevření trhů s energií, časopis Energetika, 10/2008
- Pitorák, M.: Klimaticko-energetický balíček. Pro-energy, 2/2008.
- Energy efficiency watch: Podpora energetické účinnosti v Evropě, 2008

- Gebauer P.: Potenciál obnovitelných zdrojů energie v EU, Ministerstvo průmyslu a obchodu, 2008
- Syrovátková J.: Studie o Evropské unii, Technická univerzita v Liberci, Centrum dalšího vzdělávání, 2007
- Tužinský, M.: Zákon o podpoře využívání obnovitelných zdrojů, České právo životního prostředí 2/2005.
- Evropská komise: Vnější politika pro zajištění energetických zájmů Evropy, 2006
- Pazderníková J., Vybrané aspekty energetické politiky EU, Parlamentní institut, 2006
- Wilda, V.: Vztah mezi státní energetickou koncepcí a územní energetickou koncepcí, Energetika 3/2003.
- World Energy Outlook 2008, Mezinárodní energetická agentura, 2008
- Wind energy statistics 2008, The European wind energy association, 2008
- Will the 3rd energy package establish a real integrated and functioning Internal Energy Market?, Daniel Dobbeni, prezident Asociace operátorů přenosových sítí, 2008
- Závěry konference "Zajištění energetické bezpečnosti členských států EU v rámci společného trhu s elektřinou", České předsednictví v Radě EU, 2009
- Zbořil, J.: OZE v EU do budoucna – motivační stimuly nebo striktní závazky?, Pro-Energy 4/2007.

Internetové prameny:

- Asociace západoevropských jaderných dozorů (WENRA), Státní úřad pro jadernou bezpečnost, 2007
http://www.sujb.cz/?c_id=495
- Beranovský, J., Truxa, J.: Plánování OZE v ČR v kontextu státní energetické koncepce a EU
<http://www.energetika.cz/?id=71&cl=12>
- Bechník, B.: OZE – energetický potenciál a jeho vývoj v čase
<http://energie.tzb-info.cz/t.py?t=2&i=6056&h=2&pl=49>
- Bechník, B.: Konkurenceschopnost obnovitelných zdrojů energie
<http://energie.tzb-info.cz/t.py?t=2&i=5751&h=2&pl=49>
- Burket, D.: Energetický mix budoucnosti

<http://energie.tzb-info.cz/t.py?t=2&i=3354&h=2&pl=49>

- Database of State Incentives for Renewables and Efficiency
<http://www.dsireusa.org/>
- EuroActiv, OZE v roku 2020: Na Slovensku jednotkou biomasa
<http://www.euractiv.sk/energetika/clanok/oze-v-roku-2020-na-slovensku-jednotkou-biomasa-015372>
- Evropské fórum vědy a techniky, Praha, 2008
http://digiweb.ihned.cz/c4-10122500-24867280-009000_d-rozvoj-novych-zdroju-energii-je-vyzvou-pro-evropskou-vedu
- Europeans reservations about nuclear energy on the decline: survey, 2008, EU Business.com
<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/09/639&type=HTML>
- Evropská komise 2009 : Progress report on renewable energy
<http://www.eubusiness.com/news-eu/1215106321.63/>
- FAQ - Obnovitelné zdroje energie, kombinovaná výroba elektřiny a tepla a druhotné zdroje ERÚ, Praha, 2010
http://eru.cz/dias-read_article.php?articleId=860
- IEA Energy Statistics - Greece, Mezinárodní energetická agentura
http://www.iea.org/Textbase/stats/countryresults.asp?COUNTRY_CODE=GR&Submit=Submit
- Informace o skladbě a výši tarifů v mnoha zemích; PV Tech
http://www.pv-tech.org/tariff_watch
- Institut pro Evropskou politiku - Europeum
http://www.europeum.org/disp_article.php?aid=325
- Internal energy market, Summaries of legislation
<http://europa.eu/scadplus/leg/en/s14002.htm>
- Jaderná bezpečnost a radiační ochrana, Ministerstvo životního prostředí, 2006
<http://www.env.cz/www/zamest.nsf/0/5d3d7de8737328fcc12566bb003aaeae?OpenDocument>
- Legal sources on renewable energy
<http://www.res-legal.eu>
- Liberalizace energetiky má zelenou, Euractiv

<http://www.euractiv.cz/energetika/clanek/liberalizace-energetiky-ma-zelenou-005785>

- Mezinárodní energetická agentura: státy se musí postavit klimatickým změnám, Euractiv
<http://www.euractiv.cz/energetika/clanek/mezinarodni-energeticka-agentura-staty-se-musi-postavit-klimatickym-zmenam>
- Monitoring legislativy EU, Euroskop
<http://www.euroskop.cz/13/1269/clanek/navrh-smernice-o-podpore-energie-z-obnovitelnych-zdroju/>
- Novák, L.: Zákon o podpoře využívání obnovitelných zdrojů energie
<http://energie.tzb-info.cz/t.py?t=2&i=2897&h=2&pl=49>
Podpora energie z obnovitelných zdrojů, Vláda České republiky
<http://www.euroskop.cz/8452/1269/clanek/podpora-energie-z-obnovitelnych-zdroju/>
- Program inteligentní energie Evropa
http://ec.europa.eu/enterprise/sme/fund_tools/fund_tools_theme5_cs.htm
- Projekt mezinárodního termonukleárního experimentálního reaktoru
http://www.iter.org/a/index_nav_1.htm
- Provozovatelé přenosových soustav založili asociaci ENTSO-E, Business info
<http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/prosinec-2008/zalOZE-na-evropska-asociace-entso-e/1001758/51356/>
- Příručka obnovitelné zdroje energie, Hospodářská komora České republiky
<http://www.komora.cz/DownloadHandler.aspx?method=GetFileDownload&fileID=259&DontParse=true>
- Renewable electricity policies in Europe, H.J. de Vries,
www.ecn.nl/docs/library/report/2003/c03071.pdf
- Renewable Energies on the Internet
http://www.bmu.de/english/renewable_energy/doc/42988.php
- Renewable Energy Policy in Germany: An Overview and Assessment
<http://www.globalchange.umd.edu/energytrends/germany/3/>
- Renewable energy in EU – Forecast documents,
http://ec.europa.eu/energy/renewables/transparency_platform/forecast_documents_en.htm

- Společná pravidla pro vnitřní trh s elektřinou, Euroskop, 2008
<http://www.euroskop.cz/8448/1446/clanek/spolecna-pravidla-pro-vnitri-trh-s-elektrinou>
- Support Renewable Energy Act of 2010
<http://www.opencongress.org/bill/111-s3021/show>
- Tauchman, D.: Systémy podpor využívání obnovitelných zdrojů energie (I-V)
<http://energie.tzb-info.cz/t.py?t=2&i=2929>
- The challenge to staff renewables projects, Energy institut UK, 2008
<http://www.energyinst.org.uk/index.cfm?PageID=1277>
- The EU's energy mix: Aiming for diversity, Euractiv
<http://www.euractiv.com/en/energy/eu-energy-mix-aiming-diversity/article-163228>
- The European energy security treaty: let us respond together to energy threats, The Prime Minister of Poland, 2005
<http://www.sipa.columbia.edu/regional/ece/academics/regional/conf/Appendix%203%20-%20letter%20of%20Prime%20Minister%20Marcinkiewicz.pdf>
- Vlk, V.: Obnovitelné zdroje energie
<http://biom.cz/cz/odborne-clanky/obnovitelne-zdroje-energie>
- Wambach, K., Schlenker, S., Röver, I., Müller, A. Recycling Of Solar Cells and Photovoltaic Modules. Paris, France, 2004
http://paris.fe.uni-lj.si/pvnet/europv/europv2004/PPT/21_Wambach.pdf
- World nuclear association, Information papers
<http://www.world-nuclear.org/info/default.aspx>
- Zajišťování energetických dodávek do EU: Stále na rozcestí?, Vít Dostál, 2007
<http://www.globalpolitics.cz/clanek/energeticke-dodavky-eu.html>
- Zásahy do OZE môžu byť problémom, Inštitút pre energetickú bezpečnosť
<http://energetickyinstitut.sk>
- Zpráva Nezávislé odborné komise pro posouzení energetických potřeb České republiky v dlouhodobém časovém horizontu - verze k oponentuře
<http://www.vlada.cz/assets/ppov/nezavisla-energeticka-komise/aktuality/Pracovni-verze-k-oponenture.pdf>

Seznam příloh

Tabulka 1: Celkové vnitrostátní cíle určující podíl energie z obnovitelných zdrojů na konečné spotřebě energie v roce dle směrnice 2009/28/ES	124
Tabulka 2: Emise skleníkových plynů v CO ₂ a cíle Kjótského protokolu do roku 2012 jednotlivých členských států EU	125
Tabulka 3: Závislost na dodávkách energie členských států EU.....	126
Tabulka 4: Přehled relevantní legislativní úpravy jednotlivých členských států EU v oblasti obnovitelných zdrojů energie.....	127
Graf 1: Podíl energie z OZE v EU v roce 2005 a závazek k roku 2020.....	129
Graf 2: Nové instalace výroben energie v EU od roku 1995.....	130
Graf 3: Plán na snižování emisí skleníkových plynů v EU do roku 2010 na základě Kjótského protokolu	130
Graf 4: Nové instalace výroben energie v roce 2009 v EU.....	131
Obrázek 1: Potenciál větrné energie v EU.....	132
Obrázek 2: Potenciál solární energie v EU.....	133
Obrázek 3: Potenciál geotermální energie v EU.....	133
Obrázek 4: Potenciál biomasy v EU.....	135
Obrázek 5: Prioritní projekty budování energetických sítí	136
Obrázek 6: Možnosti připojení nových zdrojů energie v České republice.....	137
Obrázek 7: Obchod s biomasou.....	138
Obrázek 8: Import fosilních paliv do EU	139
Obrázek 9: Projekt vybudování výroben obnovitelných zdrojů energie na Saharské poušti.....	140
Obrázek 10: Cíle pro snižování emisí a obnovitelné zdroje energie pro jednotlivé členské státy Evropské unie.....	138